

ISSN 1829-1155

Հիմնադիր՝

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԲԵՐԱԿԱՆ
ԳԱՏԱՐԱՆ

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆ**

Խմբագրական
խորհուրդ՝

Գագիկ Նարոյթյունյան
Արմեն Նարոյթյունյան
Վահե Սյրեխանյան
Վորոդյա Նովիաննիսյան
Վալերի Դողոբյան
Ռաֆայել Դաադյան
Անուշան Նակոբյան

Գլխավոր խմբագիր՝
Գոհար Աշտուրյան

Խմբագրության հասցեն՝
Երևան, Բաղրամյան 10
Հեռախոս՝ 58-81-71

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

4(49)
2008

© ԳԳ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

I. ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

* «Հրազդանի ԳԱՏԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆ» ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ Վ. ՊՈՂՈՍՅԱՆ 4

ԵՐԻՏԱՍԱՐԳ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻՆ

* ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ
Ս. ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ 8

II. ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ (734-741)

* ՍԳՈ-734. ՀՀ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՒ ԼԵՎՈՆ ՏԵՐ-ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԻ ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝
2008Թ. ՀՀ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ ՀՀ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԻ ՀԱՍՄԱՐ
ԱՌԱՋԱՑԱԾ ԽՈՉԸՆԴՈՏՆԵՐԸ ԱՆՀԱՂԹԱՀԱՐԵԼԻ ՃԱՆԱՉԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 17

* ՍԳՈ-735. «ԱՆԻՎ» ՀԻՄՆԱԳՐԱՄԻ ԵՎ «ՈՍԿԵ ՏԱԿԱՆ-ԱԼԿՈ» ՍՊԵ-Ի ԳԻՄՈՒՄՆԵՐԻ
ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՄՆԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ
3-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ «... ՆՈՒՅՆԻՍԿ ԵԹԵ ՊԱՐՏԱՊԱՆՆ ԱՆՎՃԱՐՈՒՆԱԿ ՉԷ»
ԲԱՌԱԿԱՊԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՈՎ, ԵՎ 3-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ «Բ» ԿԵՏԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՄԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 23

* ՍԳՈ-736. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆԻ ԵՎ
ԼԵՎՈՆ ՏԵՐ-ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԻ ԳԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ
ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ 2008 ԹՎԱԿԱՆԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 24-Ի՝ «ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ
ԸՆՏՐՎԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ԹԻՎ 24-Ա ՈՐՈՇՈՒՄԸ ՎԻՃԱՐԿԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 33

* ՍԳՈ-737. 2008 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆՎԱՐԻ 8-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ՀԻՄՆԱԳՐԱՄԻ ՄԻՋԵՎ ԾՐԱԳՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ՀԱՍՏԱՑՆԱԳՐՈՒՄ
(ՇՈՒԿԱՅԱԿԱՐՄԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ ՖԵՐՄԵՐՆԵՐԻՆ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՄԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 60

* ՍԳՈ-738. 2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 18-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՍԻԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ 2363-ARM (SF)
ՎԱՆԿԱՅԻՆ ՀԱՍՏԱՑՆԱԿՐՈՒՄ (ԶՐԱՄԱՏԱԿԱՐԱՐՄԱՆ ԵՎ ԶՐԱՀԵՌԱՑՄԱՆ ՍԵԿՏՈՐԻ
ԾՐԱԳՐ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՄԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 64

* ՍԳՈ-739. 2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 13-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆԻՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԲՈՒՂԱՐԻԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ԱՌԱՅ ԹՈՒՅԼՏՎՈՒԹՅԱՆ ԳՏՆՎՈՂ ԱՆՁԱՆՑ ՀԵՏ
ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՍՏԱՑՆԱԿՐՈՒՄ՝ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՄԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 68

* ՍԳՈ- 740. 1928 ԹՎԱԿԱՆԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 22-ԻՆ ՓԱՐԻՋՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ՅՈՒՑԱՀԱՆԳԵՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ԿՈՆՎԵՆՏԻԱՅՈՒՄ (ԼՐԱՅՎԱԾ 1948 ԹՎԱԿԱՆԻ
ՄԱՅԻՍԻ 10-Ի, 1966 ԹՎԱԿԱՆԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 16-Ի, 1972 ԹՎԱԿԱՆԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 30-Ի
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ ԵՎ ՓՈՓՈԽՎԱԾ 1982 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 24-Ի ԵՎ 1988
ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 31-Ի ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՄԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 71

* ՍԳՈ-741 ԶՐԱՋԱՑՄԱՆ ՀԱՅՎ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆԻ ԵՎ ՎԻԿՏՈՐԻԱ ՍԱՐԳՅԱՆԻ ԳԻՄՈՒՄԻ
ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿՈՂՄԻՑ 2001 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 2-ԻՆ ԸՆԴՈՒՆՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՈՂԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 76 ՀՈԳՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ՝

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	74
* ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ	79
III. ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ	
* “КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВОСУДИЕ” ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆԴԵՍԸ 10 ՏԱՐԵԿԱՆ Է	80
* ԵՐԵՎԱՆՅԱՆ XIII ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ	83
* ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ	88

Վայերի ՊՈԴՈՍՅԱՆ

ՀՀ Սահմանադրական դատարանի անդամ

**«ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՏԱՔՆՆՈՒԹՈՒՆ»
ՀԱՍԿԱՅՈՒԹՅԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**

Վերջերս Սահմանադրական դատարանի գրադարանում կազմակերպված տեսական սեմինարում քննարկվում էր «ողջամիտ ժամկետ» հասկացության իրավական բովանդակությունը՝ իր տեսական ու օրենսդրական, գործնական-կիրառական դրսեւորումներով: Բանն այն է, որ մարդու իրավունքներին ու ազատություններին վերաբերող միջազգային պայմանագրերում մշտապես անդրադարձ կա մարդու դատական պաշտպանության եւ դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունքներին, ինչը, մասնավորապես, ամրագրված է Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի «Արդար դատաքննության իրավունք» վերտառությամբ 6(1) հոդվածում. «Յուրաքանչյուր ոք, երբ որոշվում են նրա քաղաքացիական իրավունքներն ու պարտականությունները, կամ նրան ներկայացված ցանկացած քրեական մեղադրանքը, ունի օրենքի հիման վրա ստեղծված անկախ ու անաչառ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում արդարացի եւ հրապարակային դատաքննության իրավունք»:

«Ողջամիտ ժամկետ» բառակապակցության քննարկումը պարզորոշ ցույց տվեց, որ ինքնին հասկանալի թվացող արտահայտությունը կարիք ունի մանրամասն վերլուծության, նրբերանգների բացահայտման, եւ նմանատիպ ուսումնասիրությունները, անպայմանորեն, կնպաստեն օրենսդրությունում սահմանված ժամկետների բանական իմաստավորմանն ու հստակեցմանը եւ կամայականություններից ձերբազատմանը:

Չափազանց օգտակար այս քննարկումը միաժամանակ ակնհայտ դարձրեց ու հուշեց, որ լուրջ ուշադրության եւ քննարկման կարիք ունենաւ մի շարք այլ հասկացություններ, որոնք կարող են նպաստել արդար դատաքննության հասկացության բովանդակության, դրանց գործնական իրականացման եղանակների ու ձեւերի բացահայտմանը: Մենք նկատի ունենք արդեն հիշատակված կոնվենցիայում, ինչպես նաեւ մի շարք այլ

փաստաթղթերում օգտագործվող «անկախ դատարան», «անաչառ (կամ անկողմնակալ) դատարան», «հավասարության պայմաններ», «արդարության պահանջների պահպանում», «հրապարակային դատաքննություն» հասկացությունները: Ընդ որում, ասվածից պարզ է դառնում նաև, որ արդարադատությունը հնարավոր է միայն ու միայն բոլոր նշված հանգամանքների համատեղ ու միաժամանակյա առկայության պարագայում: Այս հոդվածում կանդիդատները «հրապարակային դատաքննություն» հասկացությանը:

Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրում ամրագրված է. «Յուրաքանչյուր ոք, իր իրավունքների ու պարտականությունների սահմանման եւ իրեն ներկայացված ցանկացած քրեական մեղադրանքի դեպքում, ունի լիակատար հավասարության պայմաններում անկախ եւ անկողմնակալ դատարանի կողմից արդարացի ու հրապարակային դատաքննության իրավունք» (հոդված 10): Այդ հասկացությունը օգտագործվել է նաև Եվրոպական Կոնվենցիայում (հոդված 6), Քաղաքացիական եւ քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագրում (հոդված 14): Հիշատակված փաստաթղթերում եղած ձեւակերպման տրամաբանությամբ դրույթ ամրագրված է նաև ՀՀ Սահմանադրությունում. «Յուրաքանչյուր ոք ունի իր խախտված իրավունքները վերականգնելու, ինչպես նաև իրեն ներկայացված մեղադրանքի հիմնավորվածությունը պարզելու համար հավասարության պայմաններում, արդարության բոլոր պահանջների պահպանմամբ, անկախ եւ անկողմնակալ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում իր գործի հրապարակային քննության իրավունք» (հոդված 19, մաս 1-ին):

Բնականաբար, հարց է առաջանում, թե ի՞նչ հասկանալ «հրապարակային քննություն (դատաքննություն)» ասելով: Առաջին պատասխանը, որ ծնվում է այդ հարցի առնչությամբ՝ դատական նիստերի դռնբացությունն է, որը նշանակում է, որ այդ նիստերին կարող է մասնակցել (ներկա լինել) ցանկացած ոք, ընդ որում, առանց որեւէ սահմանափակման: Ի դեպ՝ գործող ՀՀ դատական օրենսգիրքը հենց այդպես էլ ներկայացնում է գործերի քննության հրապարակայնությունը (հոդված 20)՝ այն հիմնականում հանգեցնելով դռնբացությանը: Նմանատիպ մոտեցում է ցուցաբերված նաև մի շարք այլ օրենսգրքերում (քաղաքացիական դատավարության, քրեական դատավարության): Դռնբաց նիստերից զատ հրապարակայնության ապահովմանն են ուղղված նաև դատական գործին ծանոթանալու իրավունքը, դռնփակ նիստերի դեպքում դատական որոշումը հրապարակելը եւ այլն:

Սակայն, մնան մոտեցումը հազիվ թե արդարացված լինի, առավել եւս, երբ ծանոթանում եւ ՀՀ Սահմանադրության վերը մեջբերված հոդվածի շարունակությանը, որտեղ նշվում է, որ «Հանրության բարքերի, հասարակական կարգի, պետության անվտանգության, դատավարության մասնակիցների անձնական կյանքի կամ արդարադատության շահերի պաշտպանության նկատառումներով լրատվության միջոցների եւ հասարակու-

ՎԵՐԼՈՒՑԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

թյան ներկայացուցիչների մասնակցությունը դատական քննության ընթացքում կամ դրա մի մասում կարող է արգելվել» (հոդված 19, մաս 2-րդ): Ի դեպ, նշենք, որ համանման ձեռակերպում տրված է նաեւ վերը հիշատակված միջազգային պայմանագրերում:

Մեջբերված պարբերությունից ակնհայտ է դառնում, որ հրապարակային դատաքննություն ասելով ՀՀ Սահմանադրությունը նկատի ունի ոչ միայն դատական նիստերի դռնբաց լինելը, այլեւ՝ այդ նիստերին լրատվամիջոցների եւ հասարակության ներկայացուցիչների մասնակցությունը: Իհարկե, կարելի է պնդել, որ եթե դատական նիստերին կարող է մասնակցել ցանկացած ոք, ապա դա նշանակում է, որ որեւէ լրատվամիջոցի կամ հասարակության ներկայացուցչի մասնակցությունը չի արգելվում եւ այդ մասին հատուկ նշելու անհրաժեշտությունը չկա: Սակայն, կարծում ենք, որ ոչ միայն դրա կարիքը կա, այլեւ դա անհրաժեշտություն է, եւ այդ հանգամանքը պայմանավորված է լրատվամիջոցների այն դերով, որ նրանք ունեն ժողովրդավարական հասարակությունում: Չուտ տրամաբանական առումով ժողովրդավարության երկարատեւ զարգացում անցած երկրներում դրա անհրաժեշտությունը գուցեւ չկա, որովհետեւ այդ երկրներում բավարար չափով կայացած է լրատվամիջոցների ազատությունը, եւ, ընդհանուր առմամբ, գիտակցված է խոսքի ազատության գինը: Այնինչ, անցումային շրջանում գտնվող երկրներում, որտեղ դեռեւս բավարար մակարդակով գիտակցված ու կայացած չէ լրատվամիջոցների ազատությունը, ամենեւին «շռայլություն» չէ դատաքննությանը լրատվամիջոցների եւ հասարակության ներկայացուցիչների մասնակցության նշումը, իսկ տրամաբանական առումով՝ այդ հանգամանքի կարեւորության ու անհրաժեշտության շեշտումն է եւ, միաժամանակ, հրապարակային դատաքննություն իրականացնելու եղանակներից մեկը:

Ինչեւէ, ՀՀ Սահմանադրությունն իր վերաբերմունքն արտահայտել է եւ, հետեւաբար, դրան հետեւելը պարտադիր է: Այս առումով, ի տարբերություն ՀՀ մի շարք օրենսգրքերի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքը այդ հարցին ավելի լուրջ ուշադրություն է դարձրել (Իմիջիայլոց նշենք, որ վերջինս շատ ավելի վաղ է ընդունվել՝ 1995թ.-ին՝ ՀՀ Սահմանադրության ընդունումից անմիջապես հետո եւ հետագա խմբագրություններում այդ մոտեցումը պահպանվել է): Նախ Սահմանադրական դատարանի մասին օրենքում հրապարակայնությունը համարվում է Սահմանադրական դատարանում գործերի քննության սկզբունքներից մեկը (հոդված 5, կետ 5), երկրորդ՝ հոդված 22-ով կարգավորվում են դռնբացության, դատաքննության ընթացքը գրառելու, ձայնագրելու, տեսագրելու, հեռարձակելու կարգը: (Իմիջիայլոց նշենք, որ օրենքներից եւ ՀՀ Սահմանադրությունից մեջբերումների համեմատությունից պարզ է դառնում, որ «հրապարակային քննություն» (դատաքննություն) եւ «գործերի քննության հրապարակայնություն» հասկացությունները օգտագործված են նույն իմաստով):

Ինչպես տեսնում ենք, օրենքների մակարդակով «հրապարակային քն-

նությունը» ենթադրում է հրապարակայնության ապահովման որոշակի աստիճան, բայց արդյո՞ք դա բավարար է բուն իմաստով հրապարակայնության ապահովման համար, եւ, առհասարակ, ինչի՞ համար է անհրաժեշտ հրապարակայնությունը արդարադատության իրականացման համար: Կարծում ենք, որ հարցի պատասխանը բխում է ՀՀ Սահմանադրությունում հիշատակված՝ նիստերին լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների մասնակցության կարեւորությունից: Այսինքն՝ այն կարեւորությունը, որ լրատվամիջոցների ազատությունը մեծապես նպաստում է ժողովրդավարական հասարակության բնականոն զարգացմանը: Գրականության մեջ արտահայտված է այն տեսակետը, որ լրատվամիջոցների ազատությունը հնարավորություն է տալիս հասարակության մեջ տեղի ունեցող անցուդարձի նկատմամբ սահմանել իրատեսական քաղաքացիական վերահսկողություն. տեղեկացված հասարակությունը իր վերաբերմունքն է մշակում ու հասարակական կարծիքի ձեւով այդ վերաբերմունքը դրսեւորում: Ինչ վերաբերում է կոնկրետ արդարադատությանը, ապա քաղաքացիական վերահսկողության պայմաններում դատարանը չի կարող «մոռացության տալ», անտեսել դատաքննության ընթացքում բացահայտված որեւէ մանրամասն, որեւէ «մանր» ապացույց եւ ընդունել կամայական, չհիմնավորված որոշում:

Բացի նշվածից, կարելու է նաեւ այն հանգամանքը, որ հասարակությունը լրատվամիջոցների օգնությամբ, ըստ էության, դառնում է դատավարության մասնակից, եւ այդ ճանապարհով բաժրանում է մարդկանց իրավագիտակցությունը, օրենքների իմացությունը, ինչն էլ իր հերթին հասարակության անդամներին սովորեցնում է հարգել օրենքը: Արդյունքում՝ դատարանի նկատմամբ ձեւավորվում է վստահության մթնոլորտ: Ավելացնենք նաեւ, որ, ի վերջո, առանց իրավագիտակցության բարձր մակարդակի՝ չի կարող լինել իրավական պետություն:

Այս հոդվածում չանդրադարձանք ՀՀ Սահմանադրությունում ամրագրված՝ դատաքննությունում «հասարակության ներկայացուցիչների մասնակցությունը» բառակապակցությանը, որը նույնքան կարելու է, որքան լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների մասնակցությունը, եւ այդ պատճառով պահանջում է համակողմանի ուսումնասիրություն:

Քննարկվող հարցի վերաբերյալ կարելի է կատարել հետեւյալ եզրակացությունը. ՀՀ Սահմանադրությունում ամրագրված «լրատվամիջոցների եւ հասարակության ներկայացուցիչների մասնակցությունը դատական քննությանը» դրույթը միանշանակ պարտադրում է պահպանել դատաքննության, լայն իմաստով, հրապարակայնությունը, այսինքն՝ ՀՀ Սահմանադրությանը երաշխավորված «լրատվամիջոցների եւ տեղեկատվական այլ միջոցների ազատությունը» (հոդված 27) սահմանափակող որեւէ գործողություն վտանգում է ոչ միայն հասարակության ժողովրդավարական զարգացումն առհասարակ, այլեւ անկախ դատարանի գոյությունը եւ արդարադատության իրականացումը՝ մասնավորապես:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ԱՄԲԻՈՆ

Սամվել ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

ՀՀ ՄԳ աշխատակազմի իրավախորհրդարկական ծառայության փորձագիտական-վերլուծական բաժնի գլխավոր մասնագետ

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ

Անկախություն ձեռք բերելուց հետո Հայաստանը հայտնվել էր մի իրավիճակում, որին բնորոշ էին արժեհամակարգային անորոշությունը հին արժեհամակարգի փլուզումը և նորի բացակայությունը, մասից ամբողջ դառնալու արդյունքում՝ առկա ինստիտուտների համակարգային անկատարությունը, հասարակական կյանքը պետականորեն կազմակերպելու նոր խնդիրները և այլ երևույթներ:

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները Հայաստանի Հանրապետության անկախացումից հետո, համամարդկային արժեքների և պետականագիտության ոլորտում համաշխարհային փորձի արդյունքում ձևավորված սկզբունքների հիման վրա հասարակական կյանքը կազմավորելու անհրաժեշտությունից ելնելով, 1995թ.-ի հուլիսի 5-ին ընդունեցին ՀՀ Սահմանադրությունը, որը 2005թ. նոյեմբերի 27-ին համապետական հանրաքվեի արդյունքում որոշակի փոփոխությունների ենթարկվեց¹:

Սակայն, ակնհայտ է միայն ՀՀ Սահմանադրության ընդունմամբ կամ դրանում որոշակի փոփոխություններ կատարելով հնարավոր չէ հանգել այն իրողության ձևավորմանն ու ամրապնդմանը, ինչ նպատակով որ ընդունվել է ՀՀ Սահմանադրությունը:

Սահմանադրությունը պետք է դիտել ոչ թե միայն որպես իրավանորմերի ամբողջություն բարձրագույն իրավաբանական ուժով օժտված նորմատիվ իրավական ակտ, այլ նաև այն գիտակցմամբ, որ Սահմանադրությունը հասարակական համաձայնության արդյունքում ընդհանրացված արժեքային համակարգ է, որը պետք է ընկած լինի հասարակության պետականորեն կազմավորման հիմքում, դրանով պետք է պայմանավորված լինի հասարակական հարաբերությունների իրավական կարգավորման տրամաբանությունը, պետությունը պետք է անի առավել հնարավորը ընդհանուր իրավագիտակցության, ինչպես նաև դրա մաս կազմող սահմանադրական իրավագիտակցության արժևորման ու դրա մակարդակի բարձրացման ուղղու-

¹ Կարծում ենք, որ ՀՀ Սահմանադրության մեջ փոփոխություններ կատարելու անհրաժեշտությունը հիմնականում պայմանավորված էր ներսահմանադրական երաշխիքների կատարելագործմամբ, այդ երաշխիքների առավել ամբողջական, ոչ հակասական և փոխհամաձայնեցված համակարգի ստեղծմամբ, որպեսզի ապահովվեր նաև սահմանադրական զարգացումների համընթացությունը հասարակական հարաբերությունների զարգացման տրամաբանությամբ:

թյամբ: Այս ամենի արդյունքում, երբ որ կունենանք արդեն սահմանադրական մշակույթի² որոշակի բավարար մակարդակ, ինստիտուցիոնալ համակարգ, որի յուրաքանչյուր տարր օժտված կլինի իր գործունեության արդյունավետ իրականացման, իր առջև դրված խնդիրների լիարժեքորեն լուծելու միջոցներով և երաշխիքներով, այս ամենը կհանգեցնի Սահմանադրության պահանջների կատարմանը, նրա նորմերի անմիջական գործողությանը ու այնպիսի որակների ձևավորմանը, ինչպիսիք են իրավական, ժողովրդավարական, սոցիալական պետությունն ու նաև դրանցից բխող այլ որակները (Սահմանադրություն, Գլուխ 1, «Սահմանադրական կարգի հիմունքները»):

Իրավաբանական գրականության մեջ առկա չէ միասնական մոտեցում սահմանադրության իրավական պաշտպանության վերաբերյալ: Վ.Ի.Չերվոնյուկի կարծիքով սահմանադրության իրավական պաշտպանությունն իրենից ներկայացնում է իրավաբանական հատուկ միջոցների ամբողջություն, որոնք կոչված են ապահովելու սահմանադրական նորմերի պատշաճ իրացումը, ամրապնդելու կամ խախտման դեպքում վերականգնելու սահմանադրական օրինականության ռեժիմը³, Մ.Վ.Բագլայը սահմանադրության իրավական պաշտպանության տակ հասկանում է միջոցների և եղանակների ամբողջություն, որոնց օգնությամբ պետք է հասնել սահմանադրական օրինականության ռեժիմի խստագույնս պահպանմանը, պետական մարմինների կողմից ընդունվող իրավական ակտերի սահմանադրությանը համապատասխանությանը, սահմանադրությանը հակասող իրավական ակտերի, ինչպես նաև դրանց առանձին նորմերի չընդունման կամ արդեն ընդունվելուց հետո դրանց անվավեր ճանաչման սկզբունքի պահպանմանը⁴: Ա.Դ. Բոլեխիվսկայան այն ներկայացնում է որպես պետության կողմից սահմանված իրավական միջոցների համակարգ, որոնք ուղղված են հիմնական օրենքի բարձրագույն իրավաբանական ուժի, գերակայության և կայունության ապահովմանը, ինչպես նաև սահմանադրական նորմերի անխուսափելիորեն իրացմանը⁵: Ա.Ն. Մեժեցկիյի բնութագրմամբ ՌԴ Սահմանադրության պաշտպանությունը գործունեություն է, որն ուղղված է ապահովելու Ռուսաստանի Սահմանադրության գերակայությունը, բարձրագույն իրավաբանական ուժը, կայունությունը, դրա անմիջական գործողությունը և կիրառումը ՌԴ ողջ տարածքում, ինչպես նաև

² ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ Գ. Գ. - իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր, ՄԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹ. ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԳԱՍԵՐԸ ԵՎ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ - Եր.: Նժար, 2005, էջ 26: «Սահմանադրական մշակույթ»-ը կարող է բնորոշվել որպես հասարակական համաձայնությամբ վարքագծի հիմնարար կանոնների սահմանման ու դրանց երաշխավորման առնչությամբ պատմականորեն ձևավորված, կայուն, սերունդների ու ողջ մարդկության փորձառությանը հարստացած համոզմունքների, պատկերացումների, իրավրկական, իրավագիտակցության, սոցիալական հանրության հիմքերը կազմող արժեքային որոշակի համակարգի ամբողջականություն: Սահմանադրական մշակույթը բնութագրում է նաև սահմանադրական սուբյեկտների ու ինստիտուտների փոխարարբերությունների որակն ու մակարդակը, միջյանց նկատմամբ իրավական վերաբերմունքի «հասունության» աստիճանը», «Նման մշակույթի բացակայությունը Սահմանադրությունը վեր է ածում կամ զեղեցիկ ձևակերպումների ու բարի ցանկությունների ժողովածուի, կամ գործիքի, կառավարման լծակի, որը գործադրվում է իշխանության ցանկությամբ ու իրեն անհրաժեշտ խնդիրների լուծման շրջանակներում», էջ 31, www.concourt.am/armenian/library/cclibrary/2005/045.pdf:

³ Червонюк В.И. \ Москва, 2004 «Конституционное право России», 6.5. Толкование и правовая охрана Конституции Российской Федерации:

⁴ Правовая охрана конституции в зарубежных странах / Конституционное право зарубежных стран. Учебник для вузов/Под общ. ред. члена-корр. РАН, проф. М.В. Баглая, доктора юридических наук, проф. Ю.И. Лейбо и доктора юридических наук, проф. Л.М. Энтина. – М.: Издательская группа НОРМА – ИНФА. М., - 2000. – 832 с. http://www.liveinternet.ru/users/tricku/post_65542682/:

⁵ Болехивская, А. Д. Правовая охрана Конституции Российской Федерации; Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук., <http://law.edu.ru/book/>:

ՎԵՐԼՈՒՑԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

ապահովելու պետական իշխանության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, դրանց պաշտոնատար անձանց, քաղաքացիների և նրանց միավորումների կողմից սահմանադրական նորմերի պահպանումը⁶: Բացի այս, տարբեր հեղինակների կողմից և մասնագիտական բառարաններում նույնպես տրվում են սահմանադրության իրավական պաշտպանության հասկացությունը առավել շեշտադրելով վերջինիս այս կամ այն տարրերը⁷:

Նախ ներկայացնենք, թե ընդհանուր գծերով ինչ է իրենից ներկայացնում սահմանադրության իրավական պաշտպանությունը, անդրադառնանք դրա էությանը, որից հետո միայն, ընդհանրացնելով այդ ամենը, փորձենք տալ սահմանադրության իրավական պաշտպանության հասկացությունը:

Իրավական երաշխավորվածությունը մեխանիկական, վայրկենական ակտ չէ, այլ դիալեկտիկորեն զարգացող գործընթաց⁸, ինչը կիրառելի է նաև սահմանադրության իրավական պաշտպանության հարցում: Վերջինս իր մեջ ընդգրկում է միջոցների բավականին լայն շրջանակ. այն ներառում է ոչ միայն սահմանադրությամբ նախատեսված երաշխիքները ներսահմանադրական երաշխիքները, ու սահմանադրական իրավունքի աղբյուրներում ամրագրված երաշխիքները, այլ նաև իրավունքի բոլոր ճյուղերով նախատեսված իրավական երաշխիքները, որոնք ուղղակի, թե անուղղակի ուղղված են սահմանադրությամբ ամրագրված որևէ նորմի երաշխավորմանն ու կյանքի կոչմանը: Սակայն, սույն աշխատանքի ընթացքում, մանրամասն չենք անդրադառնա իրավունքի տարբեր ճյուղերի կողմից սահմանադրության նորմերի միջնորդավորված երաշխավորմանը:

Սահմանադրության իրավական պաշտպանության համակարգը կարելի է բաժանել երեք ենթահամակարգերի

- ա) գիտակցական,
- բ) գաղափարական,
- գ) նորմատիվ:

Գիտակցական ենթահամակարգն իր մեջ ընդգրկում է հասարակության իրավագիտակցությունը և, մասնավորապես, սահմանադրական իրավագիտակցությունը, սահմանադրական արժեքներն իրենց էությանն ու ոգուն համարժեք ընկալման մակարդակը, հատկապես պետական կառավարման համակարգի ամենավերին օղակից մինչև ամենաստորինը, քանի որ հենց վերջիններս են պատասխանատու երկրում հասարակական հարաբերությունների սահմանադրականության վիճակի համար⁹, հասարակա-

⁶ МЕЖЕЦКИЙ Андрей Николаевич, ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ПРОКУРАТУРЫ ПО ОХРАНЕ КОНСТИТУЦИИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ; Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Тюмень-2007, <http://www.tmnlib.ru/resources/abstractpdf/Mezheckij.pdf>:

⁷ Б.В. Щетинин, Н.П. Иванничева, Н.А. Михалева; ПРАВОВАЯ ОХРАНА КОНСТИТУЦИИ: Բացի այդ, կարծում ենք, որ սահմանադրության իրավական պաշտպանությանը բնորոշ է իր կազմը, որի մեջ ընդգրկվում են պաշտպանության օբյեկտը, սուբյեկտները և բովանդակությունը ձևերի, միջոցների, մեխանիզմների ամբողջությունը, սակայն դրանց առավել մանրամասն անդրադարձ կկատարվի հետագա աշխատանքներում, http://mirslovari.com/content_yur/PRAVOVAJA-OXRANA-KONSTITUCII-9487.html:

⁸ Проблемы конституционно-правового гарантирования правозащитной функции судебной власти в Российской Федерации, Карпов Дмитрий Викторович, Автореферат диссертации, <http://www.ucheiba.ru/referats/16971.html>:

⁹ ՀՀ Սահմանադրությամբ և օրենքներով պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին ու պաշտոնատար անձանց է վերապահված համապարտադիր բնույթ ունեցող իրավական ակտերի ընդունման, ինչպես նաև պատասխանատվություն սահմանելու և վարքագծի համապարտադիր կանոնները խախտելու դեպքում պատասխանատվության ենթարկելու լիազորություն:

կան կենսագործունեության ընթացքում դրա հիմքում դրված արժեքները և, որ վերջին ժամանակներս առավել է կարևորվում, սահմանադրական մշակույթը: Վերջինս սահմանադիր նորմերով ու սկզբունքներով, փոխհամաձայնությամբ ձեռք բերած հասարակական գոյի ընդհանուր կանոններով ստեղծագործաբար ապրելու մարդկային հանրության արժեքային որոշակի համակարգ է¹⁰, և սահմանադրական մշակույթի հիմնական տարրերն են հասարակական համակեցության բանական իմաստավորումը, կենսագոյի հիմնարար արժեքների առկայությունը, դրանց շուրջ հասարակական համաձայնությունը, վերջինիս վերարտադրումն ապրելակերպի ու գործելակերպի կանոնների ու համապարտադիր վարքագծի նորմերի միջոցով, դրանց որոշակի համակարգված իրավական բնույթ հաղորդելն ու դրանց նկատմամբ հասարակական որոշակի վերաբերմունքը: Այդ տարրերը հասարակական պրակտիկայում պատմականորեն դրսևորվում են թե՛ համակարգային ամողջականությամբ եւ թե՛ մասնակիորեն¹¹:

Գաղափարական ենթահամակարգը կազմված է սահմանադրաիրավական արժեքներից մարդը, նրա արժանապատվությունը, հիմնարար իրավունքներն ու ազատությունները, սահմանադրաիրավական նպատակներից իրավական, ժողովրդավարական, սոցիալական պետությունը, մարդուն, նրա արժանապատվությունը, իրավունքներն ու ազատությունները բարձրագույն արժեք ճանաչելը, մարդու իրավունքներով պետության սահմանափակված լինելը, սահմանադրական սկզբունքներից իրավունքի գերակայություն, օրինականություն, հրապարակայնություն, հավասարություն, սոցիալական արդարություն, ինչպես նաև սահմանադրաիրավական բազմաթիվ հասկացություններից, տեսություններից և այլն:

Նորմատիվ ենթահամակարգն իրենից ներկայացնում է նորմատիվ իրավական ակտերի ամբողջ հիերարխիկ համակարգը, որը կարգավորում է մի կողմից քաղաքական համակարգի տարր կազմող Սահմանադրությամբ և օրենքներով նախատեսված պետական ու տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց գործունեությունը, մյուս կողմից մարդու և քաղաքացու իրավունքների ու ազատությունների իրացման ապահովման հետ կապված հարաբերությունները, ինչպես նաև թույլ տրված իրավախախտումների համար իրավական պատասխանատվության ենթարկելու հետ կապված հարաբերությունները¹²:

Իրավական պաշտպանության նորմատիվ ենթահամակարգի բովանդակությունն են կազմում իրավական այն միջոցները, հնարքները, ձևերն ու ընթացակարգերը, որոնց գործադրմամբ հնարավոր է արդյունավետորեն նպաստել հասարակական հարաբերությունների սահմանադրականացմանը կամ այդ գործընթացի որոշակի շեղումների դեպքում արագ ար-

¹⁰ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ Գ. Գ., ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹ. ՊԱՏՈՒԹՅԱՆ ԳԱՍԵՐԸ ԵՎ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ - Եր.: Նժար, 2005, էջ 20, www.concourt.am/armenian/library/ecclibrary/2005/045.pdf:

¹¹ Նույ տեղում էջ 21:

¹² Իրավական պատասխանատվության տեսակների մեջ կարևորում ենք նաև սահմանադրաիրավական պատասխանատվությունը, որի վերաբերյալ Հայաստանի Հանրապետությունում ոչ գործնական և ոչ էլ տեսական մակարդակներում դեռ ձևավորված պատկերացումներ առկա չեն (չնայած որ առանձին դեպքերում այն իր դրսևորումներն ունի, մասնավորապես ընտրական գործընթացում և այլ դեպքերում): Գտնում ենք, որ սահմանադրաիրավական պատասխանատվությանը բնորոշ են իրավական պատասխանատվության բոլոր հատկանիշները, բացի այդ սահմանադրաիրավական պատասխանատվությունն օժտված է նաև իրեն բնորոշ հատկանիշներով, որոնց շնորհիվ տարբերվում է իրավական պատասխանատվության այլ տեսակներից և հանդես է գալիս որպես ինքնուրույն տեսակ:

ՎԵՐԼՈՒՑԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

ձագանքել դրանց և հնարավորինս վերացնել շեղման արդյունքում առաջացած անցանկալի հետևանքները: Այս առումով մեծ դերակատարություն ունի իրավական պետությանը բնութագրական իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման սկզբունքի օպտիմալ տարբերակի ընտրման և հետևողականորեն իրացման գործընթացը, որի բնութագրիչ չափանիշները պետք է լինեն ա) իշխանության թևերի հարաբերական անկախությունը, բ) անհրաժեշտ սահմանադրական ինստիտուտների առկայությունը, դրանց լիազորությունների ամբողջականությունն ու համարժեքությունը գործառույթներին, գ) պետական իշխանության հավասարակշռված գործունեության անընդհատության երաշխավորվածությունը, որն իր հերթին ենթադրում է ներսահմանադրական այնպիսի երաշխիքների ամրագրում, որոնց օգնությամբ հնարավոր կլինի բացահայտել, գնահատել ու վերականգնել գործառնական խախտված հավասարակշռությունը¹³:

Սահմանադրության նորմերի իրացումն ապահովելու համար անհրաժեշտ է ստեղծել երաշխիքների որոշակի համակարգ, որոնց էության պարզաբանումն ունի և գործնական, և տեսական մեծ նշանակություն: Դա պայմանավորված է նրանով, որ սահմանադրության նորմերն իրավական նորմերի հիերարխիք համակարգում զբաղեցնում են առաջին տեղը, և, բնականաբար, դրանց երաշխիքները նույնպես զբաղեցնում են առանձնահատուկ տեղ. դրանք ոչ միայն սահմանադրության նորմերի երաշխավորներն են, այլ նաև ողջ իրավական համակարգի, և հանդես են գալիս որպես բարձրագույն իրավաբանական ուժով օժտված երաշխիքներ:

Սահմանադրության իրացման երաշխիքները կազմակերպարավական այն պայմաններն ու միջոցներն են, որոնք ապահովում են Սահմանադրության նորմերում բովանդակվող հանձնարարականների կյանքի կոչելը, սոցիալական իրականություն դարձնելը, ինչպես նաև խախտման դեպքում դրանց պահպանումը և պաշտպանությունը: Այդ երաշխիքների գործառույթային նշանակությունը կայանում է նրանում, որ ստեղծվեն հնարավորություններ ոչ միայն Սահմանադրության կոնկրետ պահանջները կատարելու, այլ նաև Սահմանադրությամբ մանրամասն չկարգավորված հասարակական հարաբերությունների կարգավորումը զուգորդելու սահմանադրական նորմ-սկզբունքներով, նորմ-նպատակներով, որպեսզի սահմանադրական կարգի հիմունքները նույնպես կարողանան դառնալ հասարակական կյանքի կարգավորման չափանիշ: Բացի այդ, երաշխիքներով պետք է ստեղծվեն այնպիսի պայմաններ, որոնց առկայության դեպքում իրավունքի բոլոր ճյուղերը կամ գործնական իրավակարգավորման բոլոր դրսևորումները համապատասխանեն սահմանադրական կարգի հիմունքներին, սահմանադրության էությանն ու ոգուն, ինչպես նաև սահմանադրական դրույթները պաշտպանվեն ցանկացած տիպի իրավախախտումից անկախ նրանից իրավախախտման սուբյեկտը պետական, թե տեղական ինքնակառավարման մարմին է, կամ՝ պաշտոնատար անձ, թե քաղաքացի:

¹³ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ Գ. Գ., ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹ. ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍԵՐԸ ԵՎ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ, էջ 20/ G.Harutyunyan, A.Mavcic THE CONSTITUTIONAL REVIEW AND ITS DEVELOPMENT IN THE MODERN WORLD (A COMPARATIVE CONSTITUTIONAL ANALYSIS), Yerevan - Ljubljana, 1999, էջ 382, www.concourt.am/armenian/library/cclibrary/2005/045.pdf:

Երաշխիքների տեսակների հարցի քննարկումը կնպաստի նաև դրանց գործունեության առանձնահատկությունները բացահայտելուն, հետագայում նաև դրանց զարգացման միտումները կանխորոշելուն և զարգացնելուն:

Գրականության մեջ սահմանադրական նորմերի իրացման գործընթացում առանձնացվում է վերջինիս երաշխավորման երեք գործառույթ.

- խթանող (սահմանադրական նորմերի իրացման, սուբյեկտների ակտիվության խթանում).

- իրավապահովող (սահմանադրական նորմերի իրացման գործընթացի անմիջական ապահովում).

- իրավապաշտպան (սահմանադրական նորմերի պահպանություն, պաշտպանություն)¹⁴:

Իրավապահովող կամ իրավապաշտպան գործառույթից բացի երաշխիքները կարող են իրականացնել կանխարգելիչ ֆունկցիա, որոնք կարող են ստեղծել բացասական սոցիալական երևույթները կանխարգելող պայմաններ (օր. իշխանության յուրացումը անհատի կամ կազմակերպության կողմից): Երաշխիքները կարող են կատարել նաև խթանիչ գործառույթ նպաստելով իրավունքի սուբեյկտի կողմից հետագայում իր վարքագծի վերաբերյալ դիրքորոշում ձևավորելուն և վարքագծի հնարավոր տարբերակներից ընտրություն կատարելուն: Կարծում ենք գործառույթների մեջ վերջինս առավել մեծ նշանակություն ունի, քանի որ հասարակական հարաբերությունները սահմանադրական արժեքներին համահունչ կարգավորելն առավել մեծ գործնական նշանակություն ունի, քան հետագայում խախտումները վերացնելու ճանապարհով փորձել տանելու Սահմանադրությունից սահմանադրականության¹⁵: Սահմանադրականության երաշխավորման կարևոր նախապայմանն է, որ Սահմանադրության ընդունումից հետո նրա նորմերը պետք է.

ա) անարգել ու արդյունավետ կյանքի կոչվեն,

բ) հուսալիորեն պաշտպանված լինեն¹⁶:

Երաշխիքները կարելի է բաժանել նաև քաղաքականի, գաղափարականի, տնտեսականի և իրավականի: Սակայն սա պայմանական բաժանում է, քանի որ թվարկված տեսակներից առաջին երեքը հասարակական կյանքի ոլորտներն են, և որոնք ամրագրվելով իրավական փաստաթղթերում ձեռք են բերում իրավականի կարգավիճակ: Մինչ իրավական կարգավիճակի ձեռքբերումը դրանք, սակայն, կարող են միայն դրական ազդեցություն ունենալ Սահմանադրության նորմերի, իրացման, ինչպես նաև խախտման դեպքում դրանց պաշտպանության համար: Այսինքն, կարծում

¹⁴ Ответственность в системе гарантий конституционных норм. Боброва Н. А., Зражевская Т. Д. \ Воронеж, 1985, 1.2. Функции ответственности в механизме гарантирования конституционных норм., с19, <http://in1.com.ua/book/10542/7663/>:

¹⁵ *Գազիկ Հարությունյան*. ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԻՅ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ. «Էական է այն, թե ինչպես է դրսևորվում Սահմանադրությամբ ամրագրված սահմանադրական կարգը հասարակական կյանքում, որքանով են միս ու արյուն ստանում Սահմանադրության հիմնարար սկզբունքները, ով է իշխանության իրական աղբյուրն ու կողողը, որքանով է երաշխավորված ու պաշտպանված մարդու արժանապատվությունը, որքանով են գործնականում տարանջատ, անկախ ու հավասարակշռված պետական իշխանության մարմինները», էջ 1, «Անհմաստ է ընդհանրապես խոսել մարդու իրավունքների պաշտպանության արդյունավետության մասին այն իրավական համակարգերում, որտեղ այդ իրավունքները սահմանադրորեն չեն ճանաչվել որպես անմիջական գործող իրավունք, արդարադատությամբ լիարժեք երաշխավորված չեն եւ չեն դրված իշխանության սահմանափակման հիմքում», էջ 13, www.concourt.am/armenian/library/cclibrary/2004/041.doc:

¹⁶ Նույն տեղում, էջ 30:

ՎԵՐԼՈՒՑԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

ենք, որ դրանք պետք է անպայմանորեն կիրառվեն իրավական միջոցները կիրառելուն զուգընթաց: Դրանք կարող են հանդես գալ որպես երաշխավորման նախապայմաններ: Իրավական կարող են համարվել այն միջոցները, որոնք նախատեսված են հենց Սահմանադրությամբ, սահմանադրական իրավունքի աղբյուրներում, կամ իրավունքի ցանկացած այլ ճյուղի աղբյուրներում, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի ուղղված են Սահմանադրության նորմ(եր)ի երաշխավորմանը:

Նշվում է նաև, որ երաշխավորված կարող են լինել այն նորմերը, որոնք ճշտորեն են արտացոլում իրական հասարակական հարաբերությունները օբյեկտիվ զարգացման միտումներ, և եթե իրավունքի նորմը ճիշտ չի արտահայտում հասարակության զարգացման օրինաչափությունները, ուստի ոչ մի երաշխիք չի կարող ապահովել նորմի գործողության արդյունավետությունը, քանի որ հասարակությունը և պետությունը չեն կարող երաշխավորել նորմերի գործողությունը, որոնք խեղաթյուրում են իրենց էությունը: Մյուս կողմից երաշխիքները պետք է լինեն իրական: Երաշխավորման մեխանիզմում հենց նման հավասարակշռության առկայությունը կարող է լիարժեքորեն ապահովել Սահմանադրության նորմերի վերածումն իրականության¹⁷: “Իրավական երաշխիքները չեն գործում ոչ միայն այն դեպքում, երբ նորմը հանդիսանում է ոչ իրական, այլ նաև, երբ երաշխիքները հանդիսանում են երևակայական, այսինքն դրանք ուղղված են ոչ թե իրականությանը, այլ ինչ-որ իդեալական մոդելի¹⁸”:

Սահմանադրական կարգի ինստիտուտի նորմերի իրականության ապահովման, սոցիալական իրացման համար անհրաժեշտ է երաշխավորման բարդ մեխանիզմ: Երաշխավորված կարող են լինել միայն նորմերը, որոնք համապատասխանում են հաստատված հասարակական հարաբերությունների համակարգին. իրավական նորմերի իրացումն ապահովող ձևերն ու միջոցներն էլ պետք է ուղղված լինեն իրականությանը, այլ ոչ թե որևէ այլ երևակայական վիճակի:

Երաշխավորման մեխանիզմում հենց նման հաշվեկշռի առկայությունը սահմանադրության ... նորմերն ամբողջությամբ կվերածի իրականության¹⁹:

Կախված այն հանգամանքից, թե Սահմանադրության իրավական պաշտպանության երաշխիքները որտեղ են նախատեսված, դրանք կարելի է բաժանել ներսահմանադրական և այլ ակտերով նախատեսված երաշխիքների:

Սահմանադրությունը պետք է ունենա ներսահմանադրական ինքնապաշտպանության անհրաժեշտ ու բավարար համակարգ: Այդ հարցադրման բովանդակության բացահայտման համար անհրաժեշտ է նաև պատասխանել այն հարցին, թե ինչպիսի՞ն են տվյալ սկզբունքի իրացման գնահատման չափանիշները:

Դրանք պետք է տեսնել իրավունքի գերակայության երաշխավորվածության, տարանջատված իշխանության իրականացման լիարժեքության և

¹⁷ ПРОБЛЕМЫ ГАРАНТИРОВАННОСТИ ОСНОВ КОНСТИТУЦИОННОГО СТРОЯ / Боброва Н.А. Гарантии реализации государственно-правовых норм. В. 1984., с 19-21, http://orel3.rsl.ru/dissert/tkacheva_n_a/EBD_521A_tkachevaNA.pdf

¹⁸ Նույն տեղում с. 17, с. 21:

¹⁹ Նույն տեղում с. 9:

անկախության, իրավասությունների ու գործառույթների ներդաշնակ համակարգվածության ապահովման, ինչպես նաև պետական իշխանության անընդհատության ու հավասարակշռվածության մեջ²⁰: Այս առումով շատ է կարևորվում ՀՀ Սահմանադրության մեջ կատարված փոփոխությունները:

Սահմանադրությունից մինչև իրական սահմանադրականություն հաստատելու ճանապարհը խելամիտ անցնելու համար բավարար չեն միայն արժեհամակարգային նոր կողմնորոշումները եւ հին մտայնության հաղթահարումը: Որպես պարտադիր նախադրյալներ անհրաժեշտ են, որպեսզի.

- 1) երաշխավորված լինի իրավունքի գերակայությունը,
- 2) ապահովվի իշխանությունների հստակ տարանջատումն ու հավասարակշռումը.
- 3) ժողովրդահիշխանությունը սահմանադրական սկզբունքից դառնա գործուն իրողություն, ապահովվի իշխանության ինստիտուտների լեգիտիմությունը.
- 4) Սահմանադրության գերակայության երաշխավորման համակարգը լինի ամբողջական ու կենսունակ,
- 5) երաշխավորվի դատական համակարգի գործունակությունն ու անկախությունը:

Այս նախադրյալներից յուրաքանչյուրի բացակայության պարագայում անլիարժեք են դառնում նաև մյուս նախադրյալները, եւ Սահմանադրությունն ապրող իրողություն լինելուց վերածվում է ձեւական երևույթի, ու դրա գոյությունը չի փաստում երկրում սահմանադրականության առկայության մասին:

Սահմանադրության գերակայության երաշխավորումն ամենաընդհանուր ձևով ենթադրում է իրավական ակտերի սահմանադրականության ապահովում, մարդու սահմանադրական իրավունքների ու ազատությունների երաշխավորում, սահմանադրական լիազորությունների հարցերով պետական իշխանության մարմինների միջև առաջացած վեճերի լուծում²¹:

Վերջին ժամանակներում իրավաբանական գրականության մեջ շատ է կարեվորվում նաև սահմանադրաիրավական պատասխանատվության ինստիտուտը, որը կարող է հանդես գալ որպես սահմանադրական նորմերի երաշխիք և՛ որպես պոզիտիվ պատասխանատվություն, որն իրականացնում է երաշխիքի խթանող և իրավաապահովող գործառույթը, և՛ որպես նեգատիվ պատասխանատվություն սանկցիաների կիրառմամբ առաջացնելով անցանկալի իրավական հետևանքներ իրավախախտում թույլ տված սուբյեկտի նկատմամբ, միևնույն ժամանակ, իրականացնելով երաշխիքի կանխարգելիչ, իրավապաշտպան գործառույթը:

Սահմանադրության իրավական պաշտպանության ձևերի ու միջոցների մեխանիզմում ցանկանում ենք հատուկ ընդգծել սահմանադրական դատարանի որոշումները, որոնք կարող են ոչ միայն բացահայտել Սահմանադրության էությունն ու բովանդակությունը, այլև արդյունավետորեն կիրառել սահմանադրաիրավական պատասխանատվության ինստիտուտը: Սա-

²⁰ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ Գ.Գ., ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹ. ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍԵՐԸ ԵՎ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ, էջ 248, www.concourt.am/armenian/library/cclibrary/2005/045.pdf:

²¹ Նույն տեղում էջ 253:

ՎԵՐԼՈՒՑԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

կայն բավարար չէ միայն սահմանադրական դատարանի կողմից որոշում ընդունելու հանգամանքը. անհրաժեշտ է, որպեսզի այն պատշաճ մակարդակով իրականացվի: Որոշ հեղինակներ սահմանադրական դատարանի ընդունած որոշումների կատարումը դիտում են որպես իրավական պետության չափման միավոր և նշում, որ “եթե սահմանադրական դատարանի որոշումները չեն իրականացվում կամ իրականացվում են ոչ պատշաճ մակարդակով, ապա հրթիռակոծվում են այն նպատակները, որոնց հասնելուն են ուղղված դրանք. դրանք են սահմանադրական կարգի հիմունքների, մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը, Սահմանադրության գերակայության և անմիջական գործողության ապահովումը²²”: Հենց այստեղ է, որ կարևորվում է սահմանադրական ժողովրդավարության որոշակի միջավայրի առկայությունը, հակառակ պարագայում ուղղակիորեն սահմանադրական դատարանը չի կարող աշխատել իրավական համակարգի և ոչ մի սուբյեկտի հետ:

Առաջին հերթին պետությունն իրավաբանորեն պայմաններ է ստեղծում սահմանադրության նորմերի իրացման գործընթացի կոնկրետացման և դրա դատավարական մոդելներ ստեղծելու մեթոդով: Երկրորդ օպտիմալ իրավական պայմանները, որպեսզի դառնան պրակտիկայի փաստ, պետք է կազմակերպական աջակցություն ստանան, քանի որ երաշխավորումը հուսալի կլինի երաշխավորման կազմակերպական ռեժիմի առկայության պայմաններում²³:

Պետության, նրա մարմինների ու պաշտոնատար անձանց, տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց մարդու և քաղաքացու իրավունքների իրացմանն աջակցելու պարտականությունը սահմանադրական կարգի, սահմանադրական պատասխանատվության սկզբունք է²⁴:

Ընդհանրացնելով վերոշարադրյալը կարծում ենք, որ սահմանադրության իրավական պաշտպանությունը կարելի է սահմանել որպես **պետության կողմից սահմանված և հասարակության սահմանադրական իրավագիտակցությամբ արժևորված միջոցների, եղանակների, մեխանիզմների համակարգ, որը կոչված է ապահովելու իրավունքի բոլոր սուբյեկտների վարքագծի համապատասխանությունը սահմանադրությանը, իսկ դրանից շեղվելու դեպքում խախտված սահմանադրական օրինականության արդյունավետ վերականգնումը:**

²⁰ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ Գ. Գ., ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹ. ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍԵՐԸ ԵՎ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ, էջ 248, www.concourt.am/armenian/library/cclibrary/2005/045.pdf:
²¹ Նույն տեղում էջ 253:
²² *Лазарев Л.* Исполнение решений Конституционного Суда Республики Беларусь Российская юс-тиция. 2002.-№ 9. - С. 17/ Конституционное ПРАВОСУДИЕ, Вестник Конференции органов конституционного контроля стран молодой демократии, Выпуск 1(27) 2005, с 31-32:
²³ Ответственность в системе гарантий конституционных норм.*Боброва Н. А., Зражевская Т. Д.*, Воронеж, 1985, 1.4. Правообеспечительная функция гарантий и ответственность, с 36, <http://in1.com.ua/book/10542/7665/>:
²⁴ Նույն տեղում էջ 31:

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ

ՀՀ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ԼԵՎՈՆ ՏԵՐ-ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԻ ԳԻՄՈՒՄԻ
ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ 2008Թ. ՀՀ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ ՀՀ
ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԻ ՀԱՄԱՐ ԱՌԱՋԱՅԱԾ ԽՈՉԸՆԴՈՏՆԵՐՆ
ԱՆՀԱՂԹԱՀԱՐԵԼԻ ՃԱՆԱՉԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

11 փետրվարի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝
կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի,
Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Չ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի
(զեկուցող), Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմողի ներկայացուցիչներ Ռուբեն Թորոսյանի, Արտակ Չեյնալյանի,
Ռոբերտ Սանոյանի,

համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 100 հոդվածի 4-րդ կետի, 101 հոդ-
վածի 9-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 44
և 75 հոդվածների,

դռնբաց միատուն բանավոր ընթացակարգով քննեց «ՀՀ Նախագահի
թեկնածու Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի դիմումի հիման վրա՝ 2008թ. ՀՀ Նա-
խագահի ընտրություններում ՀՀ Նախագահի թեկնածուի համար առաջա-
ցած խոչընդոտներն անհաղթահարելի ճանաչելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը ՀՀ Նախագահի թեկնածուի 07.02.2008թ. դի-
մումն է ՀՀ սահմանադրական դատարան:

Լսելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, դիմողի ներկայացուցիչների բա-
ցատրությունները, հետազոտելով գործում առկա փաստաթղթերը, Հայաս-
տանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց .**

1. Դիմող կողմը գտնում է, որ «2008թ. ՀՀ Նախագահի ընտրություննե-
րում ՀՀ Նախագահի թեկնածու Լեւոն Տեր-Պետրոսյանից անկախ պատ-
ճառներով, արդեն իսկ, առաջացած խոչընդոտներն անհնարին են դարձ-
նում նրա հետագա մասնակցությունը ՀՀ ընտրական օրենսդրությամբ
սահմանված ընտրական գործընթացներին»: Որպես պատճառ, մասնա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

վորապես, ներկայացվում է, որ «Հանրային հեռուստառադիոընկերությունը, «Հ1» հեռուստաընկերության «Հայլուր» ծրագրի միջոցով, ՀՀ օրենսդրության (Ընտրական օրենսգրքի 18-րդ, 20-րդ եւ 22-րդ, ինչպես նաեւ, «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» օրենքի 11-րդ եւ 28-րդ հոդվածներ) պահանջների կոպիտ խախտումներով, երեք ամիս շարունակ առ այսօր, հակաքարոզչական զանգվածային հաղորդումներ է հեռարձակել ՀՀ Առաջին Նախագահ, ՀՀ Նախագահի առաջադրված եւ գրանցված թեկնածու Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի նկատմամբ»:

Դիմողը մի շարք այլ փաստարկների հետ մեկտեղ, նշում է նաեւ, որ «Հանրային հեռուստատեսությամբ նախընտրական քարոզչության համար թեկնածուներին տրամադրված եւ հեռուստալսարանի համար շատ անհարմար ժամանակը, որեւէ հնարավորություն չի տալիս անգամ մեղմացնել «Հայլուր»-ի հակաքարոզչությունը»: Վկայակոչելով նախընտրական քարոզչության ընթացքում թեկնածուի վստահված անձանց կողմից ձեռնարկված առանձին քայլերը, շեշտվում է, որ «ՀՀ Նախագահի թեկնածու Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի նախընտրական շտաբը ձեռնարկել է ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված բոլոր հնարավոր միջոցները՝ կանխելու Նախագահի թեկնածուի նկատմամբ իրականացվող օրինախախտումները կամ վերացնելու դրանց հետեւանքները, սակայն այդ նախաձեռնությունները որեւէ դրական արդյունքի չեն բերել»:

Դիմողի կողմից որպես խոչընդոտ է դիտարկվում այն, որ «Մեր երկրի ընտրություններում առաջին անգամ թեկնածուներից մեկը հայտնվել է այնպիսի իրավիճակում, որ իրենից անկախ պատճառներով չի կարողանում մյուս թեկնածուների հետ հավասար պայմաններով նախընտրական քարոզչություն իրականացնել, այն է՝ հաղթահարել իր նկատմամբ կիրառված նախադեպը չունեցող պետական հակաքարոզչության հետեւանքները եւ մասնակցել ՀՀ ընտրական օրենսդրությամբ սահմանված ընտրական գործընթացներին»:

Դիմողը խնդրում է սահմանադրական դատարանին՝ «2008թ. ՀՀ Նախագահի ընտրություններում ՀՀ Նախագահի թեկնածու Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի համար առաջացած խոչընդոտները ճանաչել անհաղթահարելի»:

Դիմումին կից սահմանադրական դատարան են ներկայացվել դիմողի փաստարկներին առնչվող նյութեր:

2. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ «Հանրապետության Նախագահի թեկնածուներից մեկի համար անհաղթահարելի խոչընդոտներ առաջանալու» դրույթը նախատեսված է ՀՀ Սահմանադրության 52 հոդվածում, համաձայն որի՝ Հանրապետության Նախագահի ընտրությունը հետաձգելու եւ նոր ընտրություն նշանակելու երկու հնարավոր դեպք է նախատեսված: Նախ՝ խոչընդոտի բնույթի գնահատման արդյունքում, երբ Հանրապետության Նախագահի թեկնածուներից մեկի համար անհաղթահարելի խոչընդոտներ են առաջացել ու դրանք չեն վերացել, երկրորդ՝ իրավունքի ուժով՝ մինչեւ քվեարկության օրը թեկնածուներից մեկի մահվան դեպքում: Ընդ որում, ՀՀ Սահմանադրության 100 հոդ-

վածի 4-րդ կետի համաձայն՝ ՀՀ Նախագահի թեկնածուներից մեկի համար առաջացած խոչընդոտի բնույթի գնահատումը՝ դրա անհաղթահարելի ճանաչման կամ չճանաչման առումով, վերապահված է սահմանադրական դատարանի իրավասությանը:

Սահմանադրության 52 եւ 100 (կետ 4) հոդվածների պահանջներից ելնելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 75 հոդվածի 5-րդ մասը սահմանել է. «Սահմանադրական դատարանը կարող է անհաղթահարելի ճանաչել այն խոչընդոտները, որոնք արդեն իսկ առաջացել են եւ տվյալ թեկնածուից անկախ պատճառներով անհնարին են դարձնում նրա հետագա մասնակցությունն ընտրական գործընթացներին»:

3. Անդրադառնալով «Հանրապետության Նախագահի թեկնածուներից մեկի համար առաջացած անհաղթահարելի խոչընդոտ» դրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակությանը, սահմանադրական դատարանը նշում է, որ այդ դրույթի իրավական նախադեպն սկզբնավորվել է ֆրանսիական սահմանադրաիրավական պրակտիկայում, համաձայն որի՝ «անհաղթահարելի խոչընդոտը» մեկնաբանվում է որպես Նախագահի թեկնածուներից մեկի կոնկրետ վիճակով պայմանավորված ընտրական գործընթացին անձամբ նրա հետագա մասնակցության անհնարինություն:

Այս ինստիտուտը կիրառվում է բացառապես Նախագահի թեկնածուների նկատմամբ՝ նկատի ունենալով, որ նախագահական նոր ընտրությունների անհրաժեշտությունը պայմանավորվում է ոչ թե ընտրապայքարի վիճահարույց խնդիրներով, այլ վիճակի անհաղթահարելիությամբ՝ թեկնածուի այնպիսի վիճակով, որի պատճառով վերջինս անկարող է մասնակցել ընտրական հետագա գործընթացներին:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ընտրական գործընթացում տեղ գտած հնարավոր օրինախախտումների ու դրանցով պայմանավորված վիճահարույց խնդիրների լուծման համար օրենքով նախատեսվում են վերջիններիս բացահայտման, գնահատման ու վերացման կոնկրետ ընթացակարգեր՝ հստակեցնելով ժամկետները եւ տարբեր իրավասույթյեկանների լիազորությունները: ՀՀ Սահմանադրության 52 հոդվածի, 100 հոդվածի 4-րդ կետի, ինչպես նաեւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 75 հոդվածի իրավակարգավորման առարկայի շրջանակներում «Նախագահի թեկնածուի համար առաջացած անհաղթահարելի խոչընդոտ» դրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը հանգում է այլ բանի: Այն ենթադրում է, որ Հանրապետության Նախագահի թեկնածու գրանցվելու պահից մինչեւ Հանրապետության Նախագահի ընտրության օրվան նախորդող ութերորդ օրը տեւող ժամանակահատվածում Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի կամքից անկախ նրա հետ կապված այնպիսի վիճակ է առաջացել, որն այդ ժամանակահատվածում օբյեկտիվորեն անհնարին է հաղթահարել, եւ որը գործնականում նրան զրկել է ընտրական գործընթացին հետագա մասնակցելու հնարավորությունից:

4. Դիմողը հիմնականում փաստում է, որ թեկնածուներից մեկը հայտնվել է այնպիսի իրավիճակում, որ «...իրենից անկախ պատճառներով չի կարողանում մյուս թեկնածուների հետ հավասար պայմաններով նախընտրական քարոզչություն իրականացնել», նկատի ունենալով, որ Հանրային հեռուստառադիոընկերությունը, «Հ1» հեռուստաընկերության «Հայուր» ծրագրի միջոցով, ՀՀ օրենսդրության պահանջների կոպիտ խախտումներով շարունակաբար հակաքարոզչական զանգվածային հաղորդումներ է հեռարձակել իր նկատմամբ:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 18 հոդվածի 1-ին մասի համաձայն պետությունն է ապահովում քաղաքացիների նախընտրական քարոզչության ազատ իրականացումը: Օրենքի պահանջն է նաեւ, որ նախընտրական քարոզչությունն իրականացվում է հավասար հիմունքներով: Նույն հոդվածի 3-րդ մասը սահմանում է, որ զանգվածային լրատվության միջոցներից օգտվելու համար թեկնածուներին երաշխավորվում են հավասար պայմաններ՝ եթերաժամանակ կամ ծավալ, սակագին եւ այլն:

Միաժամանակ, ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 20 հոդվածը սահմանում է, որ Հանրային հեռուստաընկերությունը եւ հանրային ռադիոն պարտավոր են հավասար պայմաններ ապահովել ընտրություններին մասնակցող բոլոր թեկնածուների համար: Հանրային հեռուստաընկերությամբ եւ հանրային ռադիոյով հեռարձակվող լրատվական հաղորդումներում թեկնածուների կողմից իրականացվող նախընտրական քարոզարշավի վերաբերյալ պետք է ներկայացվի անկողմնակալ եւ գնահատականներից զերծ տեղեկատվություն՝ ապահովելով արդար ու հավասար պայմանների պահպանումը: Դրա ապահովմանն առնչվող մի շարք լիազորություններ նախատեսված են նաեւ «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքով:

ՀՀ ընտրական օրենսգրքը սահմանել է նաեւ նախընտրական քարոզչության նկատմամբ վերահսկողության կարգը (հոդվ. 20, մաս 9), համաձայն որի. «Հեռուստաընկերությունների եւ ռադիոընկերությունների կողմից նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի կատարման նկատմամբ վերահսկողությունն իրականացնում է Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ազգային հանձնաժողովը, որը նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի խախտումներ հայտնաբերելու դեպքում իրավասու է դիմելու դատարան: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն իրավասու է խախտումների վերաբերյալ կարծիք ներկայացնելու դատարան»: Բացի դրանից, ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 41 հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետը սահմանում է, որ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը «վերահսկում է զանգվածային լրատվության միջոցների կողմից քարոզչության համար սահմանված հավասար հնարավորությունների ապահովումը»: Միաժամանակ, համաձայն Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 25-րդ գլխի դրույթների՝ ընտրական իրավունքի պաշտպանության վերաբերյալ գործերի վարույթն իրականացնում է ՀՀ վարչական դատարանը՝ հիշյալ օրենսգրքի 143-150 հոդվածներով սահմանված կարգով:

5. Սույն գործը դատաքննության նախապատրաստելու ընթացքում ՀՀ վարչական դատարանից, ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովից եւ Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ազգային հանձնաժողովից պահանջված տեղեկանքները վկայում են, որ դիմողի վստահված անձը սահմանադրական դատարան դիմելու օրը՝ 2008թ. փետրվարի 7-ին, դիմումում շարադրված փաստերով հայցադիմում է ներկայացրել ՀՀ վարչական դատարան: Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ազգային հանձնաժողովն իր 07.02.2008թ. թիվ 01-17 գրությամբ սահմանադրական դատարանին տեղեկացրել է, որ «07.02.2008թ. հանձնաժողովը ստացել է ՀՀ Նախագահի թեկնածու Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի վստահված անձ Արտակ Ջեյնայանի կողմից ՀՀ վարչական դատարան ներկայացված գործողության կատարման հայց նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու մասին»: Նույն գրությամբ տեղեկացվում է նաեւ, որ 06.02.2008թ. ՀՀ Նախագահի թեկնածու Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի նախընտրական շտաբի կողմից նույնպէս ստացվել է դիմում-առաջարկություն, որը վերցվել է ուսումնասիրության:

ՀՀ սահմանադրական դատարան ներկայացված փաստարկների շրջանակներում 2008թ. փետրվարի 6-ին ՀՀ Նախագահի թեկնածուի վստահված անձի կողմից դիմում-առաջարկություն է ներկայացվել նաեւ ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ Նախագահի թեկնածուի վստահված անձանց այդ գործողություններն իրավաչափ են, բխում են օրենքի վերոհիշյալ պահանջներից, եւ ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի, Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ազգային հանձնաժողովի, ինչպէս նաեւ ՀՀ վարչական դատարանի խնդիրն է իրենց իրավասության շրջանակներում, օրենքով սահմանված կարգով ու ժամկետներում ապահովել զանգվածային լրատվամիջոցների կողմից ՀՀ ընտրական օրենսգրքի եւ «Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի մասին» ՀՀ օրենքի պահանջների հստակ կատարումը: Այս հարցում ցանկացած ձեւական մոտեցում անվստահություն կարող է առաջացնել ընտրական գործընթացի նկատմամբ:

Միաժամանակ, նախընտրական քարոզչության գործընթացի շրջանակներում ՀՀ Նախագահի թեկնածուի վստահված անձանց վերոնշյալ գործողությունները, ինչպէս նաեւ թեկնածուի կողմից նախընտրական քարոզչության շարունակման փաստը վկայում են, որ ոչ թէ առկա են անհաղթահարելի խոչընդոտներ, այլ այդ գործընթացի շրջանակներում առաջ է քաշվում նախընտրական քարոզչության օրինականության ապահովման հետ կապված վեճ, որն օրենքով սահմանված կարգով արդեն իսկ ներկայացվել է ընտրությունների այս փուլում դրանց գնահատման եւ լուծման իրավասությունն ունեցող վերոհիշյալ մարմիններին:

Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում նաեւ ընդգծել, որ ՀՀ Սահմանադրության եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի հիշյալ հոդվածներում խոսքը վերաբերում է ՀՀ Նախագահի թեկնածու իրավասություններին: Այսինքն՝ այն անձին, ով օրենքով

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

սահմանված կարգով առաջադրվել, գրանցվել եւ ձեռք է բերել ՀՀ Նախագահի թեկնածուի իրավական կարգավիճակ: Այս առումով, դիմողի բերած այն փաստաթղթերը, որոնք առնչվում են ՀՀ Նախագահի թեկնածուի գրանցմանը նախորդող գործընթացներին, անմիջականորեն չեն վերաբերում սույն գործով սահմանադրական դատարանին ներկայացված խնդրանքին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 52 հոդվածով, 100 հոդվածի 4-րդ կետով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 75 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. Դիմողի ներկայացրած փաստաթղթերը՝ ՀՀ Սահմանադրության 52 հոդվածի եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 75 հոդվածի իրավակարգավորման առարկայի շրջանակներում, 2008թ. ՀՀ Նախագահի ընտրություններում ՀՀ Նախագահի թեկնածու Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի համար չեն կարող համարվել որպես անհաղթահարելի խոչընդոտներ:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

11 փետրվարի 2008 թվականի
ՍԳՈ-734

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**«ԱՆԻՎ» ՀԻՄՆԱԳՐԱՄԻ ԵՎ «ՈՍԿԵ ՏԱԿԱՌ-ԱԼԿՈ» ՍՊԸ-Ի
ԳԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ «ՄՆԱՆԿՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ»
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ 3-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 2-ՐԴ
ՄԱՍԻ՝ «... ՆՈՒՅՆԻՍԿ ԵԹԵ ՊԱՐՏԱՊԱՆՆ ԱՆՎՃԱՐՈՒՆԱԿ ԶԷ»
ԲԱՌԱԿԱՊԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՈՎ, ԵՎ 3-ՐԴ ՀՈԳՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ
«Բ» ԿԵՏԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

25 փետրվարի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ դիմողներ՝ «Անիվ» հիմնադրամի գործադիր տնօրեն Հ. Մինասյանի, նրա ներկայացուցիչներ Ա. Գրիգորյանի եւ Է. Գալստյանի, «Ոսկե Տակառ-Ալկո» ՍՊԸ-ի ներկայացուցիչ Հ. Ճարոյանի, պատասխանող կողմի՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի օրենսդրության վերլուծության վարչության պետ Ա. Խաչատրյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետի, 101 հոդվածի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 39 եւ 69 հոդվածների,

դռնբաց նիստում բանավոր ընթացակարգով քննեց «Անիվ» հիմնադրամի եւ «Ոսկե Տակառ-Ալկո» ՍՊԸ-ի դիմումների հիման վրա՝ «Սնանկության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ «...նույնիսկ եթե պարտապանն անվճարունակ չէ» բառակապակցության մասով, եւ 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «բ» կետի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎԱԳԻՐ ♦ 4(49)2008
23

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Սահմանադրական դատարանն իր՝ 11.12.2007թ. ՍԳԱՈ-117 աշխատակարգային որոշմամբ որոշել է նշված գործերը միավորել եւ քննել դատարանի նույն նիստում:

Գործի քննության առիթը «Անիվ» հիմնադրամի եւ «Ոսկե Տակառ-Ալկո» ՍՊԸ-ի դիմումներն են սահմանադրական դատարան:

Լսելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, կողմերի բացատրությունները, ուսումնասիրելով գործի նյութերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Բ Ձ Ե Յ**.

1. «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքն ընդունվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 2006թ. դեկտեմբերի 25-ին, Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2007թ. հունվարի 22-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2007թ. փետրվարի 10-ին: Օրենքն ուժի մեջ մտնելու պահից վերջինիս 107 հոդվածի 4-րդ մասի ուժով ուժը կորցրած է ճանաչվել «Անվճարունակության (սնանկության) մասին» Հայաստանի Հանրապետության 2003թ. դեկտեմբերի 17-ի ՀՕ-17-Ն օրենքը:

2. ՀՀ տնտեսական դատարանը, ՀՀ ֆինանսների եւ էկոնոմիկայի նախարարի դիմումի հիման վրա, քննելով «Անիվ» հիմնադրամին սնանկ ճանաչելու պահանջի վերաբերյալ քաղաքացիական գործը, իր 2007թ. հուլիսի 17-ի վճռով բավարարել է դիմողի պահանջը եւ սնանկ ճանաչել պատասխանող «Անիվ» հիմնադրամին: Նշված քաղաքացիական գործի վարույթի շրջանակներում ՀՀ տնտեսական դատարանը քննության առարկա է դարձրել նաեւ պարտապանի պարտավորության հետ կապված նյութաիրավական վեճը:

Դիմող «Ոսկե Տակառ-Ալկո» ՍՊԸ-ն սնանկ է ճանաչվել ՀՀ տնտեսական դատարանի 2007թ. օգոստոսի 28-ի վճռով: Տնտեսական դատարանը «Ոսկե Տակառ-Ալկո» ՍՊԸ-ի վերաբերյալ գործով սնանկության հարցը քննելիս չի անդրադարձել պարտապանի պարտավորության հետ կապված նյութաիրավական վեճին, քանի որ այն արդեն իսկ լուծվել էր Արարատի մարզի առաջին ատյանի դատարանի 22.05.2007 թվականի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռով:

3. Դիմող «Անիվ» հիմնադրամի պնդմամբ՝ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասը՝ «...նույնիսկ եթե պարտապանն անվճարունակ չէ» բառակապակցության մասով, եւ 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «բ» կետի դրույթները հակասում են ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածին, 18-րդ եւ 19-րդ հոդվածների 1-ին մասերին:

Դիմող «Ոսկե Տակառ-Ալկո» ՍՊԸ-ի պնդմամբ՝ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասը՝ «...նույնիսկ եթե պարտապանն անվճարունակ չէ» բառակապակցության մասով, հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 8-րդ հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերին, 31-րդ հոդվածի 1-ին մասին եւ 33.1. հոդվածին: Ըստ երկու դիմողների էլ՝ իրենց իրավունքների խախտման հիմնական պատճառն օրենքում «...նույնիսկ եթե

պարտապանն անվճարունակ չէ» բառակապակցության ամրագրումն է, ինչը հնարավորություն է ընձեռում սնանկ ճանաչելու վճարունակ պարտապանին:

Դիմող «Անիվ» հիմնադրամը՝ վիճարկելով նաև «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «բ» կետի դրույթների համապատասխանությունը ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածին, 18-րդ եւ 19-րդ հոդվածների 1-ին մասերին, գտնում է, որ այն ձեւակերպված է բավականին անորոշ, ինչի հետեւանքով գույքային պարտավորության վերաբերյալ նյութաիրավական վեճը տեղափոխվում է սնանկության գործերով դատավարական վարույթ եւ բացառվում է նույն անձանց միջեւ նույն առարկայի վերաբերյալ նյութաիրավական վեճը դատական կարգով լուծելու հնարավորությունը, խախտվում է արդար դատաքննության իրավունքը: Միեւնույն ժամանակ, դիմողն իր փաստարկները հիմնավորում է նրանով, որ թիվ 3-2475 (ՏԳ) գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանն իր 2006 թվականի դեկտեմբերի 21-ին կայացրած որոշման մեջ արտահայտած իրավական դիրքորոշմամբ անթույլատրելի է համարել պարտավորության վիճելիության դեպքում սնանկության վարույթում նյութաիրավական վեճին ըստ էության անդրադառնալը՝ չսահմանափակելու համար այդ վեճի քննության համար հետագայում դատարան դիմելու անձի իրավունքը: Ըստ դիմող «Անիվ» հիմնադրամի՝ վիճարկվող դրույթի ընդունումը նպատակ է հետապնդել ձախողելու թիվ 3-2475 (ՏԳ) գործով վճռաբեկ դատարանի 2006 թվականի դեկտեմբերի 21-ի նախադեպային որոշմամբ տրված իրավական դիրքորոշումների հետագա կիրառումը եւ հանդիսանում է միջամտություն արդարադատության իրականացման գործընթացին:

4. Պատասխանող կողմը, առարկելով դիմողներին, գտնում է, որ վեճի առարկա հոդվածի դրույթների վերլուծությունից հետեւում է, որ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի 1-3-րդ մասերում ամրագրված դրույթները համակարգային առումով փոխկապակցված են միմյանց հետ, եւ ելակետային դրույթն այն է, որ սնանկ կարող է ճանաչվել միայն անվճարունակ պարտապանը:

Միեւնույն ժամանակ պարտապանի անվճարունակությանը վերաբերող հարցերն իրենց կարգավորումն են ստացել նույն հոդվածի 3-րդ մասում: Ընդ որում, դրանում ամրագրված դրույթների վերլուծությունը վկայում է սնանկության երկու հետեւյալ հիմքերի առկայության մասին՝ ա) հաշվեկշռային անվճարունակությունը, որը բնութագրվում է այնպիսի իրավիճակով, երբ պարտապանի պարտավորությունները գերազանցում են իր ակտիվների արժեքը, բ) փաստացի անվճարունակությունը, երբ պարտապանն ի վիճակի չէ կատարելու իր ժամկետանց դրամական պարտավորությունները: Պարտապանին անվճարունակ ճանաչելու համար օրենսդիրը նախատեսել է հիշյալ հիմքերից առնվազն մեկի առկայության պայմանը:

Պատասխանողը գտնում է, որ «չնայած այն հանգամանքին, որ օրենքի

3-րդ հոդվածի 1-ին մասը բացառում է դատարանի կողմից պարտապանին սնանկ ճանաչելու այլ պայման, քան պարտապանի անվճարունակ լինելը, իսկ 2-րդ մասը սահմանում է վճարունակ պարտապանին սնանկ ճանաչելու հնարավորությունը (օրենքում ձեռակերպված է «նույնիսկ եթե պարտապանն անվճարունակ չէ»), այնուամենայնիվ, հիշատակված մասերի միջև առկա ներքին հակասությունը՝ ձեռական տրամաբանության եւ դատողությունների համադրման տեսանկյունից չի նշանակում, որ վճարունակ պարտապանը կարող է սնանկ ճանաչվել, եթե կատարում է իր անվիճելի վճարային պարտավորությունը եւ դրանով ապացուցում է իր վճարունակ լինելը»:

Ըստ պատասխանողի՝ դա նշանակում է, որ քննության առարկա օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասում ամրագրված՝ «նույնիսկ եթե պարտապանն անվճարունակ չէ» արտահայտությունը որեւէ իրավական հետեւանք չի առաջացնում, քանի որ միայն դատարանը դատաքննության ընթացքում կարող է պարզել եւ գնահատել պարտապանի անվճարունակությունը՝ վերջինիս նկատմամբ սնանկության վարույթ իրականացնելու նպատակով: Իսկ անվճարունակության հանգամանքը կարող է հիմնավորված լինել, եթե պարտապանը թույլ է տվել անվիճելի վճարային պարտավորությունների 30-օրյա եւ ավելի ժամկետով կետանց:

Պատասխանողն ընդունելի չի համարում նաեւ դիմողի այն եզրահանգումը, համաձայն որի՝ «վերը նշված անորոշ նորմերի կիրառման արդյունքում, անձը ի վերջո գրկվում է ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի 1-ին մասով եւ 19-րդ հոդվածի 1-ին մասով երաշխավորված դատարանում գործի արդար քննության իրավունքն իրականացնելու հնարավորությունից...»:

Ըստ պատասխանողի՝ սնանկության վարույթը՝ հանդիսանալով նույնպիսի դատական վարույթ, չի գրկում որեւէ անձի արդար դատաքննության իր իրավունքից:

Ինչ վերաբերում է «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «բ» կետի վերաբերյալ դիմողի փաստարկներին, ապա պատասխանողի կարծիքով ոչ մի օրենք չի կարող հաշվի առնել իրավական կարգավորման ենթակա հասարակական հարաբերությունների բազմազանությունը եւ հստակ կանոնակարգել այդ հարաբերությունների մասնակիցների այս կամ այն վարքագիծը: Օրենսդիրն սպառնիչ կերպով չի բացահայտում «... եւ պարտապանը չի ապացուցում, որ տվյալ պահանջի դեմ առարկելու բավարար հիմքեր ունի (ներառյալ՝ պահանջի հաշվանցը)» իրավանորմի բովանդակությունը՝ բնութագրելով եւ համարելով այն որպես իրադրային, այսինքն՝ ենթակա գնահատման յուրաքանչյուր գործի հանգամանքներից ելնելով:

Պատասխանող կողմը գտնում է, որ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «...նույնիսկ եթե պարտապանն անվճարունակ չէ» բառակապակցությունը եւ նույն օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «բ» կետը չեն հակասում ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ եւ 8-րդ հոդվածներին, 18-րդ եւ 19-րդ հոդվածների 1-ին մասերին, 31-րդ եւ 31.1. հոդվածներին:

5. «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի՝ «Պարտապանին սնանկ ճանաչելու հիմքերն ու անվճարունակության հատկանիշները» վերտառությամբ 3-րդ հոդվածը սահմանում է.

«1. Պարտապանը կարող է սնանկ ճանաչվել դատարանի վճռով՝ սեփական նախաձեռնությամբ (կամավոր սնանկության դիմում) կամ պարտատիրոջ պահանջով (հարկադրված սնանկության դիմում), եթե պարտապանն անվճարունակ է:

2. Պարտապանը կարող է հարկադրված սնանկության դիմումի հիման վրա սնանկ ճանաչվել, եթե նա թույլ է տվել օրենքով սահմանված նվազագույն աշխատավարձի հինգհարյուրապատիկը գերազանցող անվիճելի վճարային պարտավորությունների 30-օրյա կամ ավելի ժամկետով կետանց, եւ վճռի կայացման պահին նշված կետանցը շարունակվում է, նույնիսկ եթե պարտապանն անվճարունակ չէ: Վճարային պարտավորությունն անվիճելի է, եթե պարտապանը չի առարկում դրա դեմ, կամ եթե նա առարկում է հիշյալ պարտավորության դեմ, սակայն՝

ա) վճարային պարտավորությունը ճանաչված է օրինական ուժի մեջ մտած վճռով կամ դատավճռով, եւ բացակայում է հաշվանցի հնարավորությունը.

բ) պահանջը հիմնված է գրավոր գործարքի վրա, եւ պարտապանը չի ապացուցում, որ տվյալ պահանջի դեմ առարկելու բավարար հիմքեր ունի (ներառյալ՝ պահանջի հաշվանցը).

գ) պահանջը բխում է օրենքով սահմանված հարկեր, տուրքեր կամ պարտադիր այլ վճարներ վճարելու պարտապանի պարտավորությունից, եւ պարտապանը չի ապացուցում, որ տվյալ պահանջի դեմ առարկելու բավարար հիմքեր ունի (ներառյալ՝ պահանջի հաշվանցը).

դ) պահանջի չվիճարկվող մասը գերազանցում է օրենքով սահմանված նվազագույն աշխատավարձի հինգհարյուրապատիկը»:

6. Սնանկության հետ կապված հարաբերությունների իրավական կարգավորումը յուրաքանչյուր պետության տնտեսության կայունության ապահովման երաշխիքներից է: Հաշվի առնելով սնանկ ճանաչելու եւ սնանկության վարույթն իրականացնելու օրենսդրական հիմքերի միջազգային ներկա զարգացումները, Միավորված ազգերի կազմակերպության Միջազգային առեստրային իրավունքի հանձնաժողովն ընդունել է «Անվճարունակության մասին օրենսդրության հարցերով օրենսդիր մարմինների ուղեցույց» (Ուղեցույց, 2005թ.), որում ամրագրված սկզբունքներն իրենց արտացոլումն են գտել տարբեր պետությունների անվճարունակության մասին օրենսդրական ակտերում:

Համաձայն այդ Ուղեցույցի՝ անվճարունակության մասին օրենսդրության առանցքը կազմում է սնանկության վարույթն իրականացնելու չափորոշիչների սահմանումը: Այդ հիմքերի պահպանմամբ է հնարավոր դառնում սնանկության գործերով վարույթի իրականացումը, որն էլ հնարավորություն է ընձեռում սահմանել այն պարտապաններին, որոնց վրա կարող է տարածվել օրենսդրության պաշտպանական եւ ընթացակարգա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

յին կառուցակարգերի գործողությունը, ինչպես նաև այն կողմերին (պարտապան, պարտատեր կամ այլ կողմեր), որոնք կարող են սնանկության մասին գործի վարույթը հարուցել:

7. «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի առանձին դրույթների վերլուծությունը վկայում է այն մասին, որ դրանք խարսխվում են այն տրամաբանության վրա, համաձայն որի՝ սնանկության հիմքն անվճարունակությունն է: Այդ մասին է, մասնավորապես, վկայում օրենքի 3-րդ հոդվածի առաջին մասում ամրագրված դրույթը, որը եւ՝ կամավոր սնանկության, եւ՝ հարկադրված սնանկության դեպքում որպես սնանկության հիմք ամրագրում է պարտապանի անվճարունակության փաստը:

Օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի վիճարկվող դրույթի սահմանադրաիրավական գնահատականը տալու համար առանցքային նշանակություն ունի «անվճարունակություն» հասկացության ամբողջական եւ ճշգրիտ բովանդակության բացահայտումը:

«Անվճարունակությունը» ըստ վերոհիշյալ Ուղեցույցի՝ մի վիճակ է, երբ պարտապանն ընդհանուր առմամբ անկարող է վճարելու իր պարտքերը՝ պարտավորությունները կատարելու համար նախատեսված ժամկետներում, կամ երբ պարտապանի պարտավորությունների ընդհանուր գումարը գերազանցում է նրա ակտիվների արժեքը: Այսինքն՝ տարբերակվում է անվճարունակության երկու ձեւ՝ փաստացի եւ հաշվեկշռային: Անվճարունակությունը նշանակում է վճարելու կարողության բացակայություն:

«Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի վերլուծությունը վկայում է, որ օրենքը եւս տարբերակում է անվճարունակության երկու ձեւ՝ հաշվեկշռային (բացասական հաշվեկշռի դեպքում) եւ փաստացի, այն է՝ այնպիսի վիճակ, երբ պարտապանն ի վիճակի չէ պարտատերերի օրինական պահանջներն ամբողջովին բավարարել: Մասնավորապես, նման եզրահանգման համար հիմք է հանդիսանում օրենքի 3-րդ հոդվածի 3-րդ մասը: Օրենքի 3-րդ հոդվածի 3-րդ մասի «ա» կետում օրենսդիրը որպես պարտապանի անվճարունակության հիմք սահմանում է պարտապանի պարտավորությունների՝ պարտապանի ակտիվները գերազանցելու հանգամանքը, իսկ 3-րդ մասի «բ» կետում՝ այն հանգամանքը, որ պարտապանն ի վիճակի չէ կատարելու իր ժամկետանց դրամական պարտավորությունները (փաստացի անվճարունակություն): Անվճարունակության այս երկու տարատեսակները միմյանցից տարանջատված են, եւ պարտապանին սնանկ ճանաչելու համար օրենքը չի առաջադրում անվճարունակության այդ երկու տարատեսակների գույքահեռ միաժամանակյա առկայության պահանջ:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 28 եւ 71 հոդվածների 1-ին մասերի, «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենքի 70 հոդվածի 1-ին մասի վերլուծությունից բխում է, որ օրենսդիրն այս դեպքում որպես պարտապանի անվճարունակության ընդհանուր հիմք է դիտարկում պարտապանի կողմից վճարում կատարելու փաստացի անկարողությունը, այն է՝ միայն փաստացի անվճարունակությունը:

Օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասը որպես փաստացի անվճարունակու-

թյան հիմք նախատեսում է նվազագույն աշխատավարձի հինգհարյուրապատիկը գերազանցող անվիճելի վճարային պարտավորությունների 30-օրյա կետանցը, ինչը թույլ է տալիս պարտատիրոջը նախաձեռնելու սնանկության վարույթ: Այսինքն՝ օրենքը հիմնվում է անվճարունակության կանխավարկածի վրա, այն է՝ եթե պարտապանն ի վիճակի չէ կատարելու ժամկետանց վճարային պարտավորությունները, ապա ի սկզբանե ենթադրվում է, որ նա փաստացիորեն անվճարունակ է, եւ այդ ենթադրությունը գործում է այնքան ժամանակ, քանի դեռ ժամկետանց պարտավորությունը չի կատարվել կամ վիճարկվել ու հերքվել: Այս տրամաբանությունն է արտահայտված, մասնավորապես, օրենքի 17-րդ հոդվածում, որը կանոնակարգում է պարտատիրոջ դիմումի հիման վրա սնանկ ճանաչելու կարգը: Այդ հոդվածի համաձայն՝ դատարանը մերժում է սնանկ ճանաչելու մասին դիմումն այն դեպքում, երբ պարտքի լրիվ կամ մասնակի մարման հետեւանքով պարտապանը դադարում է անվճարունակ լինելուց կամ վերանում են օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված հիմքերը: Ընդ որում, «անվճարունակության կանխավարկածն» իր հերթին հիմնվում է պարտապանի «բարեխղճության եւ պարտաճանաչության կանխավարկածի» վրա, այսինքն՝ եթե պարտապանը չի կատարում իր պարտավորությունները, ապա ի սկզբանե պարտավորության չկատարումը բացատրվում է ոչ թե նրա անբարեխղճությամբ, այլ վճարում կատարելու կարողության բացակայությամբ:

8. Օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասում վիճարկվող բառակապակցությունը հարկ է դիտարկել ողջ օրենքի եւ նույն հոդվածի համատեքստում: Օրենքի 3-րդ հոդվածի համաձայն՝ պարտապանը կարող է հարկադրված սնանկության դիմումի հիման վրա սնանկ ճանաչվել, եթե նա թույլ է տվել օրենքով սահմանված նվազագույն աշխատավարձի հինգհարյուրապատիկը գերազանցող անվիճելի վճարային պարտավորությունների 30-օրյա կամ ավելի ժամկետով կետանց, եւ վճռի կայացման պահին նշված կետանցը շարունակվում է: Սակայն էական է այն, որ խոսքը վերաբերում է «անվիճելի վճարային պարտավորություններին»: Եթե առկա է վճարային պարտավորությունների վերաբերյալ վեճ, ապա պարտապանը պետք է հնարավորություն ունենա այդ վեճը լիարժեք դատական քննության առարկա դարձնել, որից հետո միայն կարող է հարց դրվել նրա անվիճելի վճարային պարտավորությունների կատարման մասին: Հակառակ պարագայում կոտնահարվի անձի՝ Սահմանադրության 31 հոդվածով ամրագրված սեփականության իրավունքը:

Անհրաժեշտ է առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնել նաեւ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «ա» կետի այն պահանջին, որ վճարային պարտավորությունը ճանաչված է համարվում օրինական ուժի մեջ մտած վճռով կամ դատավճռով: Ուստի հատուկ վարույթի կարգով սնանկության գործի քննությունն օրենսդրորեն առավել հստակ պետք է սահմանազատված լինի նյութաիրավական վեճի քննությունից:

Սնանկության ինստիտուտի նպատակն է հնարավորություն տալ բարե-

խիղճ եւ պարտաճանաչ պարտապանին վերականգնել իր բնականոն գործունեությունը, հաղթահարել ֆինանսական դժվարությունները, ինչպես նաեւ ապահովել անվճարունակ կազմակերպությունների վերականգնումը եւ ֆինանսական վերակազմակերպումը, վերականգնել նրա կենսունակությունը եւ միեւնոյն ժամանակ ապահովել պարտատերերի շահերի պաշտպանությունը:

9. Օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասում «... եթե նույնիսկ պարտապանն անվճարունակ չէ» բառակապակցության այնպիսի ընկալման դեպքում, երբ վճարունակությունը բացառապես վերաբերում է հաշվեկշռային վճարունակությանը, օրենքի ողջ իրավակարգավորման համատեքստում այդ բառակապակցությունը դառնում է ավելորդ, եւ այն ըստ էության սնանկության ինստիտուտի ընդհանուր իրավակարգավորման մեջ որեւէ դերակատարություն չունի: Այդ բառակապակցության առկայությունը կամ բացակայությունը որեւէ իրավական հետեւանք չի առաջացնում:

Սակայն, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ իրավակիրառական պրակտիկայում օրենքի վիճարկվող դրույթը կարող է տարաբնույթ մեկնաբանություններ առաջացնել, սահմանադրական դատարանը միաժամանակ արձանագրում է, որ վիճարկվող դրույթի՝ վերոհիշյալից տարբերվող որեւէ այլ մեկնաբանության դեպքում, երբ այն կարող է կիրառվել վիճելի վճարային պարտավորությունների առկայության դեպքում, այդ դրույթը ներքին հակասության մեջ կմտնի ինչպես օրենքի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի, այնպես էլ ողջ օրենքի եւ սնանկության ինստիտուտը կարգավորող այլ նորմատիվ ակտերի, ինչպես նաեւ ՀՀ Սահմանադրության 31-րդ հոդվածի դրույթների հետ:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ իրավակիրառական պրակտիկայում վիճարկվող դրույթի որեւէ այլ մեկնաբանություն ոչ միայն վեր կհանի վերոհիշյալ հակասությունները, այլ նաեւ կստեղծի սնանկ ճանաչված պարտապանի սեփականության իրավունքի խախտման իրական վտանգ: Նման պարագայում տեղի կունենա չարդարացված եւ չհիմնավորված միջամտություն պարտապանի սեփականության իրավունքին, պարտապանի համար կառաջանան այնպիսի բացասական եւ ծանր հետեւանքներ, որոնք արդարացված չեն որեւէ իրավաչափ նպատակով:

10. Ըստ դիմող «Անիվ» հիմնադրամի՝ օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «բ» կետում ամրագրված դրույթը խոչընդոտում է պարտապանի՝ վիճելի պարտավորության կապակցությամբ նյութաիրավական վեճն ընդհանուր հայցային վարույթի կարգով դատաքննության առարկա դարձնելու հնարավորությանը, ինչի արդյունքում, ինքը, ի խախտումն ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ եւ 19-րդ հոդվածների 1-ին մասերի, գրկվել է իր իրավունքների դատական պաշտպանության իրականացման հնարավորությունից:

Վիճարկվող դրույթի վերլուծությունը վկայում է, որ այն չի ենթադրում, որ պարտապանի վիճելի պարտավորության կապակցությամբ նյութաիրավական վեճը լուծվում է սնանկության վարույթի շրջանակներում եւ,

հետեւաբար, այս դրույթը չի խոչընդոտում նաեւ նշված նյութաիրավական վեճի քննությանն ընդհանուր հայցային վարույթի շրջանակներում: Այդ մասին է, մասնավորապես, վկայում ձեւավորված իրավակիրառական պրակտիկան: Այսպես. «Անիվ» հիմնադրամի պարագայում Տնտեսական դատարանը սնանկության գործը քննելիս միաժամանակ քննության առարկա է դարձրել նաեւ նյութաիրավական վեճը, այն է՝ պարտապանի՝ նվազագույն աշխատավարձի հինգհարյուրապատիկը գերազանցող վիճելի վճարային պարտավորությունների 30-օրյա կամ ավելի ժամկետով կետանցի հարցը: Մինչդեռ «Ոսկե Տակառ-Ալկո» ՍՊԸ-ի դեպքում նյութաիրավական վեճը քննության առարկա է դարձվել ընդհանուր հայցային վարույթի շրջանակներում՝ Արարատի մարզի առաջին ատյանի դատարանում:

Բացի դրանից, վիճարկվող դրույթում «...պահանջի դեմ առարկելու բավարար հիմքեր» ձեւակերպումը ենթադրում է, որ խոսքը վերաբերում է ոչ թե պարտապանի պարտավորության կամ կետանցի բացակայության փաստն ապացուցող հիմքերին, այլ նյութաիրավական վեճի առկայությանը, այն է՝ պարտավորության վիճելիությունը հավաստող հիմքերին: Դա բխում է օրենքի վիճարկվող նույն 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի տրամաբանությունից, որը սնանկ ճանաչելու հիմք է դիտարկում ոչ թե ընդհանրապես վճարային պարտավորությունը, այլ անվիճելի վճարային պարտավորությունը: Օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «ա», «բ», «գ», «դ» կետերը վերաբերում են վճարային պարտավորության անվիճելիությանը, այլ ոչ թե սնանկության հիմքերին, եւ նպատակ չեն հետապնդում սնանկության գործը քննող դատարանին ներքաշելու նյութաիրավական վեճի լուծման գործընթացի մեջ:

11. Դիմող «Անիվ» հիմնադրամը մատնանշում է նաեւ, որ «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի ընդունումը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից միտում է հետապնդել խոչընդոտել Վճռաբեկ դատարանի նախադեպային նշանակության որոշման (3-2475 (ՏԴ) գործով 21.12.2006թ.) դրույթների կիրառման միջոցով արդարադատության իրականացմանը: Դիմողն այդ կապակցությամբ հղում է կատարում Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքին: Դիմումում, մասնավորապես, նշված է. «...օրենսդրի կողմից որեւէ օրենքի ընդունումը արդարադատության իրականացման գործընթացի վրա ազդելու նպատակով անհամատեղելի է Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի պահանջների հետ եւ առաջացնում է պետության պատասխանատվություն այդ հոդվածի շրջանակներում»: Մատնանշված վճիռներից, մասնավորապես, ZIELINSKI AND PRADAL AND GONZALEZ AND OTHERS v. FRANCE գործով վճռի ուսումնասիրության արդյունքները վկայում են, որ օրենսդրի կողմից խնդրո առարկա հարցի կարգավորման առնչությամբ օրենքի ընդունումը Եվրոպական դատարանի կողմից որակվել է միջամտություն հետեւյալ հանգամանքներում.

- օրենսդիրը հետադարձ ուժ է տվել իր սահմանած նորմերին՝ դրանք տարածելով այն վեճերի վրա, որոնց կապակցությամբ արդեն իսկ գործ է

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

հարուցված դատարաններում եւ դրանք գտնվում են դատարաններում քննության ընթացքում, այդ թվում նաեւ՝ այն վեճերի վրա, որոնց կապակցությամբ ստորին ատյանի դատարանները կայացրել են դատական ակտեր, սակայն, որոնք դեռեւս վերջնական ուժ չեն ստացել (նման կարգավորման արդյունքում դիմումատուների օգտին կայացված վճիռները նոր օրենսդրական կարգավորման հիման վրա բեկանվել էին Վճռաբեկ դատարանի կողմից),

- օրենսդրական նման կարգավորումն իր բնույթով եղել է այնպիսին, որ կանխորոշել է դատարանների կողմից վեճի լուծումը, դատաքննության ելքը,

- տվյալ վեճի մի կողմում հանդես է եկել պետությունը, եւ նման օրենսդրական կարգավորման արդյունքում կողմերի միջեւ հավասարությունը խախտվել է հօգուտ պետության, քանի որ վեճի ելքը կանխորոշել է ի շահ այդ կողմի:

Տվյալ դեպքում օրենսդրի կողմից վիճարկվող նորմի ընդունումը չի կարող որակվել որպես միջամտություն արդարադատության իրականացմանը, քանզի նոր կարգավորումն իր բնույթով այնպիսին չէ, որ կարողանա կանխորոշել արդարադատության իրականացման արդյունքը, վճռել դատական գործի ելքը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Սնանկության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասը՝ «...նույնիսկ եթե պարտապանն անվճարունակ չէ» բառակապակցության մասով, ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 31 հոդվածի պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

2. «Սնանկության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «բ» կետը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

3. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ.ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**25 փետրվարի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 735**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ ՏԻԳՐԱՆ
ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆԻ ԵՎ ԼԵՎՈՆ ՏԵՐ-ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԻ ԳԻՄՈՒՄՆԵՐԻ
ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
2008 ԹՎԱԿԱՆԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 24-Ի՝ «ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՎԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ԹԻՎ 24-Ա
ՈՐՈՇՈՒՄԸ ՎԻՃԱՐԿԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

8 մարտի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի (զեկուցող), Ռ. Պապայանի,

մասնակցությամբ՝

դիմող կողմի՝ Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Ս. Կարապետյանի, նրա ներկայացուցիչներ Ա. Ղազարյանի, Ռ. Ստեփանյանի,

դիմող կողմի՝ Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Լ. Տեր-Պետրոսյանի, նրա ներկայացուցիչներ Ա. Զեյնալյանի, Վ. Գրիգորյանի, Պ. Օհանյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ներկայացուցիչներ՝ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահ Գ. Ազարյանի, կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի քարտուղար Ա. Բախչազուլյանի, փաստաբան Դ. Մանթաշյանի,

որպես հարակից պատասխանողներ ներգրավված՝ ՀՀ դատախազության ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալ Ա. Թամազյանի, ՀՀ դատախազության ավագ դատախազ Կ. Փիլոյանի, ՀՀ դատախազության պետական շահերի պաշտպանության վարչության դատախազ Դ. Դավթյանի, ՀՀ կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանության ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ ոստիկանության պետի առաջին տեղակալ Ա. Մահտեսյանի, ՀՀ կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանության պետի տեղակալ, քննչական գլխավոր վարչության պետ Գ. Համբարձումյանի

նի, Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ազգային հանձնաժողովի ներկայացուցիչ՝ Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ազգային հանձնաժողովի նախագահ Գ. Ամալյանի, նույն հանձնաժողովի լիցենզավորման եւ մեթոդական վարչության լիցենզավորման բաժնի պետ Ա. Արզումանյանի, ինչպես նաեւ հանձնաժողովի ծրագրերի մոնիտորինգի եւ վերահսկողության վարչության առաջատար մասնագետ Լ. Շահբազյանի,

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 74 հոդվածի 5-րդ մասի հիմքով որպես երրորդ անձ ներգրավված՝ Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Ս. Սարգսյանի ներկայացուցիչներ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պետական-իրավական հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահ Գ. Հարությունյանի եւ իրավաբան Կ. Պետրոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 51 հոդվածի 5-րդ մասի, 100 հոդվածի 3.1. կետի, 101 հոդվածի 9-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25 եւ 74 հոդվածների,

ղոմարեց նիստում բանավոր ընթացակարգով քննեց «Հանրապետության Նախագահի թեկնածուներ Տիգրան Կարապետյանի եւ Լեւոն-Տեր Պետրոսյանի դիմումների հիման վրա՝ ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 2008 թվականի փետրվարի 24-ի՝ «Հանրապետության Նախագահ ընտրվելու մասին» թիվ 24-Ա որոշումը վիճարկելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ են հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի թեկնածուներ Տ. Կարապետյանի՝ 27.02.2008թ. եւ Լ. Տեր-Պետրոսյանի՝ 29.02.2008թ. դիմումները սահմանադրական դատարան:

Սահմանադրական դատարանը 2008 թվականի փետրվարի 28-ի աշխատակարգային որոշմամբ քննության է ընդունել Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Տ. Կարապետյանի դիմումը: Միաժամանակ, այդ աշխատակարգային որոշմամբ, ղեկավարվելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 74 հոդվածի 4-րդ մասով, որպես պատասխանող կողմ է ներգրավվել ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը, որպես հարակից պատասխանողներ են ներգրավվել ՀՀ դատախազությունը, ՀՀ կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանությունը, Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ազգային հանձնաժողովը: Սահմանադրական դատարանի 2008թ. մարտի 1-ի աշխատակարգային որոշմամբ քննության է ընդունվել Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Լ. Տեր-Պետրոսյանի դիմումը: Հանրապետության Նախագահի թեկնածուներ Լ. Տեր-Պետրոսյանի եւ Տ. Կարապետյանի դիմումների հիման վրա քննության ընդունված գործերը, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 39 հոդվածին համապատասխան, 2008թ. մարտի 1-ի աշխատակարգային որոշմամբ միավորվել են՝ դատարանի նույն նիստում քննելու համար: Սահմանադրական դատարանի 2008թ. մարտի 1-ի աշխատակարգային որոշմամբ, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 74 հոդվածի 5-րդ մասին համապատասխան, որպես երրորդ անձ է ներգրավվել 2008թ. փետրվարի 19-ի Հանրապետության Նախագահի ընտրություններում Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Ս. Սարգսյանը:

Լսելով գործով զեկուցողների համատեղ զեկույցը, կողմերի ներկայացուցիչների բացատրությունները, ուսումնասիրելով ու համադրելով նրանց կողմից ներկայացված փաստարկներն ու հակափաստարկները, ինչպես նաև հետազոտելով դիմումները եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց** .

1. Հանրապետության Նախագահի ընտրությունն անցկացվել է 2008 թվականի փետրվարի 19-ին՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 51 հոդվածում նախատեսված ժամկետում: Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 15 հոդվածին համապատասխան քվեարկությունը կազմակերպելու եւ քվեարկության արդյունքներն ամփոփելու նպատակով հանրապետության տարածքում կազմավորվել է թվով 1923 ընտրական տեղամաս: Ընտրությունների կազմակերպման եւ անցկացման նպատակով Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքի 171 հոդվածով նախատեսված կարգով հանրապետության տարածքում կազմավորվել է 41 ընտրատարածք: Նույն օրենսգրքի 31 հոդվածին համապատասխան կազմավորվել է ընտրական հանձնաժողովների եռաստիճան համակարգ՝ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով, ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովներ եւ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներ: Ընտրությունների ողջ գործընթացը կազմակերպել եւ վերահսկել է կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

2. ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը 2008 թվականի փետրվարի 24-ին ամփոփել է Հանրապետության Նախագահի 2008 թվականի փետրվարի 19-ի ընտրության արդյունքները: Համաձայն կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից սահմանադրական դատարան ներկայացված ամփոփիչ արձանագրության՝ քվեաթերթիկում ընդգրկված 9 թեկնածուներին կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների ընդհանուր թիվը կազմել է 1.632.666, որը Հանրապետության Նախագահի թեկնածուների միջեւ բաշխվել է հետևյալ համամասնությամբ. Ա. Բաղդասարյան՝ 272.427 ձայն, Ա. Գեղամյան՝ 7.524 ձայն, Տ. Կարապետյան՝ 9.792 ձայն, Ա. Հարությունյան՝ 2.892 ձայն, Վ. Հովհաննիսյան՝ 100.966 ձայն, Վ. Մանուկյան՝ 21.075 ձայն, Ա. Մելիքյան՝ 4.399 ձայն, Ս. Սարգսյան՝ 862.369 ձայն, Լ. Տեր-Պետրոսյան՝ 351.222 ձայն:

Վերոհիշյալ արդյունքների հիման վրա եւ ղեկավարվելով ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 83-րդ հոդվածով եւ 84-րդ հոդվածի 1-ին կետով՝ ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն ընդունել է իր 2008թ. փետրվարի 24-ի թիվ 24-Ա որոշումը, համաձայն որի Հանրապետության Նախագահ է ընտրվել Սերժ Ազատի Սարգսյանը:

3. Դիմելով սահմանադրական դատարան՝ դիմողները գտնում են, որ անհրաժեշտ է անվավեր ճանաչել ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 24.02.2008թ. թիվ 24-Ա որոշումը եւ անվավեր ճանաչել Հանրա-

պետության Նախագահի 2008թ. փետրվարի 19-ին անցկացված ընտրության արդյունքները:

Ըստ դիմող՝ Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Տ. Կարապետյանի՝ 2008թ. փետրվարի 19-ի նախագահական ընտրությունների վերաբերյալ միջազգային դիտորդական առաքելությունն արձանագրել է մի շարք էական խախտումներ, որոնք հիմք են տալիս վիճարկելու ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 24.02.2008թ. թիվ 24-Ա որոշումը եւ ընտրության արդյունքները: Որպես խախտումներ, մասնավորապես, մատնանշվել են դիտորդական առաքելության կողմից արձանագրվածն այն մասին, որ անհավասար պայմաններ են ստեղծվել թեկնածուների միջեւ, ընտրական հանձնաժողովների ղեկավար եռյակների մեծամասնության կազմը հնարավորություն է տվել ապահովելու մեկ քաղաքական ուժի կողմից ընտրությունների կազմակերպման վերահսկողությունը, արձանագրվել են մի քանի հարձակումներ նախընտրական գրասենյակների վրա, Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ազգային հանձնաժողովը համարժեք կերպով չի իրականացրել լրատվամիջոցներին վերահսկելու իր լիազորությունը, հավաքվել են անձնագրային տվյալներ հնարավոր ընտրակեղծիքներ կատարելու նպատակով եւ այլն: Դիմողը լրացուցիչ որել է փաստարկ չի ներկայացրել սահմանադրական դատարան, դիմումին կցելով միայն ընտրությունների միջազգային դիտորդական առաքելության՝ 2008թ. փետրվարի 19-ի Հանրապետության Նախագահի ընտրությունների վերաբերյալ նախնական զեկույցը:

4. Դիմող՝ Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Լ. Տեր-Պետրոսյանի ներկայացուցիչների պնդմամբ Հանրապետության Նախագահի 2008 թվականի փետրվարի 19-ի ընտրության նախապատրաստման եւ անցկացման ընթացքում տեղի են ունեցել այնպիսի ընտրախախտումներ, որոնք խախտել են ՀՀ Սահմանադրության 4-րդ հոդվածում ամրագրված՝ ընտրական իրավունքի հիմնական սկզբունքները:

Ըստ դիմող կողմի՝ ընտրական իրավունքի համընդհանրության սկզբունքի խախտումը դրսևորվել է նրանում, որ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 5-րդ մասով սահմանափակվել է արտասահմանում բնակվող կամ գտնվող բազմահազար ՀՀ քաղաքացիների ընտրական իրավունքը՝ խախտելով ՀՀ Սահմանադրության 30 եւ 43 հոդվածները:

Դիմողի կարծիքով՝ որպես համընդհանուր ընտրական իրավունքի խախտման դրսևորում է նաեւ ընտրողների ռեգիստրում շուրջ 80.000 քաղաքացիների «ծննդյան ամսաթիվը, ամիսը եւ տարին» սյունակում ամսաթիվը եւ ամիսը «00.00» նշելը:

Դիմողի կարծիքով՝ հազարավոր քաղաքացիներ միաժամանակ ընդգրկված են եղել հիմնական եւ լրացուցիչ ցուցակներում ու քվեարկել են կրկնակի անգամ, քվեարկության օրը կրկնակի քվեարկություններ են իրականացվել անձնագրի մեջ վերջին էջին հաջորդող կազմի ներսի ներդիր էջերի միջոցով՝ դրանց վրա քվեարկությանը մասնակցելու մասին որոշմակնիք դնելու միջոցով:

Ի հիմնավորումն հավասար ընտրական իրավունքի խախտման՝ դիմողը, մասնավորապես, ներկայացրել է հետևյալ փաստարկները.

- ՀՀ ընտրական օրենսգրքում ընտրությունների նշանակմանը հաջորդող եւ նախընտրական քարոզչության սկզբին նախորդող ժամանակահատվածի համար հստակ իրավական հիմքերի բացակայության հետևանքով՝ ընտրված հռչակված թեկնածուի համար ստեղծվել է նախընտրական քարոզչության վաղաժամկետ մեկնարկի հնարավորություն, ինչը խախտել է դիմողի եւ ընտրված հռչակված թեկնածուի միջեւ հավասարությունը՝ հոգուտ վերջինիս,

- ի խախտումն ՀՀ ընտրական օրենսգրքի՝ Հանրապետության Նախագահը եւ՝ նախընտրական քարոզչությանը նախորդող ժամանակահատվածում, եւ՝ նախընտրական քարոզչության ընթացքում հանդես է եկել ընտրված ճանաչված թեկնածուի օգտին կատարվող քարոզչությամբ, ինչպես նաեւ դիմողի նկատմամբ հակաքարոզչությամբ,

- այնպիսի պայմաններում, երբ ՀՀ Նախագահի թեկնածու Ս. Սարգսյանը, ընտրությունների ընթացքում շարունակել է կատարել իր աշխատանքային պարտականությունները որպես ՀՀ վարչապետ, ստեղծվել են իրական հնարավորություններ թեկնածուների միջեւ հավասարությունը հոգուտ այդ թեկնածուի խախտելու համար: Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Սերժ Սարգսյանը շարունակել է իրականացնել ՀՀ վարչապետի դիրքում գործադիր իշխանության ղեկավարի իր լիազորությունները՝ առանց դրանց հայեցողական իրականացման նկատմամբ վերահսկողության՝ օգտագործելով իր պաշտոնական դիրքի առավելություններն ի շահ իր անձի ընտրության եւ ի վնաս Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի:

Ազատ ընտրությունների իրավունքի խախտման առնչությամբ դիմողը, մասնավորապես, մատնանշել է նախընտրական քարոզչության ընթացքում տեղի ունեցած, իր կարծիքով, հետևյալ բնույթի ընտրախախտումները.

- 31.01.2008թ. եւ 17.02.2008թ. Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Սերժ Սարգսյանի նախընտրական քարոզչությանը ներգրավվել է կրոնական կազմակերպություն՝ ի դեմս Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ եկեղեցու Արարատյան Հայրապետական թեմի առաջնորդը, ինչի արդյունքում, ըստ դիմողի, խախտվել է ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 18 հոդվածի 4-րդ մասի 3-րդ կետը եւ Սահմանադրության 8.1. հոդվածի 1-ին մասը,

- ՀՀ զինված ուժերի հրամանատարական պաշտոններ զբաղեցնող երկու սպաներ՝ ի խախտումն ՀՀ ընտրական օրենսգրքի, կատարել են հրապարակային եւ պաշտոնական հայտարարություններ Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Սերժ Սարգսյանի օգտին,

- Հանրային հեռուստաընկերության «Հայլուր» լրատվական ծրագրով էթեր է հեռարձակվել Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Սերժ Սարգսյանի՝ աշխատանքային խմբի գրասենյակ կատարած այցը լուսաբանող ռեպորտաժ, ինչը հանդիսացել է նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի խախտում: Նշված աշխատանքային խումբն ստեղծվել է ՀՀ վարչապետի 2007թ. դեկտեմբերի 4-ի թիվ 855-Ա «Աշխատանքա-

ՀՀ ՍԱՀՄՆԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

յին խումբ ստեղծելու մասին» որոշմամբ: Ըստ դիմողի՝ այս խմբի ստեղծմամբ օգտագործվել է Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Ս. Սարգսյանի՝ որպես վարչապետ ունեցած դիրքը, եւ այդ խմբի կողմից նրա անունից պետական միջոցների հաշվին տարաբնույթ եւ զանգվածային ծառայություններ են մատուցվել քաղաքացիներին,

- հեռարձակվող 8 ալիքների կողմից 21.01.2008թ. մինչեւ 30.01.2008թ. ընկած ժամանակահատվածում երկու թեկնածուների հիշատակումներից Սերժ Սարգսյանն զգալի մեծամասնությամբ դրական է ներկայացվել, իսկ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը՝ բոլոր դեպքերում բացասական, հեռարձակվող մի քանի ալիքների կողմից երկու թեկնածուների լուսաբանման ժամանակ հավասարակշռություն չի ապահովվել, եթերաժամանակը բաշխվել է ոչ հավասար ձեով: Դիմողը, ի հիմնավորումն իր այն պնդման, որ էլեկտրոնային զանգվածային լրատվության միջոցների կողմից խախտվել է օրինականության, հավասարության եւ ազատության սկզբունքը, վկայակոչել է ԵԱՀԿ/ԺՀՄԻԳ ընտրությունների դիտորդական առաքելության զեկույցը եւ Երեւանի մամուլի ակումբի սույն թվականի փետրվարի 14-ին հրատարակած միջանկյալ հաշվետվությունը,

- ըստ դիմողի՝ իրականացվել է արգելված քարոզչություն, որն էլ, իր հերթին, դրսևորվել է նրանում, որ 2008թ. փետրվարի 18-ին եւ 19-ին Սերժ Սարգսյանի քարոզչական պաստառները շարունակվել են պահպանվել Երեւանի բոլոր քարոզչական վահանակների վրա, ինչպես նաեւ հեռուստասերիալի հերոսների միջոցով իրականացվել է թաքնված քարոզչություն:

Դիմողը գտնում է նաեւ, որ պետական եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից միջոցներ են ձեռնարկվել Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի կամ նրա կողմնակիցների հանդիպումները խոչընդոտելու, այդ թվում՝ կողմնակիցներին ծեծելու միջոցով, հանդիպումներում ընտրողների մասնակցության աստիճանն արհեստականորեն փոքրացնելու համար, եւ, հակառակը՝ Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Սերժ Սարգսյանի կամ նրա կողմնակիցների հանդիպումների ժամանակ՝ այդ հանդիպումներում առանց ծնողների գիտության ընդգրկելով դպրոցահասակ երեխաների կամ աշխատանքից կտրելով՝ աշխատանքային կոլեկտիվների:

Գնահատելով քաղաքացիների ազատ ընտրության իրավունքը խախտող փաստերը՝ դիմողը գտնում է, որ խախտվել է ՀՀ Սահմանադրության 2-րդ հոդվածը, համաձայն որի՝ ժողովուրդն իր իշխանությունն իրականացնում է ազատ ընտրությունների միջոցով, ինչպես նաեւ խախտվել են Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 1-ին արձանագրության 3-րդ հոդվածում ամրագրված՝ մասնակից պետությունների՝ ազատ ընտրություններ անցկացնելու պարտավորությունը, ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 1-ին հոդվածի, 18-րդ հոդվածի պահանջները:

Դիմողը գտնում է, որ առկա են նաեւ ֆինանսական կարգապահության սկզբունքի խախտումներ: Մասնավորապես, Սերժ Սարգսյանի նախընտրական հիմնադրամին, ի խախտումն ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 25 հոդ-

վածի, մուծումներ են կատարել պետական բաժնեմաս ունեցող ձեռնարկություններ, որոնց բաժնեհավաք կապիտալում 30 տոկոսից ավելին կազմում են օտարերկրյա միջոցները (օրինակ՝ «ՀայՌ-ուսգազարդ» ՓԲԸ-ն), ինչպես նաև Սերժ Սարգսյանը գերազանցել է նախընտրական քարոզչության համար օրենքով նախատեսված առավելագույն գումարի չափը:

Դիմողի պնդմամբ՝ ինչպես դիմում-բողոքների քննարկումը կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում, այնպես էլ հայցերի քննությունը ՀՀ վարչական դատարանում կրել է ձեռնարկային բնույթ, ինչի արդյունքում պաշտպանության այդ միջոցները եղել են ոչ արդյունավետ: Մասնավորապես, առանձին դիմում-բողոքներ ընդհանրապես քննության առարկա չեն դարձել կամ քննվել են ոչ պատշաճ կերպով: Դիմում-բողոքների քննության ընթացքում չի հարգվել վարչական վարույթի ընթացքում լավելու՝ դիմողի իրավունքը, չի ապահովվել դրանց քննության հրապարակայնությունը, հանձնաժողովի որոշ անդամներ դիմում-բողոքների քննարկման օրվա մասին չեն ծանուցվել, անց են կացվել դռնփակ քննարկումներ՝ հնարավորություն չտալով ՁԼՄ-ներին ներկա գտնվելու քննարկումներին: Այս կապակցությամբ դիմողը վկայակոչում է ԵԱՀԿ/ԺՀՄԻԳ ընտրությունների դիտորդական առաքելության զեկույցը, որի համաձայն՝ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում դիմում-բողոքների քննության ընթացքը կասկածի տակ է դնում դիմողի համար այդ իրավական պաշտպանության միջոցի արդյունավետությունը:

Դիմողը գտնում է, որ ԿԸՀ-ի վիճարկվող՝ 24.02.2008թ. թիվ 24-Ա որոշումն ընդունվել է ի խախտումն ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 632 հոդվածի 3-րդ, 83 հոդվածի 1-ին եւ 86 հոդվածի 2-րդ կետերի պահանջների, ինչը, մասնավորապես, դրսևորվել է հետևյալում.

ԿԸՀ-ն իր 24.02.2008թ. նիստում չի քննարկել իրեն ներկայացված ավելի քան 60 դիմում-բողոքներում եւ ՀՀ վարչական դատարանում գտնվող համապատասխան ընտրական գործերում առկա՝ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի խախտումների վերաբերյալ տեղեկությունները,

հաշվի չեն առնվել ընտրությունների նախապատրաստման եւ անցկացման ընթացքում տեղի ունեցած ընտրախախտումները, որոնք կարող էին ազդել ընտրությունների արդյունքների վրա,

վիճարկվող որոշումը կայացնելիս ԿԸՀ-ի կողմից անտեսվել են իրեն ուղղված մի շարք դիմումներ եւ դատական վիճարկումներում գտնվող գործեր,

վիճարկվող որոշումը ԿԸՀ-ի կողմից մինչեւ օրենքով սահմանված 7-օրյա ժամկետի լրանալն ընդունելը հնարավորություն չի ընձեռել դիմողին իրականացնել իր իրավունքների պաշտպանությունը,

վիճարկվող որոշումն ընդունվել է այն պայմաններում, երբ ՀՀ վարչական դատարան ներկայացված ընտրական վեճի վերաբերյալ հայցադիմումը դեռեւս քննության առարկա չի դարձվել:

Դիմողը գտնում է նաև, որ քվեարկության ընթացքում եւ քվեարկության արդյունքներն ամփոփելիս նույնպես տեղի են ունեցել տարաբնույթ ընտրախախտումներ՝ մատնանշելով ինչպես իր, այնպես էլ այլ թեկնածուների վստահված անձանց դիմում-բողոքները, վերահաշվարկի պահանջի վերաբեր-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

յալ դիմումները՝ ուղղված ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովներին եւ ԿԸՀ-ին: Մասնավորապես, դրանք վերաբերում են դիմողի վստահված անձանց գնահատմամբ իրենց իրավունքների ոտնահարմանը, նրանց համար ստեղծված խոչընդոտներին, լցոնման դեպքերին, ձայների սխալ հաշվարկմանը, քվեարկության գաղտնիությունը չապահովելուն, առանձին տեղամասերում, մասնավորապես, զինվորականների քվեարկության դեպքում, տեղի ունեցած բաց քվեարկությանը, ընտրակաշառքի երեւույթին: Դիմողը գտնում է նաեւ, որ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների՝ քվեարկության արդյունքներն ամփոփելու վերաբերյալ արձանագրությունների ելակետային տվյալները փոփոխվել են ԿԸՀ-ի կողմից, առանձին տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների նիստերը, ի խախտումն ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 61 հոդվածի 5-րդ մասի, ընդհատվել են:

Դիմողը պնդում է, որ թվով 167 ընտրական տեղամասերում ներկայացրել է քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու պահանջ, որոնց ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովներն ընդհանրապես չեն անդրադարձել կամ էլ կայացրել են դրանք մերժելու վերաբերյալ չպատճառաբանված որոշումներ՝ չապահովելով դիմողի մասնակցության իրավունքը: Թվով 35 տեղամասերում ներկայացրել է վերահաշվարկի պահանջներ, որոնք կամ մնացել են անարձագանք, կամ մերժվել են, ըստ նրանց, անհիմն պատճառաբանությամբ:

Ըստ դիմողի՝ իր կողմից մատնանշված ընտրախախտումներն ունեցել են կազմակերպված, զանգվածային, կրկնվող ու պարբերական բնույթ եւ այդ պայմաններում խախտվել են ՀՀ Սահմանադրության 4-րդ հոդվածով ամրագրված՝ ընտրական իրավունքի սկզբունքները:

Իր փաստարկները հիմնավորելու համար դիմող կողմը սահմանադրական դատարան է ներկայացրել տարբեր դիմում-բողոքներ, քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրություններ, ի պաշտպանություն ընտրական իրավունքի հարուցված դատական գործերի արդյունքում ընդունված դատական ակտեր, մոնիտորինգի հաշվետվություններ, դիտորդական առաքելությունների զեկույցներ, տեսաձայնագրություններ:

Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը սահմանադրական դատարանում մասնավորապես շեշտեց նաեւ, որ ըստ Սահմանադրության 53.1. հոդվածի՝ ռազմական եւ արտակարգ դրության ժամանակ Հանրապետության Նախագահի ընտրություն չի անցկացվում, իսկ Հանրապետության Նախագահը շարունակում է իր լիազորությունների իրականացումը: Կողմը դրանից բխեցնում է, որ «Նախագահի ընտրություն» նշանակում է ընտրական ողջ գործընթացը՝ սկսած առաջադրումից մինչեւ բողոքարկման համար սահմանված ժամկետի ավարտը, այն է՝ սահմանադրական դատարանի որոշումը: Հետեւաբար, քանի որ արտակարգ դրություն է, ապա ընտրությունները վավերական կամ օրինական չեն կարող համարվել:

5. Պատասխանող կողմը, անդրադառնալով ընտրական իրավունքի հանդիմանության սկզբունքի խախտումների վերաբերյալ դիմողների այն

պնդումներին, թե ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունված օրենքով արտասահմանում ընտրական տեղամասեր չստեղծելը խախտում է «ընդհանուր ընտրական իրավունքի սկզբունքը», իսկ ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունված օրենքով նախընտրական քարոզչությանը նախորդող ժամանակահատվածի համար «հստակ իրավական հիմքերի» բացակայությունը խախտում են «ընդհանուր ընտրական իրավունքի սկզբունքը», ինչպես նաև այն հարցադրմանը, որ Հանրապետության Նախագահը, ի խախտումն ընտրական օրենսգրքի 18 հոդվածի 4-րդ մասի 1-ին կետի, ընտրված թեկնածուի օգտին բացահայտ քարոզչություն է իրականացրել, գտնում է, որ.

- ընտրական օրենսգրքը չի նախատեսում քվեարկության կազմակերպում եւ անցկացում Հայաստանի Հանրապետության աշխարհագրական տարածքից դուրս, ուստի արտասահմանում ընտրական տեղամասերի չկազմավորումն ու քվեարկության չանցկացումն ընտրական օրենսգրքի խախտում չեն եւ չեն կարող հիմք հանդիսանալ ընտրության արդյունքներն անվավեր ճանաչելու համար,

- իրավաչափ նախընտրական քարոզչությունն անց է կացվում բացառապես օրենքով սահմանված ժամկետներում եւ օրենքով սահմանված կարգով: Ընտրական օրենսդրությունը կարգավորում է բացառապես ընտրական հարաբերությունները եւ չի տարածվում այլ բնույթի հարաբերությունների վրա, եթե դրանք նույնիսկ նմանություններ ունեն որոշ ընտրական հարաբերությունների հետ: Քաղաքացիների, կուսակցությունների կողմից մինչեւ նախընտրական քարոզչության փուլն սկսվելն իրականացվող տեղեկատվություն տարածելու գործունեությունը, եթե նույնիսկ նրանք ունեն նախընտրական քարոզչության նշաններ, չեն համարվում նախընտրական քարոզչություն: Քաղաքական քարոզչությունը կամ քաղաքական գովազդը, ինչպես էլ որ մեկնաբանվեն, միեւնույն է, ընտրական օրենսգրքի իմաստով նախընտրական քարոզչություն չեն,

- ընտրական օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 1-ին կետի նորմը մեկնաբանելիս պետք է հաշվի առնել, որ խոսքը վերաբերում է պետական մարմնի իրավասություններ իրականացնելու շրջանակներում նախընտրական քարոզչություն իրականացնելու արգելքին: Իսկ հրապարակային ելույթը՝ Հանրապետության Նախագահի՝ որպես պետական մարմնի, իրավասությունների կատարում չէ, այլ քաղաքական գործունեություն:

Պատասխանող կողմը՝ անդրադառնալով նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի խախտումների վերաբերյալ դիմողների այն պնդումներին, թե կրոնական կազմակերպության կողմից քարոզչություն է կատարվել, գտնում է, որ.

- Հայ առաքելական եկեղեցու Արարատյան թեմի կազմակերպած միջոցառմանը որեւէ թեկնածուի նախընտրական կարգախոսը կրող անձանց մասնակցությունը որեւէ կերպ չի կարող նույնացվել կրոնական կազմակերպության կողմից քարոզչություն կատարելու հետ, ինչպես նաև ՀՀ Սահմանադրությամբ եւ գործող օրենսդրությամբ երաշխավորված է կրոնի ազատությունը, միաժամանակ, Հանրապետության Նախագահի թեկնածուների համար այս ազատության դրսևտրումն արգելված չէ:

Պատասխանող կողմը, անդրադառնալով նախընտրական քարոզչության փուլում ընտրական իրավունք ունեցող քաղաքացիների ազատ ընտրությունների իրավունքի խախտման վերաբերյալ դիմողների այն պնդումներին, թե կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի նկատմամբ պատշաճ վերահսկողություն չի իրականացվել, գտնում է, որ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն իր կողեզիալ բնույթով պայմանավորված՝ նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնելու համար օգտագործում է 4 եղանակ՝ հանձնաժողովի անդամների նախաձեռնությամբ, կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի աշխատակազմի միջոցով, դիմումների, բողոքների քննության, ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների կողմից ներկայացված տեղեկատվության միջոցով:

Ըստ պատասխանող կողմի՝ հանձնաժողովի անդամների կողմից նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի խախտում չի արձանագրվել: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համապատասխան աշխատակիցը նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի խախտումների վերաբերյալ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի առջև հարց չի բարձրացրել: Դիմում-բողոքների մի մասը վերաբերել է նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգին եւ բոլոր դիմում-բողոքների մասին տեղեկացվել են հանձնաժողովի բոլոր անդամները: Դիմումներում մատնանշված փաստերի մի մասը հանձնաժողովը չի համարել որպես նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի խախտում, մի մասը վերահասցեագրվել է կամ «Վարչարարության հիմունքների եւ վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով ներկայացվել այլ իրավասու մարմինների քննարկմանը: Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների կողմից նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի խախտման վերաբերյալ փաստեր կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին չեն ներկայացվել:

Պատասխանող կողմը՝ անդրադառնալով արգելված քարոզչության վերաբերյալ դիմողների այն պնդումներին, թե Երեւանի բոլոր քարոզչական վահանակների վրա փակցված են մնացել թեկնածուի նկարով, քվեաթերթիկում նրա համարով եւ քվեարկության նշումով քարոզչական պաստառները, հեռուստասերիալի հերոսների միջոցով թաքնված քարոզչություն է իրականացվել Սերժ Սարգսյանի օգտին, գտնում է, որ.

- համաձայն ընտրական օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 5-րդ կետի՝ քվեարկության եւ դրան նախորդող օրերի ընթացքում նախընտրական քարոզչություն կատարելու արգելքից բացառություն է արված հենց տպագիր՝ փակցված քարոզչական նյութերի համար: Տեղամասային կենտրոնում չգտնվող քարոզչական նյութերը քվեարկության օրը մնում են իրենց տեղերում,

- հեռուստասերիալի հերոսների միջոցով Սերժ Սարգսյանի օգտին թաքնված քարոզչության առնչությամբ դիմումում բավարար տեղեկություններ ներկայացված չեն այդ հարցադրմանն անդրադառնալու համար:

Պատասխանող կողմը, անդրադառնալով ընտրակարգի դեմ խախ-

տումների վերաբերյալ դիմողների այն պնդումներին, թե տեղական ինքնակառավարման մարմինները եւ պետական մարմիններն օգտագործել են իրենց վարչական հնարավորությունները Տեր-Պետրոսյանի հանդիպումներին մարդկանց մասնակցությունը նվազեցնելու, իսկ Սերժ Սարգսյանի դեպքում՝ մեծացնելու համար, ՀՀ հարկային տեսչությունը ներգրավել է ընտրական գործընթացներին, գտնում է, որ. այդ փաստերը /եթե հաստատվեն/ կարող են պարունակել հանցագործության հատկանիշներ: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը օժտված չէ այդ փաստերի առկայություն բացահայտելու անհրաժեշտ իրավունքներով եւ միջոցներով, նման բոլոր դեպքերի վերաբերյալ ստացված դիմումները վերահասցեագրվել են ՀՀ դատախազությանը:

Պատասխանող կողմը, անդրադառնալով նախընտրական քարոզչության ընթացքում վարչապետի դիրքի օգտագործման վերաբերյալ դիմողների այն պնդումներին, թե վարչապետի կողմից 2007 թվականի դեկտեմբերի 4-ին «Աշխատանքային խումբ ստեղծելու մասին» 855-Ա որոշմամբ ստեղծված աշխատանքային խումբը գործել է Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Սերժ Սարգսյանի անունից եւ տարաբնույթ ծառայություններ է մատուցել պետական միջոցների հաշվին, որ դիմումները ձեւակերպված են եղել մշակված ձեւաթղթի վրա եւ դրանց հասցեատերն է «ՀՀ Նախագահի թեկնածու, ՀՀ վարչապետ Ս.Սարգսյանը», գտնում է, որ.

- Հայաստանի Հանրապետության վարչապետին ուղղված դիմումներում Հայաստանի Հանրապետության վարչապետի պաշտոնից զատ այլ կարգավիճակի մատնանշումը «Վարչարարության հիմունքների եւ վարչական վարույթի» մասին օրենքի իմաստով պետք է համարել ձեւական սխալ, որը հիմք չէր կարող հանդիսանալ դիմումի ընդունումը մերժելու համար: Նման վարքագիծը կհակասեր «ձեւական պահանջների չարաշահման արգելքի» սկզբունքին: Ըստ կառավարության աշխատակազմի ղեկավար-նախարարի գրության՝ ուղղված կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին, վարչապետի այդ որոշումը նպատակ է ունեցել ապահովել Հայաստանի Հանրապետության կառավարության աշխատակազմում քաղաքացիների դիմումների համակողմանի ու լիարժեք քննարկումը, ինչպես նաեւ բարձրացնել այդ ոլորտում աշխատանքների արդյունավետությունը,

- օրենսդրությամբ ամրագրված պարտականությունների կատարումը, անշուշտ, չի կարող դիտվել որպես ծառայությունների մատուցում: Այդ մոտեցումն ամրագրված է նաեւ վարչական դատարանի թիվ ՎԴ /1014/05/08 առ 16.02.2008 թվականի վճռով: Դիմողը որեւէ ապացույց չի կցել, որը կվկայեր, որ մատուցվել է ծառայություն:

Պատասխանող կողմը՝ անդրադառնալով համընդհանուր ընտրական իրավունքի խախտումների վերաբերյալ դիմողների այն պնդումներին, թե ընտրողների ռեգիստրում առկա են 80000 ընտրողներ, որոնց ծննդյան ամիս-ամսաթիվը նշված է 00.00, այդ կերպ նշելով հանրապետությունից բացակա կամ մահացած ընտրողներին, կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կայքից «անհետացել են» 00.00 ծննդյան օրերով նշված քաղաքացիների վերաբերյալ տվյալները, ինչպես նաեւ այն հարցադրմա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

նր, որ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն ընդունել է վարչական ակտ, որով սխալ է մեկնաբանել ընտրական օրենսգրքում առկա «վերջին էջ» եզրույթը, գտնում է, որ

- Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության անձնագրերի եւ վիզաների վարչությունից այս կապակցությամբ հայտնել են, որ քաղաքացիների ԽՍՀՄ նմուշի նախկին անձնագրերը ձեւակերպելիս, ըստ գործող կարգի՝ ծննդյան վկայականներում անձի ծննդյան օրը եւ ամիսը բացակայելու դեպքում, գրվում էր միայն ծննդյան տարեթիվը: Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու անձնագրերի տպագրության համակարգին անցնելու կապակցությամբ, ավտոմատ ծրագրի պահանջներից ելնելով, միայն ծննդյան տարեթիվ ունեցող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների անձնագրերը տպագրելու համար ծննդյան օրվա եւ ամսի դիմաց լրացվում է «01.07» նշումը: Հետագայում, քաղաքացիների տվյալների հնարավոր կրկնությունից խուսափելու նպատակով, ինչպես նաեւ հաշվի առնելով քաղաքացիների դիմում-բողոքները, անձնագրային համակարգի ավտոմատացված համալիրի ծրագրում կատարվել է համապատասխան փոփոխություն՝ «01.07» նշումը փոխարինվել է «00.00» նշումով:

Ըստ անձնագրային համակարգի ավտոմատացված համալիրի պահոցի տվյալների՝ Հայաստանի Հանրապետության թվով 73.730 քաղաքացիների անձնագրերում ծննդյան օրը եւ ամիսը նշվել է «00.00»: Դիմողը որեւէ ապացույց չի ներկայացրել, որ անձնագրերում ծննդյան օրը եւ ամիսը «00.00» նշելը որեւէ կերպ ազդել է ընտրությունների արդյունքների վրա կամ հանդիսանում է ընտրական իրավունքի խախտում:

Պատասխանողը գտնում է նաեւ, որ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կայքից «00.00» ծննդյան օրերով նշված քաղաքացիների վերաբերյալ տվյալների «անհետացման» առնչությամբ դիմող կողմի պնդումն արժանահավատ չէ: «00.00» ծննդյան օրերով նշված քաղաքացիների վերաբերյալ տվյալներն ինչպես քվեարկության օրվանից առաջ, այս պահին էլ նույն կարգով՝ անփոփոխ, գետեղված են կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ինտերնետային կայքէջում:

Ինչ վերաբերում է կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ընդունած վարչական ակտին, ապա դրա վերաբերյալ առկա է վարչական դատարանի վճիռը, որով դիմողի պահանջը մերժվել է:

Պատասխանող կողմը, անդրադառնալով ֆինանսական կարգապահության սկզբունքի խախտումների վերաբերյալ դիմողների պնդումներին, գտնում է, որ իրականություն է, որ Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Սերժ Սարգսյանի նախընտրական հիմնադրամ մուծումներ են կատարել նաեւ կազմակերպություններ, որոնք դրա իրավունքը չունենին: Սակայն օրենսգիրքը նման դեպքերում նախատեսում է, որ այդ մուծումները պետք է փոխանցվեն պետական բյուջե, եւ օրենքի պահանջը՝ այդ գումարները պետական բյուջե փոխանցելու վերաբերյալ, կատարված է ամբողջությամբ: Դիմողը չի բերել որեւէ օրինակ, որ նման գումարը պետական բյուջե փոխանցված չէ եւ/կամ օգտագործված է քարոզչության նպատակով: Տվյալ թեկնածուի կողմից նախընտրական քարոզչության վրա,

բացի նախընտրական հիմնադրամի միջոցներից, այլ միջոցներ օգտագործելու՝ դիմողի պնդումը հավաստող որևէ ապացույց կցված չէ եւ այն պետք է թողնել անարձագանք:

Պատասխանող կողմը՝ անդրադառնալով ԿԸՀ-ի կողմից սեփական նախաձեռնությամբ վերահսկողություն չիրականացնելու, դիմում-բողոքների քննարկման կարգի խախտումների վերաբերյալ դիմող կողմի պնդումներին, գտնում է, որ ընտրական հանձնաժողովներում դիմումները (բողոքները) եւ առաջարկություններն ընդունվում, քննարկվում եւ դրանց պատասխան են տրվում Հայաստանի Հանրապետության ընտրական օրենսգրքով սահմանված առանձնահատկությունների հաշվառմամբ:

Հանձնաժողովը թվով 57 դիմումների վերաբերյալ ընտրական օրենսգրքով սահմանված կարգով ընդունել է որոշումներ:

Պատասխանող կողմը վերահաշվարկների առնչությամբ փաստեց, որ ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովներում իրականացվել է 135 տեղամասերում քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկ, որից 62-ը՝ Լ. Տեր-Պետրոսյանի, իսկ 11-ը՝ Տ. Կարապետյանի ներկայացուցիչների դիմումների հիման վրա: Արդյունքում, ընդամենը 1 տեղամասում է գրանցվել արդյունքների էական աղավաղում, որի վերաբերյալ հարուցվել է քրեական գործ: Ժամանակի տրոջ պատճառով օրենքով սահմանված կարգի շրջանակներում չեն վերահաշվարկվել տարբեր ընտրատարածքների 24 տեղամասերի քվեարկության արդյունքները, որից 19-ը՝ Լ. Տեր-Պետրոսյանի ներկայացուցիչների դիմումներով:

Պատասխանող կողմը՝ անդրադառնալով թիվ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 27, 28, 29, 31, 34, 40 ընտրատարածքների վերաբերյալ դիմողի կողմից ներկայացված լրացուցիչ թղթակցություններին, գտնում է, որ ներկայացված փաստաթղթերից իրավական արժեք կարող են ներկայացնել բացառապես սահմանված կարգով գրված դիմում-բողոքները, վստահված անձանց՝ վերահաշվարկ կատարելու վերաբերյալ դիմումները:

Պատասխանող կողմը՝ հիմք ընդունելով այն հանգամանքը, որ դիմող կողմն ունեցել է գրանցված 5051 վստահված անձ, գտնում է նաեւ, որ նրանց միայն 6.3 %-ն է մասնակցել վերոհիշյալ թղթակցությունների ներկայացմանը: Նշված թղթակցություններում արտահայտված դատողությունները, ըստ պատասխանող կողմի, վերաբերում են Հանրապետությունում ձեւավորված 1923 տեղամասերից միայն 291-ին կամ 15.1%-ին: Պատասխանող կողմն ընդգծեց նաեւ, որ հանրապետության 1923 ընտրական տեղամասերից 1506-ում (78.3 տոկոս) քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունն ստորագրել են հանձնաժողովի բոլոր ութ անդամները, 340-ում՝ 7 անդամ, 69-ում՝ 6 անդամ եւ միայն ութ տեղամասերում՝ 5 անդամ: Հանրապետության 1923 ընտրական տեղամասերի հանձնաժողովների ընդհանուր թվով 15.384 անդամներից հատուկ կարծիք ներկայացնելու վերաբերյալ ցանկություն են հայտնել (այդ մասին գրառում են կատարել արձանագրությունում) հանձնաժողովների միայն 39 անդամներ (0.25%)՝ 32 տեղամասերում (1.66%), իսկ փաստացի նման կարծիք է ներկայացվել միայն երեք տեղամասերում (0.16%)՝ տեղամաս

սային ընտրական հանձնաժողովների միայն 4 անդամների կողմից (0.03%): Այս փաստերի վերաբերյալ դիմող կողմը հարցեր չառաջադրեց եւ առարկություններ չներկայացրեց:

Պատասխանող կողմը գտնում է, որ չնայած առանձին ոչ էական թերություններին, Հանրապետության Նախագահի 2008թ. փետրվարի 19-ի ընտրության արդյունքները լիովին համապատասխանում են իրականությանը, ընտրություններն անցկացվել են ՀՀ ընտրական օրենսգրքի պահանջների պահպանմամբ, իսկ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 2008թ. փետրվարի 24-ի «Հանրապետության Նախագահ ընտրվելու մասին» թիվ 24-Ա որոշումը կայացվել է ՀՀ ընտրական օրենսգրքի պահանջներին համապատասխան:

6. Հարակից պատասխանող՝ ՀՀ դատախազության ներկայացուցիչն անդրադառնալով դիմողների մատնանշած ընտրախախտումներին եւ ՀՀ դատախազության կողմից նշված ընտրախախտումների առնչությամբ ձեռնարկված միջոցառումներին, նշեց, որ Հանրապետության Նախագահի 2008թ. փետրվարի 19-ի ընտրություններում հնարավոր ընտրախախտումները կանխարգելելու, դրանց օպերատիվ արձագանքելու եւ համարժեք իրավական գնահատական տալու նպատակով ստեղծվել է աշխատանքային խումբ: Նախընտրական քարոզարշավի ընթացքում, ընտրական գործընթացների հետ կապված, դատախազական մարմինների կողմից ընթացք է տրվել 52 հաղորդումների, հայտարարությունների եւ հրապարակումների, որոնց արդյունքում 29 դեպքում մերժվել է քրեական գործի հարուցումը, որից 19-ում՝ հանցագործության դեպքի բացակայության պատճառաբանությամբ, 13-ով տրվել է գրավոր պարզաբանում, 12-ով հարուցվել են քրեական գործեր: Ստացված հաղորդումները եւ հայտարարությունները քննարկվել են օրենքով սահմանված ժամկետներում, ժամկետի խախտում կամ անհիմն ձգձգում թույլ չի տրվել: Ըստ ՀՀ դատախազության ներկայացուցչի՝ ներկայացված վիճակագրական տվյալները, ինչպես նաեւ հարուցված քրեական գործերի բնույթը, դրանց աշխարհագրությունը վկայում են, որ, ըստ էության, նախընտրական քարոզարշավի ընթացքում տեղի ունեցած իրավախախտումները զանգվածային ու տարածված բնույթ չեն կրել: Կողմը գտնում է, որ ողջ ընտրական գործընթացի շրջանակներում դիմող կողմի ներկայացուցիչներն իրենց իրավունքների պաշտպանության իրավական հնարավորություններն արդյունավետ օգտագործելու փոխարեն տարբեր կերպ փորձել են զանգվածային ընտրախախտումների երեւութականություն ստեղծել՝ տարածելով բազմաթիվ անհիմն դիմումներ, բողոքներ, հայտարարություններ:

Ինչ վերաբերում է ընտրության օրը տեղի ունեցած ընտրախախտումներին, ապա այդ կապակցությամբ, հարակից պատասխանողի կարծիքով, ընտրական հանձնաժողովի աշխատանքներին կամ ընտրությանը մասնակցող անձանց լիազորությունների իրականացմանը խոչընդոտելու համար հարուցվել է թվով 11 քրեական գործ, եւս 11 քրեական գործ է հարուցվել քվեարկության արդյունքները՝ արձանագրությունները կեղծելու

համար, 2 քրեական գործ՝ այլ անձի փոխարեն քվեարկելու համար, 1 քրեական գործ հարուցվել է սուտ մատնության հատկանիշներով: Միաժամանակ, ՀՀ դատախազությունում ձեռնվորված աշխատանքային խմբի կողմից ընտրախախտումների վերաբերյալ ստացված հաղորդումների քննարկման արդյունքների բովանդակային վերլուծությունը վկայում է, որ իրականում տեղ են գտել ընտրական իրավունքի տարաբնույթ խախտումներ, սակայն դրանք զանգվածային եւ կազմակերպված բնույթ չեն կրել:

7. Հարակից պատասխանող՝ ՀՀ կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանության ներկայացուցիչն անդրադառնալով Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Լեոն Տեր-Պետրոսյանի դիմումում ներկայացված՝ ՀՀ ոստիկանության տարածքային մարմինների կողմից թույլ տրված իրավախախտումներին, նշեց, որ դրանք հիմնված են ենթադրությունների վրա, եւ դիմողի փաստարկներն ամրապնդված չեն «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 41 հոդվածով նախատեսված ապացույցներով: Հարակից պատասխանողը՝ չհամաձայնելով կոնկրետ փաստերի վերաբերյալ դիմող կողմի փաստարկներին, ներկայացրեց իր հակափաստարկները եւ դրանց հիմնավորումները:

Քաղաքացիներին հիմնական եւ լրացուցիչ ցուցակներում միաժամանակ ընդգրկելու, կրկնակի քվեարկության, լրացուցիչ ցուցակներում ընդգրկված անձանց թվաքանակի վերաբերյալ ՀՀ ոստիկանության կողմից տեղեկանքներ չտրամադրելու փաստերի առնչությամբ՝ ՀՀ ոստիկանության անձնագրային եւ վիզաների վարչությունը Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Լեոն Տեր-Պետրոսյանի նախընտրական շտաբից ստացել է 2 դիմում, որոնցից մեկով պահանջվել է այն ընտրողների թիվը, որոնք ընդգրկվել են լրացուցիչ ցուցակներում, իսկ մյուսով պահանջվել է այդ ցուցակների էլեկտրոնային տարբերակը: Դիմումները 18.02.2008թ. բավարարվել են, այսինքն՝ դիմող կողմը լիակատար հնարավորություն է ունեցել ոստիկանության կողմից տրամադրված փաստաթղթերի հիման վրա ճշտել ըստ հաշվառման վայրի ընտրողների ցուցակից անձանց հանելու եւ լրացուցիչ ցուցակում ընդգրկելու վերաբերյալ տեղեկատվությունը:

Քաղաքացիների ընտրական իրավունքն ապահովելու նպատակով 2008թ. հունվարի 19-ից փետրվարի 19-ն ընկած ժամանակահատվածում անձնագրերի կորստյան գործերով ՀՀ ոստիկանության տարածքային մարմինների կողմից 1330 անձի տրվել է թիվ 9 ձեռի տեղեկանք, իսկ 264 քաղաքացու՝ ընտրությանը մասնակցելու համար սահմանված տեղեկանք: Ընտրատեղամասերում ծառայություն կատարող ոստիկաններն ընտրությունների ընթացքում կարգուկանոնի պահպանման հարցերում միջամտել են միայն տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի միջնորդությամբ: Նման միջամտության արդյունքում կանխվել է հանցագործության 6 դեպք:

8. Հարակից պատասխանող՝ Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ազգային հանձնաժողովի ներկայացուցիչ Գ. Ամալյանը հայտնեց, որ Հանրա-

պետության Նախագահի 2008թ. փետրվարի 19-ի ընտրության նախընտրական քարոզարշավի ընթացքում դիմող Լ. Տեր-Պետրոսյանի դիմումում հիշատակված հեռուստառադիոընկերությունների հաղորդումները մոնիտորինգի են ենթարկվել նշված հանձնաժողովի աշխատակազմի ծրագրերի մոնիտորինգի եւ վերահսկողության վարչության կողմից եւ նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի խախտումներ չեն հայտնաբերվել: Իսկ ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված նախընտրական քարոզչության ժամանակահատվածից դուրս ՁԼՄ-ների գործունեությունը քննարկման առարկա չի կարող դառնալ: Ինչ վերաբերում է նախընտրական քարոզչության ընթացքում թեկնածուների դրական կամ բացասական համատեքստում լուսաբանումների վերաբերյալ պնդումներին, ապա դա արվել է անհասկանալի մեթոդիկայով եւ փաստարկված չէ:

9. Գործով որպես երրորդ անձ ներգրավված՝ Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Ս. Սարգսյանի ներկայացուցիչ Դ. Հարությունյանը դիմողի այն պնդման կապակցությամբ, որ Հանրապետության Նախագահի թեկնածու՝ ՀՀ վարչապետ Ս. Սարգսյանը պարտավոր էր ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 78 հոդվածի պահանջներին համապատասխան ընտրությունների ընթացքում ազատվել իր աշխատանքային պարտականությունների կատարումից, ներկայացրեց հետևյալ բացատրությունը: ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 78-րդ հոդվածի 1-ին մասի երկու նախադասությունների համադրումից կարելի է հանգել այն եզրակացության, որ վարչապետը հանդիսանում է «պետական ծառայության մեջ գտնվող»: Սակայն, հաշվի առնելով 2002 թվականի հունվարի 9-ին ընդունված «Քաղաքացիական ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի 1-ին հոդվածի 1-ին մասում «հանրային ծառայություն» հասկացության սահմանումը, եւ նույն հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ պարբերությունում սահմանված՝ պետական ծառայության տարատեսակները՝ քաղաքական եւ հայեցողական պաշտոնները պետական ծառայության պաշտոններ չեն համարվում: Այդ իսկ պատճառով ՀՀ վարչապետի պաշտոնը քաղաքական պաշտոն է, եւ, հետևաբար, վարչապետը պետական ծառայության մեջ չի գտնվում: Դ. Հարությունյանը խնդրո առարկայի կապակցությամբ փաստեց ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 78-րդ հոդվածի եւ «Քաղաքացիական ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի 1-ին հոդվածի դրույթների միջեւ առկա հակասությունը, ինչը, «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքին համապատասխան լուծվում է հոգուտ «Քաղաքացիական ծառայության մասին» ՀՀ օրենքի այն նորմի, որի համաձայն ՀՀ վարչապետի պաշտոնը քաղաքական պաշտոն է:

Նախընտրական հիմնադրամի ձեւավորման աղբյուրների եւ միջոցների ծախսման օրինականության հարցի առնչությամբ Դ. Հարությունյանը հայտնեց, որ եղել են դեպքեր, երբ Ս. Սարգսյանի նախընտրական հիմնադրամ վճարումներ են կատարել նաեւ դրա իրավունքը չունեցող սուբյեկտներ, սակայն բոլոր նման դեպքերում այդ գումարները, օրենքի պահանջին համապատասխան, փոխանցվել են պետական բյուջե: Չի եղել որեւէ դեպք, երբ հիմնադրամից կատարվող ծախսերը գերազանցեն այդ պահին հիմնադրամ մուտք եղած օրինական վճարումները:

ՀՀ վարչապետի 2007թ. դեկտեմբերի 4-ի որոշմամբ ստեղծված աշխատանքային խմբի առնչությամբ դիմողի փաստարկներին ի պատասխան Դ. Հարությունյանը հայտնեց, որ այդ խմբի ստեղծումը հետապնդել է միայն մեկ նպատակ, այն է՝ 2007 թվականին դիմումների կտրուկ աճի պայմաններում (2005թ.՝ 3584 դիմում, 2007թ.՝ 18424 դիմում) ապահովել դրանց արդյունավետ քննարկումը եւ լուծումը: Այն դիմումները, որոնք ուղղված են եղել Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Սերժ Սարգսյանին, ՀՀ կառավարության աշխատակազմից փոխանցվել են Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Սերժ Սարգսյանի նախընտրական շտաբին: Միաժամանակ, կային բազմաթիվ դիմումներ, որոնցում որոշ թերացումով էին նշված հասցեատիրոջ պաշտոնը, այսինքն՝ դրանք ըստ էության եւ բովանդակային առումով ուղղված էին ՀՀ վարչապետին, սակայն որպես հասցեատեր նշված էր Հանրապետության Նախագահի թեկնածու, ՀՀ վարչապետին: Ըստ էության, այստեղ գործ ունենք «Վարչարարության հիմունքների եւ վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենքի իմաստով ձեւական սխալի հետ, եւ նույն օրենքով ձեւական պահանջների չարաշահումն արգելվում է, նման պարագայում վարչական մարմինը ինքնուրույն է վերացրել այդ սխալը՝ չժանրաբեռնելով դիմողներին լրացուցիչ վարչարարությամբ, որի ոչ միայն իրավունքն ունեն էր կառավարության աշխատակազմը, այլեւ պարտավոր էր նման կերպ գործել:

Արտակարգ դրության պայմաններում սահմանադրական դատարանում դատավարությունը շարունակելու հարցի առնչությամբ երրորդ անձի ներկայացուցիչը հայտնեց, որ համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 53.1. հոդվածի՝ արտակարգ դրության պայմաններում չի կարող անցկացվել Հանրապետության Նախագահի ընտրություն, իսկ ընտրություններն ավարտվում են իրավասու մարմնի կողմից ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ որոշում ընդունելու համար լիազորված մարմնի ակտն ընդունելու պահից: Ընտրությունների արդյունքների բողոքարկումը չի հանդիսանում ընտրությունների բաղկացուցիչ փուլ: Ավելին, տվյալ պահին գործի քննության ընդհատումը կհակասի ՀՀ Սահմանադրության 51 հոդվածի 5-րդ մասին, ինչպես նաեւ 19 հոդվածին:

Ինչ վերաբերում է ընտրական վեճ քննելիս սահմանադրական դատարանի իրավասությունների շրջանակին, ապա այս կապակցությամբ ըստ ներկայացուցչի՝ 2005թ. սահմանադրական բարեփոխումների եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի փոփոխությունների արդյունքում ներկայումս սահմանադրական դատարանը քննում է ոչ թե ընտրությունների արդյունքների, այլ Հանրապետության Նախագահի ընտրության արդյունքներով ընդունված որոշման հետ կապված վեճ: Նշված վեճի շրջանակներում սահմանադրական դատարանն իրավասու է քննության առնելու այն հարցը, թե որքանով է այդ որոշումն իրավաչափ, այսինքն՝ որոշակի փաստերի առկայությունը հաստատվելու դեպքում որոշումն ընդունող մարմինն արդյոք ընդունել է իրավաչափ որոշում, թե՛ ոչ:

Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը՝ ստանալով ԸԸՀ-ների քվեարկության համապատասխան արդյունքները, չի կարող դրանք չըն-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

դուներ իր կողմից ընդունվող որոշումը կայացնելիս, քանի դեռ դրանք օրենսդրությամբ սահմանված կարգով չեն բողոքարկվել ՀՀ վարչական դատարան եւ փոփոխության չեն ենթարկվել դատական ակտերով: Սահմանադրական դատարանը, իր կառուցվածքով, ինչպես նաեւ վեճը լուծելու համար սահմանված ժամկետներով ի գործու չէ եւ իրավասու չէ փոխարինել վարչական դատարանին եւ ընտրական հանձնաժողովների ողջ համակարգին:

10. Գործը քննության նախապատրաստելու ընթացքում սահմանադրական դատարանը ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովից պահանջել եւ ստացել է 19.02.2008թ. անցկացված Հանրապետության Նախագահի ընտրության հետ կապված Նախագահի թեկնածուների (վստահված անձանց) դիմում-բողոքների քննարկման արձանագրությունները, ընդունված որոշումները, տրված պատասխանների պատճենները, ըստ կոնկրետ ընտրական տեղամասերի՝ տեղեկանք ընտրության հետ կապված Նախագահի թեկնածուների դիմում-բողոքների հիման վրա կատարված վերահաշվարկների արդյունքների եւ դիմում-բողոքների առկայության դեպքում վերահաշվարկ չկատարելու հիմնավորումների վերաբերյալ: Ստացվել են ՀՀ Նախագահի թեկնածուների նախընտրական հիմնադրամների՝ օրենքով նախատեսված հաշվետվությունները, ինչպես նաեւ վերստուգման արդյունքները, ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների այն որոշումները, որոնցով մերժվել են քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի դիմումները: Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ազգային հանձնաժողովից պահանջվել եւ ստացվել են այդ հանձնաժողովին ներկայացված դիմում-բողոքների, դրանց կապակցությամբ հանձնաժողովի հրավիրած նիստերի արձանագրությունների, պատասխանների պատճենները: ՀՀ դատախազությունից պահանջվել եւ ստացվել է ընտրախախտումների առնչությամբ հարուցված քրեական գործերի վերաբերյալ ամփոփ տեղեկանք: ՀՀ վարչական դատարանից պահանջվել եւ ստացվել են Հանրապետության Նախագահի 2008թ. փետրվարի 19-ի ընտրություններում ընտրական իրավունքի պաշտպանության վերաբերյալ գործերով ՀՀ վարչական դատարանի կայացրած դատական ակտերի պատճենները: Թվարկված բոլոր նյութերը տրամադրվել են սույն գործով դատավարության կողմերին:

Դատաքննության ընթացքում դիմող կողմի ներկայացուցիչ Ա. Չեյնալյանը «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 51 հոդվածի 5-րդ մասի եւ 52 հոդվածի հիման վրա հանդես է եկել նաեւ որպես վկա:

11. 2005թ. նոյեմբերի 27-ի հանրաքվեի արդյունքներով կատարված սահմանադրական փոփոխությունների հիման վրա ՀՀ Սահմանադրության 100 հոդվածի 3.1. կետի համաձայն սահմանադրական դատարանը լուծում է ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշման հետ կապված վեճ: Հանրապետության Նախագահի ընտրությունների արդյունքներով ՀՀ ԿԸՀ-ի որոշման իրավական հիմնավորվածությունը սահմանադրական դատարանում կարող է վիճարկվել երկու տեսանկյունից. ինչպես

դրա ընդունման սահմանված կարգի (ընթացակարգի)՝ օրենքով պահանջվող ձեռի պահպանվածության (ձեռական հիմքեր), այնպես էլ նյութական իրավունքի նորմերի կիրառման ենթադրյալ սխալների հիմքով, որով ընտրությունների արդյունքներն ամփոփող կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը սխալ հետետության է հանգել թեկնածուների ընտրվելու կամ չընտրվելու փաստի վերաբերյալ (նյութական հիմքեր): Ընդ որում, երկրորդ դեպքում ընտրությունների արդյունքների վրա ազդող կարող են դիտվել այն իրավախախտումները, որոնք աղավաղում են քաղաքացիների ընտրական իրավունքի իրացման ընդհանուր պատկերը, հնարավորություն չեն տալիս հստակ եզրակացության հանգել ընտրությունների վերջնական արդյունքների վերաբերյալ: Միաժամանակ, պասիվ ընտրական իրավունքի պաշտպանության շրջանակներում ընտրությունների արդյունքների վրա տարաբնույթ խախտումների ազդեցության գնահատման արդյունքում չի կարող ոստահարվել իրենց ընտրությունն օրինական եղանակով կատարած ընտրողների ակտիվ ընտրական իրավունքը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաև, որ ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշման հետ կապված վեճի քննության շրջանակներում սահմանադրական դատարանն իրավասու չէ միաժամանակ քննության առնել օրենքների սահմանադրականության հարց, ինչը «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված չէ: ՀՀ Սահմանադրության 94 հոդվածի համաձայն սահմանադրական դատարանի գործունեության կարգը սահմանվում է Սահմանադրությամբ եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքով: Միաժամանակ, Սահմանադրության 100 հոդվածը նույնպես սահմանում է, որ տվյալ հոդվածում ամրագրված իր լիազորությունները սահմանադրական դատարանն իրականացնում է օրենքով սահմանված կարգով:

12. Սահմանադրական դատարանի՝ գործի փաստական հանգամանքները կողմերի դիրքորոշումներից անկախ բացահայտելու պարտականությունն ունի իր առանձնակի սահմանները, որոնց առկայությունը պայմանավորված է Սահմանադրությամբ եւ օրենքով նախատեսված իրական հնարավորություններով եւ իրավաբանորեն ամրագրված գործառնական ու դրանցից ածանցվող այլ լիազորություններով: Գործի հանգամանքների ի պաշտոնե պարզումը հնարավոր է միայն այդ սահմաններում, եւ այդ սկզբունքը չի լիազորում սահմանադրական դատարանին ստանձնելու իրավապահ այլ մարմինների (դատախազական կամ քննչական) լիազորություններ, փոխարինել արդարադատական կամ վարչական այլ մարմիններին:

Հանրապետության Նախագահի ընտրության արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերով սահմանադրական դատարանը պետք է որոշում ընդունի դիմումի մուտքագրման օրվանից հետո՝ տասնօրյա ժամկետում՝ Սահմանադրության 51-րդ հոդվածի 5-րդ մասի ուժով: Այդ հիմքով սահմանադրական դատարանում վեճի քննության պարագայում վճռական են դառնում ընտրական գործընթացի բոլոր փուլերում իրավուն-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

քի պաշտպանության հնարավորությունների ամբողջական իրացումը եւ ապացուցողական նշանակության փաստարկներով սահմանադրական դատարան դիմելը:

13. Ելնելով ՀՀ Սահմանադրության 100 հոդվածի 3.1. կետի եւ 101 հոդվածի 9-րդ կետի պահանջներից, ինչպես նաեւ ընտրական իրավունքի դատական պաշտպանության՝ օրենքով նախատեսված ընթացակարգերի բնույթից, սահմանադրական դատարանն իր 10 հունիսի 2007թ. ՍԴՈ - 703 որոշման մեջ (ընդունված սահմանադրական փոփոխություններից հետո) իրավական դիրքորոշում է արտահայտել այն մասին, որ բոլոր հարցերը, որոնք առնչվում են ընտրությունների ընթացքում թեկնածուների գրանցման շուրջ առաջացած վեճերին, եւ որոնց լուծման իրավասությունը վերապահված է այլ դատարանների, սահմանադրական դատարանում առանձին քննության առարկա դառնալ չեն կարող, իսկ որպես ապացույց հիմք են ընդունվում այդ դատարանների վերջնական ակտերը: Սույն գործի քննությունը վկայեց, որ դիմող կողմը՝ վկայակոչելով սահմանադրական դատարանի տարբեր իրավական դիրքորոշումներ, ընտրական ողջ գործընթացում եւ դիմումի ներկայացման ընթացքում այս դիրքորոշմանը բավարար ուշադրություն չի դարձրել:

Սահմանադրական դատարանը հատուկ կարեւորում է ընտրական գործընթացներով պայմանավորված բողոքարկման հետ կապված հարաբերությունները կարգավորող նորմատիվ պահանջների պահպանումն այդ գործընթացի բոլոր փուլերում, որը կայուն իրավական նախադրյալ է ընտրական խախտված իրավունքները սահմանադրական-արդարադատական կարգով պաշտպանելու համար:

14. Սահմանադրական դատարանը՝ կարեւորելով ընտրությունների միջազգային դիտորդական առաքելության դերն ու գործունեությունը, այսուհանդերձ, գտնում է, որ Հանրապետության Նախագահի ընտրության արդյունքների վերաբերյալ այդ առաքելության նախնական զեկույցից ընտրանքային կարգով իրավախախտումների վերաբերյալ դիտարկումների ներկայացումը դատավարական գործընթացի համար բավարար ապացուցողական հիմք չէ ԿԸՀ-ի որոշումն անվավեր ճանաչելու համար: Մասնավորապես, դիմողներից առաջինն այդ դիտարկումներին իր կողմից ապացուցողական նշանակություն ունեցող որեւէ փաստարկ չի ավելացրել: Նման պարագայում այդ զեկույցը պետք է դիտարկել իր ամբողջության մեջ՝ հաշվի առնելով, որ դրանում ամբողջականացված ձեռով արձանագրված է նաեւ, որ «Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի փետրվարի 19-ի ընտրությունները մեծապես անցկացվեցին ԵԱՀԿ-ի եւ Եվրախորհրդի նկատմամբ ստանձնված պարտավորությունների եւ չափանիշների համաձայն»:

15. Հանրապետության Նախագահի թեկնածու Լ. Տեր-Պետրոսյանի ներկայացուցիչների կողմից սահմանադրական դատարան ներկայացվել

են քվեարկության գործընթացին առնչվող ավելի քան 500 տարաբնույթ սկզբնական փաստաթղթեր, որոնցից պատշաճ ձեւակերպված եւ իրավաբանական նշանակություն կարող էին ունենալ թվով 94-ը, այդ թվում՝ վերահաշվարկի պահանջով դիմումներ՝ 23, հայտարարություններ խախտումների մասին՝ 7, դիմումներ՝ 12, դիմում-բողոքներ՝ 7, խախտումների վերաբերյալ արձանագրություններ (կամ դրանցից քաղվածքներ)՝ 13, քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրություններից քաղվածքներ՝ 28, ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների նիստերի արձանագրություններ կամ դրանցից քաղվածքներ՝ 2, դիմումներ ստանալու վերաբերյալ ստացականներ՝ 2: Ներկայացվել են նաեւ առանձին տեսանյութեր ընտրախախտումների վերաբերյալ:

Ընտրական գործընթացին մասնակից Հանրապետության Նախագահի բոլոր թեկնածուների կողմից թվով 258 տեղամասերի վերաբերյալ (ընդհանուր թվի 13.4 տոկոսը) վերահաշվարկ կատարելու դիմումներ են ներկայացվել ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովներ, որոնցից.

ա) 53 տոկոսը կամ թվով 135 դիմումներ (որից 62-ը՝ Լ. Տեր-Պետրոսյանի, իսկ 15-ը՝ Տ.Կարապետյանի ներկայացուցիչների դիմումների հիման վրա) բավարարվել են եւ դրանց հիման վրա կատարվել է վերահաշվարկ, որոնց արդյունքները ներկայացրել է պատասխանող կողմը,

բ/ թվով 24 ընտրատեղամասերի վերաբերյալ դիմումներ մուտքագրվել են, սակայն դրանց հիման վրա վերահաշվարկ չի կատարվել՝ օրենքով սահմանված ժամկետը սպառված լինելու պատճառաբանությամբ,

գ/ թվով 99 ընտրատեղամասերի վերաբերյալ դիմումները մերժվել են՝ տարբեր պատճառներով, մասնավորապես.

- թվով 35 ընտրատեղամասերի վերաբերյալ դիմումները մերժվել են՝ պատշաճ սուբյեկտի կողմից ներկայացված չլինելու հիմքերով՝ ՀՀ ԸՕ 402 հոդվածի 1-ին եւ 13-րդ մասերի համաձայն,

- թվով 16 ընտրատեղամասերի վերաբերյալ դիմումները պատշաճ կերպով ձեւակերպված չեն եղել, որի արդյունքում մերժվել են՝ ՀՀ ԸՕ 402 հոդվածի 2-րդ եւ/կամ 3-րդ եւ 13-րդ մասերի համաձայն,

- թվով 25 ընտրատեղամասերի վերաբերյալ դիմումները մերժվել են՝ ՀՀ ԸՕ 402 հոդվածի 13-րդ, 1-ին, 2-րդ, 3-րդ մասերի համաձայն, քանի որ դիմողներն անձամբ չեն ներկայացրել դիմումները՝ խախտելով ՀՀ ԸՕ 402 հոդվածի պահանջները,

- թվով 23 ընտրատեղամասերում վերահաշվարկ կատարելու վերաբերյալ դիմումները մերժվել են՝ չհիմնավորված լինելու պատճառով: Սակայն դրանց վերաբերյալ որոշումները վարչական կամ դատական կարգով չեն բողոքարկվել:

Միաժամանակ, դիմող կողմը ներկայացրել է թվով 25 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներից ստացված եւ պատշաճ կերպով վավերացված քվեարկության արդյունքների արձանագրություններից քաղվածքներ (1/28, 8/27, 17/02, 18/30, 20/04, 20/17, 20/18, 21/10, 23/41, 24/18, 24/19, 25/07, 26/26, 27/15, 27/35, 27/36, 28/15, 33/04, 33/21, 33/22, 35/13, 37/03, 37/11, 37/44, 37/74 ընտրատեղամասեր), որոնցում արձանագրված

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

տվյալները տարբերվում են ՀՀ ԿԸՀ-ի պաշտոնական կայքէջում գետեղված տվյալներից: Սակայն դրանցից թվով 3 ընտրատեղամասերում (27/15, 27/35, 27/36) համաձայն ԿԸՀ-ի կողմից սահմանադրական դատարան ներկայացված նյութերի՝ կատարվել է վերահաշվարկ: Թվով 3 ընտրատեղամասերի առնչությամբ (20/04, 24/18, 24/19) ըստ ՀՀ դատախազության տրամադրած տեղեկատվության՝ արդեն իսկ հարուցվել են քրեական գործեր՝ ՀՀ ՔՕ 150 հոդվածի հատկանիշներով: Թվով 7 ընտրատեղամասերի (18/30, 20/17, 21/10, 25/07, 26/26, 35/13, 37/74) վերաբերյալ արձանագրությունների քաղվածքների տվյալները եւ ԿԸՀ-ի պաշտոնական կայքէջում գետեղված տվյալները տարբերվում են աննշան թվով (1-4 միավոր): Թվով 12 ընտրատեղամասերի (01/28, 08/27, 17/02, 20/18, 23/41, 28/15, 33/04, 33/21, 33/22, 37/03, 37/11, 37/44) վերաբերյալ արձանագրությունների քաղվածքների թվական տվյալները եւ ԿԸՀ-ի պաշտոնական կայքէջում գետեղվածներն զգալիորեն տարբերվում են: Կոնկրետ ընտրատեղամասերում սահմանադրական դատարանի կողմից ստուգումներ կազմակերպելու պահանջից դիմողը հրաժարվեց՝ պատճառաբանելով, որ ընտրություններից օրեր անց դրա կազմակերպումն անհնաստ է:

ՀՀ դատախազության կողմից 01.03.2008թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան ներկայացված 2/8-01 տեղեկանքի համաձայն՝ 19.02.2008թ. Հանրապետության Նախագահի ընտրության ընթացքում թիվ 9/18, 17/5, 20/4, 22/21, 22/22, 22/30, 24/18, 24/19 եւ 38/62 ընտրական տեղամասերում քվեարկության արդյունքների արձանագրություններից վստահված անձանց տրված քաղվածքների եւ ընտրությունների արդյունքների պաշտոնական ամփոփման համար ներկայացված արձանագրությունների տվյալները տարբեր պատճառներով չհամապատասխանելու կապակցությամբ արդեն իսկ հարուցված է քրեական գործ եւ իրականացվում է նախաքննություն:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը մինչեւ սահմանադրական փոփոխություններն իր 16.04.2003թ. ՄԴՈ - 412 որոշմամբ իրավական դիրքորոշում էր արտահայտել, որ սահմանադրական դատարանում ընտրական վեճի լուծման ժամանակ ընտրատեղամասերում քվեարկության արդյունքները ոչ հավաստի են, եթե.

- ա) նույն ընտրատեղամասում ի հայտ են եկել քվեարկության արդյունքների պաշտոնական բնույթ ունեցող, միմյանցից էապես տարբերվող ամփոփիչ արձանագրություններ,
- բ) իրավական առումով հիմնավոր փաստարկված է, որ տեղ են գտել քվեաթերթիկների լցուման, ձայների սխալ հաշվարկի, այլոց փոխարեն քվեարկության եւ այլ բնույթի էական խախտումներ, սակայն ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների կողմից անհիմն ձեռով մերժվել է, իսկ դատարանների կողմից օրենքով սահմանված կարգով չեն պաշտպանվել հանձնաժողովների անդամների եւ թեկնածուների վստահված անձանց իրավունքները՝ ընտրական օրենսգրքով սահմանված կարգով ու ժամկետներում տեղամասային քվեարկության արդյունքների ստուգումներ կազմակերպելու վերաբերյալ: Միաժամանակ ընտրությունների ընդ-

հանուր արդյունքների վրա քվեարկության ոչ հավաստի արդյունքների ազդեցությունը գնահատելու նպատակով նման ընտրատեղամասերում առավել ձայներ ստացած թեկնածուի ձայների չափով սահմանադրական դատարանը կրճատել էր ընտրությունների արդյունքում թեկնածուներին տրված ձայների ընդհանուր տարբերությունը:

Թեև դիմողը սույն գործի շրջանակներում շեշտը դնում է ընտրությունների արդյունքների գնահատման ոչ թե քանակական բաղադրիչների, այլ խախտումների որակական բնույթի վրա, վկայակոչելով իր կարծիքով ընտրախախտումների «զանգվածային եւ համակարգված» բնույթը, այնուհանդերձ, նույնիսկ ներկա իրավակարգավորման շրջանակներում սահմանադրական դատարանի վերոհիշյալ դիրքորոշման կիրառման պայմաններում էլ Հանրապետության Նախագահի թեկնածուներին տրված ձայների իրական հարաբերակցության որակական փոփոխություն տեղի չի ունենում:

16. ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 14, 141, 171, 18, 20, 25, 26, 40, 632, 75, 79 եւ 139 հոդվածների, ինչպես նաեւ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 143-150 հոդվածների դրույթների բովանդակային եւ իրավակիրառական նշանակության վերլուծությունից բխում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունում օրենսդրական զարգացումների արդյունքում ընտրական իրավունքի դատական պաշտպանության նշանակալի լիազորությամբ են օժտված նորաստեղծ վարչական դատարանները: Իսկ սահմանադրական դատարանին, ինչպես նշվեց, Սահմանադրության 100 հոդվածի 3.1. կետի հիմքով վերապահված է միայն ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճի քննության իրավասությունը: Ընդ որում, ընտրական օրենսգրքի եւ վարչական դատավարության օրենսգրքի հիշատակված հոդվածներից բխում է, որ ընտրական գործընթացում տեղի ունեցած իրավախախտումներն ապացուցողական նշանակություն են ունենում այն դեպքում, երբ ձեռք են բերվում իրավասու դատարաններում հստակորեն սահմանված ժամկետներում փաստական հանգամանքների քննության արդյունքում: 2008թ. փետրվարի 19-ին կայացած ընտրությունների արդյունքների իրական պատկերն այն է, որ ընտրական իրավունքի պաշտպանության վերաբերյալ վարչական արդարադատության հնարավորություններն արդյունավետ չեն օգտագործվել նույնիսկ այն դեպքերում, երբ առանձին ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովներ իրենց որոշմամբ մերժել են վերահաշվարկի իրականացումը, այդ որոշումները, այսինքն՝ դրանք դատական կարգով չեն բողոքարկվել: Դիմողի այն պնդումը, թե դա պայմանավորված է վարչական դատարանի նկատմամբ ունեցած անվստահությամբ, միեւնոյն է, նման փաստարկն իրավական հետագա գործընթացի անհրաժեշտ երաշխիքներ չի ապահովում:

Միեւնոյն ժամանակ, որեւէ ընտրատեղամասում կամ ընտրատարածքում կատարված խախտումները չեն կարող հիմք հանդիսանալ այլ տեղամասերում նմանատիպ խախտումների մասին ենթադրություններ անե-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

լու կամ ընտրական գործընթացի օրինականությունն ամբողջությամբ կասկածի տակ դնելու համար: Ընտրությունների արդյունքում ընդունված որոշումն անվավեր ճանաչելու հիմք կարող են հանդիսանալ միայն օրենքով սահմանված կարգով փաստարկված այն կոնկրետ խախտումները, որոնք էական ազդեցություն են ունեցել կամ կարող էին ունենալ ընտրությունների վերջնական արդյունքների վրա:

17. Դիմող կողմն առանձնահատուկ կարելուում է նախընտրական քարոզչության ընթացքում թեկնածուների համար անհավասար պայմանների ստեղծման հանգամանքը եւ հատկապես Հանրային հեռուստաընկերության «Հայրուր» ծրագրի կողմից ընտրական օրենսգրքով նախատեսված անկողմնակալության սկզբունքի խախտումը: Այս առնչությամբ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ 2008թ. Հանրապետության Նախագահի ընտրության ընթացքում նույնպես ՀՀ ԿԸՀ-ի տեսադաշտից դուրս է մնացել նախընտրական քարոզչության արդյունավետ վերահսկումը: Օրենքի պահանջների կատարմանը ձեւական մոտեցում է դրսեւորել Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ազգային հանձնաժողովը: Դրանց արդյունքում լրատվամիջոցներում ոչ միայն տեղ են գտել կողմնակալ մոտեցումներ, այլեւ առանձին լուսաբանումների ընթացքում արձանագրվել են նաեւ իրավական ու բարոյական նորմերի խախտումներ:

Նույնիսկ նման պայմաններում Հանրապետության Նախագահի թեկնածուների համար նախընտրական քարոզչության հավասար հնարավորությունների խնդիրը սերտորեն առնչվում է ընտրողների կարծիքի ձեւավորման հետ, եւ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ թեկնածուները, այսուհանդերձ, կարողացան նախընտրական քարոզչության տարբեր միջոցներով իրենց դիրքորոշումները հասցնել ընտրողներին: Միաժամանակ, միջազգային իրավական չափանիշներից ելնելով՝ այն սկզբունքը, ըստ որի նախընտրական քարոզչությունը պետք է լինի ազնիվ եւ արդար, չի կարող մեկնաբանվել այնքան ընդարձակ, որ բացառվի խոսքի ազատության եւ տեղեկատվություն ստանալու իրավունքի իրականացումը կամ բացառվի պաշտոնատար անձի հասցեին հնչեցված մեղադրանքների շուրջ պատասխան կարծիք ներկայացնելու հնարավորությունը:

18. Դիմողների կողմից մատնանշված մի շարք ընտրախախտումների, ՀՀ դատախազության կողմից ընտրական գործընթացի շրջանակներում հարուցված քրեական գործերի, ՀՀ կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանության ներկայացրած փաստերի վերլուծությունը վկայում է, որ ընտրական գործընթացի հիմնական թերությունները եւ այդ գործընթացի նկատմամբ հանրային վստահության պակասը խորքային պատճառներ ունեն: ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր 10.06.2007թ. ՄԳՈ-703 որոշմամբ իրավական դիրքորոշում է արտահայտել, համաձայն որի՝ «ընտրական իրավունքի պաշտպանությունը, հատկապես սահմանադրական արդարադատության շրջանակներում, չի ենթադրում ձեւական մոտեցում՝ թե որքանով են խախտվել մարդկանց ակտիվ կամ պասիվ ընտրական իրա-

վունքները: Հարցն ունի ընդգրկման ավելի լայն շրջանակ եւ վերաբերում է ընտրությունների հանրային գործառույթին՝ թե ինչ կերպ եւ ինչպիսի վստահությամբ է ձեւավորվում ներկայացուցչական կառավարման համակարգը, ինչպես են ներդաշնակվում կառավարմանը մասնակցելու ազատությունը եւ ներկայացուցչական մարմիններ կազմավորելու պարտականությունը, ինչպիսին է անհատների հասարակական վարքագիծն այս գործընթացում: Ուստի ժողովրդավարական ընտրություններ անցկացնելու հնարավորության ապահովումը պետության պարտավորությունն է եւ ոչ թե առանձին քաղաքական միավորումների կամ անհատների: Դրանից եւ Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորություններից է բխում նաեւ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 4-րդ կետի պահանջը, համաձայն որի՝ «Պետությունը, օրենսդրությամբ վերապահված իրենց լիազորությունների շրջանակում՝ պետական կառավարման, տեղական ինքնակառավարման եւ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով կազմավորող մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք պատասխանատվություն են կրում ընտրությունների նախապատրաստման, կազմակերպման, անցկացման օրինականության համար»: Ուստի պետությունը պարտավոր է այնպիսի երաշխիքներ ապահովել, որպեսզի.

ա) ընտրական օրենսդրությունը զերծ լինի ընտրական իրավունքի արդյունավետ իրացումը խոչընդոտող թերություններից,

բ) քաղաքական ընթացիկ գործունեությունը հստակ տարանջատվի նախընտրական քարոզչությունից,

գ) բացառվի քաղաքական ու բարեգործական գործունեության միատեղումը,

դ) ընտրական գործընթացի բոլոր փուլերում կանխվի քաղաքական ու գործարար շահերի միահյուսման հնարավորությունը:

ՀՀ Սահմանադրության 2 եւ 4 հոդվածներում ամրագրված հիմնարար սկզբունքների համաձայն՝ իրավական պետության համար ելակետայինն ընտրական գործընթացներում հասարակության քաղաքական շահերի գերակայության օրենսդրական ու կառուցակարգային այնպիսի երաշխիքների ապահովումն է, որը կբացառի առաջնային մանդատով օժտված իշխանության ներկայացուցչական մարմինների ձեւավորման գործում քաղաքական եւ գործարար շահերի անմիջական միահյուսման որեւէ հնարավորություն»:

Այս իրավական դիրքորոշումը բավարար չափով ուշադրության չարժանացավ ՀՀ ընտրական օրենսգրքի եւ ողջ ընտրական համակարգի բարեփոխման ընթացքում, մասնավորապես, նաեւ՝ ՀՀ Սահմանադրության 65 հոդվածի պահանջների կատարումը երաշխավորելու առումով, որն էապես կարող էր նպաստել ընտրական համակարգի եւ կոնկրետ ընտրական գործընթացի նկատմամբ հասարակական վստահության ամրապնդմանը:

ՀՀ Սահմանադրության սահմանադրական կարգի հիմունքների հիմնարար սկզբունքներից բխում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունում ընտրությունները պետք է դառնան քաղաքական հակամարտությունների հաղթահարման եւ պետական կարգի հիմքերն ամրապնդող գործոն: Իրա-

կանում հետընտրական գործընթացներն ավելի են սրում թե՛ քաղաքական եւ թե՛ հասարակական հակամարտությունը՝ վտանգելով ժողովրդավարական այնպիսի արժեքներ, ինչպիսիք են հանդուրժողականությունը, բազմակարծությունը, համագործակցությունը, հանրային վստահությունը, քաղաքակիրթ երկխոսությունը: Նման իրավիճակը նաեւ սահմանադրաիրավական լուծումներ պահանջող հիմնախնդիր է, որին բազմիցս անդրադարձել է ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր որոշումներում, ինչպես նաեւ 2006 եւ 2007 թվականների տարեկան հաղորդումներում:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ կան մի շարք հիմնախնդիրներ, որոնք առաջնահերթ լուծում են պահանջում: Դա առաջին հերթին վերաբերում է գործող ընտրական համակարգին: Այս համակարգի պայմաններում հետեւանքները միշտ նույնը կարող են լինել: Ընտրական համակարգի հիմքում պետք է լինի հնարավոր ընտրախախտումների բացառման սկզբունքը: Դրան հնարավոր է հասնել ընտրությունների կազմակերպման եւ անցկացման համակարգի արմատական բարեփոխման արդյունքում միայն: Հանրային վստահության բարձրացման եւ սահմանադրական հիմնարար սկզբունքների պահանջներին համապատասխան ընտրություններ կազմակերպելու համար որակապես նոր մոտեցում պետք է դրսևորվի նաեւ ընտրական գործընթացների բողոքարկման ողջ համակարգի նկատմամբ:

Ինչ վերաբերում է դատաքննության առարկա դարձած վեճի շրջանակներում իրավիճակի գնահատմանը, ապա համադրելով կողմերի փաստարկներն ու հակափաստարկները, վերլուծելով գործի նյութերը, օրենսդրական առկա կարգավորումներն ու դրանց կիրառման պրակտիկան, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ գործող իրավակարգավորման շրջանակներում՝ հիմք ունենալով ընտրությունների այն փաստական արդյունքները, որոնք ստացվել են ՀՀ ընտրական օրենսգրքի պահանջների հիման վրա եւ ՀՀ ԸՕ-ով նախատեսված իրավասության շրջանակներում դրանք ամփոփելու արդյունքում, ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը 2008թ. փետրվարի 19-ի Հանրապետության Նախագահի ընտրության արդյունքներով այլ որոշում կայացնել չէր կարող:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 3.1. կետով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 74 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Հանրապետության Նախագահ ընտրվելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 2008 թվականի փետրվարի 24-ի թիվ 24-Ա որոշումը թողնել ուժի մեջ:

2. Թիվ 01/28, 08/27, 17/02, 20/18, 23/41, 28/15, 33/04, 33/21, 33/22, 37/03, 37/11, 37/44 տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների ամփոփիչ արձանագրություններում փոփոխությունների, թիվ 30, 31 եւ 38 ընտրա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

տարածքային ընտրական հանձնաժողովների՝ վերահաշվարկ կատարելը մերժելու վերաբերյալ որոշումների, ինչպես նաև դիմողների կողմից ներկայացված քվեաթերթիկների եւ քվեարկության ծրարների ու տեսանյութերով ներկայացված փաստերի իրավագնահատման եւ օրինականությունը պարզելու նպատակով դրանք տրամադրել ՀՀ դատախազությանը՝ օրենքով սահմանված կարգով ընթացք տալու համար:

3. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**8 մարտի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 736**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2008 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆՎԱՐԻ 8-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԳՐԱՄԻ ՄԻՋԵՎ ԾՐԱԳՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ
ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ (ՇՈՒԿԱՅԱՎԱՐՄԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ
ՖԵՐՄԵՐՆԵՐԻՆ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

11 մարտի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի (զեկուցող), Ռ. Պապայանի, մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության գյուղատնտեսության նախարար Դ. Լոքյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2008 թվականի հունվարի 8-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի միջեւ ծրագրի ֆինանսավորման համաձայնագրում (Շուկայավարման հնարավորություններ մեքենաներին) ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Չ Ե Ց** .

1. Շուկայավարման հնարավորություն ֆերմերներին ծրագրի ֆինանսավորման համաձայնագիրն ստորագրվել է 2008թ. հունվարի 8-ին Հռոմում՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի միջեւ:

2. Համաձայնագրով նախատեսված դրույթներին եւ պայմաններին համապատասխան Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամը (Հիմնադրամ) յոթ միլիոն ինը հարյուր հազար Փոխառության հատուկ իրավունքների (7.900.000 ՓՀԻ) չափով փոխառություն եւ երեք հարյուր երեսուն հազար Փոխառության հատուկ իրավունքների (330.000 ՓՀԻ) դրամաշնորհ է տրամադրում Հայաստանի Հանրապետությանը (Փոխառու) «Շուկայավարման հնարավորություն ֆերմերներին» ծրագրի մասնակի ֆինանսավորման համար:

3. Վերոնշյալ ծրագրի նպատակն է բարելավել Հայաստանի գյուղական աղքատ բնակչության սոցիալ-տնտեսական վիճակը: Ծրագրի խնդիրներն են.

- աջակցել համեմատական տնտեսական առավելություններ ունեցող առաջնային արտադրողների եւ առավել բարենպաստ աշխատանքային հնարավորություններ փնտրող գյուղաբնակների հետ սերտ կապ ունեցող ձեռնարկություններին,

- տրամադրել ներդրումային գործիքներ եւ հարակից ֆինանսական միջոցներ, որոնք կբավարարեն գյուղական բաժնետիրական ֆինանսավորման պահանջարկը,

- աջակցել Հայաստանում ֆինանսական ոլորտի հետագա զարգացմանը՝ փոքր եւ միջին գյուղատնտեսական վարկերի պահանջարկը բավարարելու համար:

4. Ծրագիրը բաղկացած է հետեւյալ բաղադրիչներից.

ա/ գյուղական ֆինանսավորում, որի խնդիրն է խթանել գյուղական մանրածավալ արտադրողների եւ ՓՄՁ-ների տնտեսական կայուն ակտիվության աճը՝ համապատասխան նորարարական ֆինանսական ծառայություններ տրամադրելու ճանապարհով,

բ/ գյուղական ենթակառուցվածքային ներդրումների, որի խնդիրն է բարելավել հիմնական շահառու խմբի կենսամակարդակը եւ ներդրումային միջավայրը՝ շահութաբեր ձեռնարկատիրության զարգացման եւ կայուն գյուղական տնտեսական աճի համար,

գ/ ծրագրի կազմակերպման եւ կառավարման, որն իրականացվելու է Ծրագրի կառավարման գրասենյակի (ԾԿԳ/ԾԾԿԳ-ի) միջոցով: ԾԿԳ/ԾԾԿԳ-ն ամենօրյա լիակատար պատասխանատվություն կկրի ծրագրի

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

նախագծման, կառավարման, համակարգման, մոնիտորինգի, ծրագրի նպատակին ու խնդիրներին համապատասխանության առումով՝ արդյունքների եւ արդյունավետության գնահատման, նաեւ ֆինանսական եւ կառավարման հաշվետվությունների համար:

5. «Շուկայավարման հնարավորություն ֆերմերներին» ծրագրի ֆինանսավորման համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է հետեւյալ պարտավորությունները.

1) ճշգրտորեն եւ ժամանակին իրականացնել համաձայնագրով իրեն, Ծրագրի գլխավոր գործակալությանը եւ ծրագրի այլ կողմերին վերագրված պարտավորությունները,

2) Հիմնադրամին պարբերաբար՝ յուրաքանչյուր տարվա փետրվարի 1-ին եւ օգոստոսի 1-ին, վճարել փոխառության օգտագործված գումարի հաշվարկով տարեկան 0.75 տոկոսի չափով ծառայավճար՝ փոխառության ծառայավճարի արտարժույթով,

3) Հիմնադրամին վերադարձնել փոխառության հիմնական գումարը՝ հիսունինը (59) հավասար կիսամյակային մասնաբաժիններով, յուրաքանչյուրը՝ 131.667 ՓՀԻ: Վճարումները պետք է կատարվեն փոխառության ծառայավճարի արտարժույթով՝ յուրաքանչյուր տարվա փետրվարի 1-ին եւ օգոստոսի 1-ին՝ սկսած 2018թ. փետրվարի 1-ից մինչեւ 2047թ. փետրվարի 1-ը (կատարելով նաեւ մեկ վերջնական վճարում՝ 131.647 ՓՀԻ, 2047թ. օգոստոսի 1-ին),

4) ծրագրի գործունեության ընթացքում Ծրագրի գլխավոր գործակալությանը տրամադրել իր մասնաբաժինը՝ մոտավորապես հինգ միլիոն (5.000.000) ԱՄՆ դոլարի չափով, որից երկու միլիոն հինգ հարյուր հազար (2.500.000) ԱՄՆ դոլար կանխիկ ներդրումը կօգտագործվի «Գյուղական ենթակառուցվածքներ» բաղադրիչի ֆինանսավորման համար եւ մինչեւ երկու միլիոն հինգ հարյուր հազար (2.500.000) ԱՄՆ դոլար՝ հարկերի եւ տուրքերի վճարման համար:

6. Համաձայնագիրը նախատեսում է ուժի մեջ մտնելու մի շարք նախապայմաններ, որոնք պետք է իրականացվեն Հայաստանի Հանրապետության կողմից:

7. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները համահունչ են ՀՀ Սահմանադրության 1-ին հոդվածում ամրագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության՝ որպես սոցիալական պետության, սկզբունքին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63,64,72 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

1. 2008 թվականի հունվարի 8-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի միջեւ ծրագրի ֆինանսավորման համաձայնագրում (Շուկայավարման հնարավորություն ֆերմերներին) ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

**11 մարտի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 737**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 18-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՍԻԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ
2363-ARM (SF) ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
(ՋՐԱՄԱՏԱԿԱՐԱՐՄԱՆ ԵՎ ՋՐԱՀԵՌԱՑՄԱՆ ՍԵԿՏՈՐԻ ԾՐԱԳԻՐ)
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԿԻՐ ♦ 4(49)2008

Քաղ. Երևան

11 մարտի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման նախարարության ջրային տնտեսության պետական կոմիտեի նախագահ Ա. Անդրեասյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2007 թվականի դեկտեմբերի 18-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Ասիական զարգացման բանկի միջեւ 2363-ARM (SF) վարկային համաձայնագրում (Ջրամատակարարման եւ ջրահեռացման սեկտորի ծրագիր) ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցչի բացատրությունները, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց.**

1. Համաձայնագիրն ստորագրվել է 2007 թվականի դեկտեմբերի 18-ին՝ ջրամատակարարման եւ ջրահեռացման համակարգի բարելավման ծրագրի իրականացմանն ուղղված վարկի տրամադրման նպատակով:

Ըստ համաձայնագրի՝ Ասիական զարգացման բանկը (այսուհետ՝ ԱԶԲ) համաձայնում է ԱԶԲ հատուկ ֆոնդից Հայաստանի Հանրապետությանը տրամադրել վարկ, որը հավասար է քսաներեք միլիոն չորս հարյուր իննսուսուկուսուցուց հազար Փոխառության հատուկ իրավունքներին (23.498.000 ՓՀԻ)՝ տարբեր արտարժույթներով: Վարկի եզրափակման ժամկետ է սահմանվում 2013 թվականի հունիսի 30-ը: Ըստ համաձայնագրի Հավելված 2-ի՝ վարկի մարումն սկսվում է 2016 թվականի փետրվարի 1-ին եւ ավարտվում՝ 2039 թվականի օգոստոսի 1-ին, վճարման արժույթը՝ ԱՄՆ դոլար:

2. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետեւյալ պարտավորությունները.

- կիսամյակային մուծումներով, յուրաքանչյուր տարվա փետրվարի 1-ին եւ օգոստոսի 1-ին ԱԶԲ-ին վճարել վարկային տոկոսներ՝ տարեկան մեկ տոկոս (1%) տոկոսադրույքով վարկի մարման արտոնյալ ժամանակահատվածում, իսկ այնուհետեւ՝ տարեկան մեկ եւ կես տոկոս (1.5%), որը ենթակա է հաշվարկման վարկային հաշվից ստացված վարկի եւ տարբեր ժամանակահատվածներում չմարված գումարների նկատմամբ (հոդված II, բաժին 2.02., ենթաբաժին «ա», բաժին 2.03.-ի համադրությամբ),

- վարկային հաշվից ստացված վարկի մայր գումարը մարել ըստ համաձայնագրին կցված ամորտիզացիոն վճարումների 2-րդ հավելվածի (հոդված II, բաժին 2.04.),

- վարկի մայր գումարի եւ դրա վրա հաշվարկված տոկոսների մարումը կատարել դոլարով՝ ըստ Վարկային կանոնակարգի 4.03.(ա) եւ 4.04. բաժինների (հոդված II, բաժին 2.05.),

- Վարկային միջոցներով վերավարկավորել Հայջրմուղկոյուղի (այսուհետ՝ ՀԶԿ) ՓԲԸ-ին՝ համաձայն Լրացուցիչ վարկային համաձայնագրի (համաձայնագրերի), ըստ ԱԶԲ հետ համաձայնեցված դրույթների եւ պայմանների (եթե ԱԶԲ-ն այլ կերպ չի պահանջում (հոդված III, բաժին 3.01., կետ «ա»),

- հանձնարարել ՀԶԿ ՓԲԸ-ին տրամադրել վարկային միջոցները Ծրագրից բխող ծախսերի ֆինանսավորման համար՝ համաձայնագրի դրույթների համաձայն (հոդված III, բաժին 3.01., կետ «բ»),

- ապահովել, որպեսզի ապրանքները, աշխատանքները, խորհրդատվական ծառայությունները եւ այլ ծախսերը, որոնց ֆինանսավորումը նա-

խատեսվում է կատարել ի հաշիվ վարկային միջոցների, ինչպես նաև վարկային գումարների բաշխումը տարբեր կատեգորիաների միջև, ինչպիսիք են ապրանքները, աշխատանքները, խորհրդատվական ծառայությունները եւ այլ ծախսերը, համապատասխանեն համաձայնագրի 3-րդ հավելվածի դրույթներին. ընդ որում՝ նշված հավելվածը կարող է ժամանակ առ ժամանակ լրամշակվել ՀՀ-ի եւ ԱԶԲ-ի փոխադարձ համաձայնությամբ (հոդված III, բաժին 3.02.),

- ապրանքների, աշխատանքների եւ խորհրդատվական ծառայությունների նպատակով վարկային հաշվից գումարների հանումն իրականացնել միայն համաձայնագրում նշված դեպքերում (հոդված III, բաժին 3.03.),

- վարկային միջոցներից ֆինանսավորվող բոլոր ապրանքները, աշխատանքները եւ խորհրդատվական ծառայությունները գնել համաձայնագրի 4-րդ հավելվածի դրույթներին համապատասխան, եթե ԱԶԲ-ի կողմից այլ կերպ չի պահանջվում (հոդված III, բաժին 3.04.),

- Ծրագրի իրականացման եւ Ծրագրի սարքավորումների շահագործման ընթացքում կատարել վարկային համաձայնագրի 5-րդ հավելվածում ամրագրված բոլոր պարտավորությունները (հոդված IV, բաժին 4.01.),

- հնարավորություն ընձեռել ԱԶԲ ներկայացուցիչներին՝ զննել ՀՀ-ին կամ ՀԶԿ ՓԲԸ-ին պատկանող Ծրագրի սարքավորումները, բոլոր տեղանքները, տարածքները, գույքը եւ սարքերը, ինչպես նաև բոլոր համապատասխան գրանցումներն ու փաստաթղթերը (հոդված IV, բաժին 4.03.),

- ձեռնարկել անհրաժեշտ միջոցներ, որպեսզի ՀԶԿ ՓԲԸ-ն հնարավորություն ունենա իրականացնելու իր պարտավորությունները Ծրագրի համաձայնագրի ներքո՝ ներառյալ սակագների սահմանումն ու կիրառումը, ինչպես նշված է համաձայնագրի 5-րդ հավելվածի 7-րդ կետում, ինչպես նաև խուսափել ցանկացած գործողությունից, որը կխոչընդոտի այդ պարտավորությունների կատարման ընթացքին (հոդված IV, բաժին 4.04.),

- ապահովել, որպեսզի վարկային միջոցներից ֆինանսավորվող բոլոր ապրանքները, աշխատանքները եւ խորհրդատվական ծառայությունները ձեռք բերելը համապատասխանի Գնման եւ Խորհրդատվական ծառայությունների ուղեցույցների պահանջներին (Հավելված 4, մաս Ա, կետ 1),

- ապահովել, որպեսզի ազգային մրցութային հայտերը (ԱՄՀ) կատարվեն բաց մրցութային մեթոդով (հնարավորության դեպքում՝ երկաստիճան մրցույթ), որը սահմանված է 2005թ. հունվարի 1-ի Գնումների օրենքում (Հավելված 4, մաս Բ, կետ 4, մաս 1),

- պարտադրել ՀԶԿ ՓԲԸ-ին, որպես Ծրագրի իրականացման գործակալություն, ստեղծել Ծրագրի կառավարման գրասենյակ (ԾԿԳ), որը պատասխանատու կլինի Ծրագրի ամենօրյա համակարգման, իրականացման եւ կառավարման համար (Հավելված 5, կետ 2),

- պարտադրել, որ Ծրագրի համար անհրաժեշտ համաֆինանսավորումը ժամանակին հատկացվի եւ մասհանվի՝ Ծրագրի իրականացումն անխափան ավարտելու նպատակով եւ լրացուցիչ համաֆինանսավորումն ուղղորդվի միջոցների պակասուրդի կամ գերծախսի ծածկման նպատակներով (Հավելված 5, կետ 5),

- համոզվել, որ ՀԶԿ ՓԲԸ-ն եւ այլ ծառայություն մատուցող կազմակերպությունները կարող են կիրառել հարկադրման անհրաժեշտ մեխանիզմներ՝ արդյունավետ հավաքագրում ապահովելու եւ ջրամատակարարման ու ջրահեռացման ծառայության դիմաց վճարներից խուսափողներին տուգանելու նպատակով, ինչը կնպաստի հավաքագրման արդյունավետության բարձրացմանը, վճարումներից խուսափումների նվազեցմանը եւ ջրամատակարարման եւ ջրահեռացման գործառնությունների անխափանության երաշխավորմանը (Հավելված 5, կետ 6),

- երաշխավորել տարեկան կտրվածքով սակագնային պլանի պարաստումը՝ հաշվի առնելով սպասարկման ծախսերը, այդ թվում՝ սղաճը, որը կկիրառվի մինչեւ 2009թ. հունվարի 10-ը, ինչպես նաեւ այն, որ 2010թ. հունվարին ընդունվելիք սակագինն ամբողջությամբ կներառի շահագործման ծախսերը (Հավելված 5, կետ 7),

- պարտադրել, որ ՀԶԿ ՓԲԸ-ն ստեղծի եւ պահպանի բազմակողմ ճրագրի իրականացման կառավարման համակարգ, գնահատելու է, թե արդյոք ճրագիրը տեխնիկապես ճշգրտորեն է իրականացվում, եւ արդյոք ճրագիրը հասարակական եւ տնտեսական առումով արդյունավետ է. հատկապես աղքատների եւ կանանց առումով (Հավելված 5, կետ 16):

3. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները բխում են միջազգային փոխշահավետ համագործակցության հաստատման վերաբերյալ ՀՀ Սահմանադրության 9 հոդվածում ամրագրված սկզբունքներից եւ ուղղված են ՀՀ Սահմանադրության 10 եւ 33.2. հոդվածների դրույթների իրականացմանը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց.**

1. 2007 թվականի դեկտեմբերի 18-ին ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Ասիական զարգացման բանկի միջեւ 2363-ARM (SF) վարկային համաձայնագրում (Ջրամատակարարման եւ ջրահեռացման սեկտորի ծրագիր) ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

**11 մարտի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 738**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 13-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ԲՈՒՒՂԱՐԻԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ
ԱՌԱՆՑ ԹՈՒՅԼՏՎՈՒԹՅԱՆ ԳՏՆՎՈՂ ԱՆՉԱՆՑ ՀԵՏԸՆԳՈՒՆՄԱՆ
ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երեւան

11 մարտի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ արտաքին գործերի նախարարի տեղակալ Գ. Ղարիբջանյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2007 թվականի նոյեմբերի 13-ին Երեւանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Բուլղարիայի Հանրապետության կառավարության միջեւ առանց թույլտվության գտնվող անձանց հետընդունման մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի դիմումն է ՀՀ սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետագոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. Համաձայնագիրն ստորագրվել է 2007թ. նոյեմբերի 13-ին՝ Երեւանում: Համաձայնագրի հիմնական նպատակն է ապահովել մարդու հիմնարար իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանությունը: Համաձայնագրի բաղկացուցիչ մաս է կազմում տասնհինգ հավելված:

2. Համաձայնագիրը կարգավորում է սեփական քաղաքացիներին, երրորդ երկրների քաղաքացիներին եւ քաղաքացիություն չունեցող անձանց հետ ընդունելու կարգն ու պայմանները, հետ ընդունելու դիմումի ձեւը, դիմումի ժամկետները, ժամկետները երկարաձգելու կարգը, դիմումին պատասխան տալու ժամկետները, անձանց տեղափոխման հարցերը:

3. Սույն համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետեւյալ պարտավորությունները.

ա) որպես հայցվող կողմ հետ ընդունել հայցող կողմի տարածքում առանց թույլտվության գտնվող անձին, եթե հավաստի փաստերով ենթադրվում է, որ այդ անձը ՀՀ քաղաքացի է,

բ) հնարավորինս շուտ, բայց ոչ ուշ, քան հայցի դրական պատասխանից հետո 15 օրվա ընթացքում հետ ընդունելու ենթակա անձին տրամադրել վերադարձի համար պահանջվող փաստաթուղթ, որը վավերական կլինի առնվազն 30 օր,

գ) որպես հայցվող կողմ հետ ընդունել հայցող կողմի դիմումով եւ նրա տարածքում առանց թույլտվության գտնվող երրորդ երկրի քաղաքացիներին եւ քաղաքացիություն չունեցող անձանց, եթե հավաստի փաստերով ենթադրվում է, որ այդ անձն ունեցել է հայցող կողմի վավերական կացության թույլտվություն կամ այլ քան տարանցիկ մուտքի արտոնագիր,

դ) եթե համաձայնագրի հավելվածներում սահմանված քաղաքացիությունը հավաստող փաստաթղթեր չեն կարող ներկայացվել եւ քաղաքացիությունը չի հաստատվում, ապա նշանակել ներկայացուցիչ՝ արտերկրյա դեսպանությունից կամ հյուպատոսությունից, տվյալ անձի հետ հարցազրույց անցկացնելու համար,

ե) որպես հայցող կողմ երրորդ երկրի քաղաքացու եւ քաղաքացիություն չունեցող անձի՝ Հայաստանի Հանրապետությունում առանց թույլտվության բնակության հայտնաբերման դեպքում հետ ընդունելու դիմումը հայցվող կողմի իրավասու մարմիններին ներկայացնել նշված անձի հայտնաբերումից հետո վեց ամսվա ընթացքում,

զ) հետ ընդունելու դիմումի մերժման դեպքում տեղեկացնել մյուս կողմին մերժման պատճառների մասին, ապահովել, որպեսզի հետ ընդունելու վերաբերյալ հայցի պատասխանը համապատասխանի համաձայնագրի հավելվածում սահմանված կարգին,

է) հնարավորինս շուտ, բայց ոչ ուշ, քան մեկ ամսվա ընթացքում պատասխանել տարանցման դիմումին, եւ եթե տարանցումն իրականացվում

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

է օդային ճանապարհով, հետ ընդունվող անձին եւ հնարավոր ուղեկցողներին ազատել տարանցիկ վիզա ստանալու պարտականությունից, տարանցման դիմումի մերժման դեպքում նշել մերժման պատճառները,

ը) թույլատրել երրորդ երկրի քաղաքացիների եւ քաղաքացիություն չունեցող անձանց տարանցում ՀՀ տարածքով, եթե հետ ընդունելը վերջնակետ հանդիսացող պետության կողմից երաշխավորված է: Գործադրել ջանքեր այդ անձանց տարանցումն իրականացնել միայն այն դեպքերում, երբ այդ անձինք չեն կարող անմիջապես վերադարձվել վերջնակետ հանդիսացող երկիր,

թ) կրել հետ ընդունելու հետ կապված փոխադրման բոլոր ծախսերը մինչև մյուս պետության սահման, ինչպես նաև վերադարձի հետ կապված բոլոր ծախսերը:

4. Սույն համաձայնագիրը նախատեսում է նաև փորձագետների հանձնախմբի ստեղծում, որը պետք է վերահսկի համաձայնագրի իրականացումը:

5. Համաձայնագիրը սահմանում է նաև այն կասեցնելու, ուժի մեջ մտնելու, դադարելու կարգն ու պայմանները:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2007 թվականի նոյեմբերի 13-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Բուլղարիայի Հանրապետության կառավարության միջեւ առանց թույլտվության գտնվող անձանց հետընդունման մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

**11 մարտի 2008 թվականի
ՍԳՈ -739**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**1928 ԹՎԱԿԱՆԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 22-ԻՆ ՓԱՐԻԶՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ԿՈՆՎԵՆՅԻԱՅՈՒՄ
(ԼՐԱՑՎԱԾ 1948 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 10-Ի, 1966 ԹՎԱԿԱՆԻ
ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 16-Ի, 1972 ԹՎԱԿԱՆԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 30-Ի
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ ԵՎ ՓՈՓՈԽՎԱԾ 1982 ԹՎԱԿԱՆԻ
ՀՈՒՆԻՍԻ 24-Ի ԵՎ 1988 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 31-Ի
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ) ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

11 մարտի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի (զեկուցող), համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «1928 թվականի նոյեմբերի 22-ին Փարիզում ստորագրված՝ Միջազգային ցուցահանդեսների մասին կոնվենցիայում (ըրացված 1948 թվականի մայիսի 10-ի, 1966 թվականի նոյեմբերի 16-ի, 1972 թվականի նոյեմբերի 30-ի արձանագրություններով եւ փոփոխված 1982 թվականի հունիսի 24-ի եւ 1988 թվականի մայիսի 31-ի արձանագրություններով) ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը՝ մուտքագրված 2008 թվականի փետրվարի 18-ին:

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎԱԳԻՐ ♦ 4(49)2008
71

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ առևտրի եւ տնտեսական զարգացման նախարար Ն. Երիցյանի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով կոնվենցիան եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Կոնվենցիան ստորագրվել է 1928 թվականի նոյեմբերի 22-ին՝ Փարիզում: Այնուհետև լրացվել է արձանագրություններով՝ 1948թ. մայիսի 10-ին, 1966թ. նոյեմբերի 16-ին, 1972թ. նոյեմբերի 30-ին, եւ փոփոխվել է 1982թ. հունիսի 24-ին, ինչպես նաեւ 1988թ. մայիսի 31-ին: Կոնվենցիայի նպատակն է միջազգային ցուցահանդեսների կազմակերպման եւ կառավարման ընդհանուր պայմանների, գրանցված ցուցահանդեսների կազմակերպիչների եւ մասնակցող պետությունների պարտավորությունների կանոնակարգումը:

2. Ներկայիս դրությամբ կոնվենցիայի մասնակից է հանդիսանում 140 պետություն: Ըստ կոնվենցիայի ինստիտուցիոնալ դրույթների՝ գործում է Ցուցահանդեսների միջազգային գրասենյակ, որի անդամներ են հանդիսանում Պայմանավորվող կողմերի կառավարությունները: Գրասենյակի զերագույն մարմինն է Գլխավոր վեհաժողովը, որը կազմված է Պայմանավորվող կողմերի պատվիրակներից:

3. Ստորագրելով կոնվենցիան՝ Հայաստանի Հանրապետությունը, ի թիվս մասնակից այլ պետությունների, ստանձնում է մի շարք պարտավորություններ, մասնավորապես.

- հրաժարվել ցանկացած չգրանցված կամ չճանաչված ցուցահանդեսին մասնակցելուց եւ հովանավորելուց, ինչպես նաեւ որեւէ պետական հատկացում տրամադրելուց (հոդված 9, կետ 1),

- ապահովել, որպեսզի կառավարության կողմից օգտագործվի ՀՀ օրենսդրությանը համապատասխանող ցանկացած նպատակահարմար միջոց՝ կեղծ ցուցահանդեսների կազմակերպիչների կամ այն ցուցահանդեսների դեմ գործելու համար, որոնց մասնակիցները խարդախորեն հրապուրվել են կեղծ խոստումներով, ծանուցումներով կամ զովագրներով (հոդված 9, կետ 3),

- կազմակերպել կամ հովանավորել մասնակցությունը միջազգային ցուցահանդեսներին միմիայն կոնվենցիայի դրույթներին համապատասխան ուղարկված հրավերների առկայության դեպքում (հոդված 11, կետ 2),

- չընդունել եւ չուղարկել ցուցահանդեսին մասնակցելու վերաբերյալ որեւէ հրավեր Պայմանավորվող կողմի կամ ոչ անդամ պետության տարածքում, եթե նման հրավերում վկայակոչված չէ սույն կոնվենցիայի դրույթների համաձայն հաստատված գրանցումը (հոդված 11, կետ 3),

- հրավիրողի կարգավիճակում լինելիս նշանակել ցուցահանդեսի հանձնակատար, ով լիազորված կլինի ներկայացնելու կառավարությունը սույն Կոնվենցիայի հետ կապված եւ տվյալ ցուցահանդեսին վերաբերող բոլոր հարցերում (հոդված 12):

Կոնվենցիան արգելում է որեւէ ցուցահանդեսի տրամադրել որեւէ կարգի մենաշնորհ, եթե կազմակերպող երկրի օրենքներում չկան հակառակ

դրույթներ, իսկ, այնուամենայնիվ, գրանցման կամ ճանաչման պահին Գրասենյակի կողմից ընդհանուր ծառայությունների մենաշնորհի թույլատրման դեպքում սահմանում է որոշակի պայմաններ. նշել դա ցուցահանդեսի կանոնակարգերում եւ մասնակցության պայմանագրում, որեւէ սահմանափակման չենթարկել հանձնակատարների լիազորություններն իրենց համապատասխան տաղավարներում եւ այլն (հոդված 20, կետ 1):

4. Կոնվենցիան պարունակում է նաեւ լրացումներ եւ փոփոխություններ կատարելու կարգը, վեճերի լուծման, կոնվենցիան չեղյալ հայտարարելու պայմանները:

Կոնվենցիան ունի նաեւ հավելված, որում շարադրված են միջազգային ցուցահանդեսների մասնակիցների կողմից ապրանքների ներմուծման մաքսային կանոնները:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց.**

1. 1928 թվականի նոյեմբերի 22-ին Փարիզում ստորագրված՝ Միջազգային ցուցահանդեսների մասին կոնվենցիայում (լրացված 1948 թվականի մայիսի 10-ի, 1966 թվականի նոյեմբերի 16-ի, 1972 թվականի նոյեմբերի 30-ի արձանագրություններով եւ փոփոխված 1982 թվականի հունիսի 24-ի եւ 1988 թվականի մայիսի 31-ի արձանագրություններով) ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

**11 մարտի 2008 թվականի
ՍԳՈ-740**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ ՀԱՅԿ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆԻ ԵՎ ՎԻԿՏՈՐԻԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ
ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿՈՂՄԻՑ 2001
ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 2-ԻՆ ԸՆԴՈՒՆՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՈՂԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 76 ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ
ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

18 մարտի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի,

մասնակցությամբ՝ գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի օրենսդրության վերլուծության վարչության պետ Ա. Խաչատրյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետի եւ 101 հոդվածի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 69 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացիներ Հայկ Գրիգորյանի եւ Վիկտորիա Սարգսյանի դիմումի հիման վրա՝ Ազգային ժողովի կողմից 2001 թվականի մայիսի 2-ին ընդունված՝ Հայաստանի Հանրապետության հողային օրենսգրքի 76 հոդվածի 2-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը բաղաքացիներ Հ. Գրիգորյանի եւ Վ. Սարգսյանի դիմումն է սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմողների գրավոր փաստարկները, պատասխանող կողմի գրավոր բացատրություն-

ները, հետազոտելով ՀՀ հողային օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. ՀՀ հողային օրենսգիրքն ընդունվել է Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի կողմից 2001 թվականի մայիսի 2-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2001 թվականի հունիսի 4-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2001 թվականի հունիսի 15-ից:

2. ՀՀ հողային օրենսգրքի 76 հոդվածի 2-րդ մասի վիճարկվող առաջին պարբերությունը սահմանում է. «Համայնքների վարչական սահմաններում գտնվող պետության եւ համայնքների սեփականությանը պատկանող հողամասերը վարձակալության կամ կառուցապատման իրավունքով են տրամադրում համայնքների ղեկավարները /Երեւանում՝ Երեւանի քաղաքապետը/»:

3. Ըստ վերջնական դատական ակտի՝ Հ. Գրիգորյանի եւ Վ. Սարգսյանի հայցն ընդդեմ Երեւանի քաղաքապետարանի, ՀՀ կառավարությանն առընթեր Անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի Արաբկիրի տարածքային ստորաբաժանման, Արմեն Միկոյանի, Պարույր Տեր-Ոսկանյանի եւ Սամվել Կոստանյանի՝ պետական մարմինների ակտերն անվավեր ճանաչելու, ժառանգության վկայագրով սեփականության իրավունքը գրանցել պարտավորեցնելու եւ ուրիշի ապօրինի տիրապետումից գույքն ազատելու պահանջների մասին, Երեւանի Արաբկիր եւ Քանաքեռ-Զեյթուն համայնքների առաջին ատյանի դատարանը 21.03.2007թ. վճռով մերժել է: ՀՀ քաղաքացիական գործերով վերաքննիչ դատարանն իր 03.07.2007թ. վճռով հայցը բավարարել է: ՀՀ վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական պալատը 05.09.2007թ. որոշմամբ, կիրառելով ՀՀ հողային օրենսգրքի 76 հոդվածը, բեկանել է ՀՀ քաղաքացիական գործերով վերաքննիչ դատարանի 03.07.2007թ. վճիռը եւ օրինական ուժ է տվել Երեւանի Արաբկիր եւ Քանաքեռ-Զեյթուն համայնքների առաջին ատյանի դատարանի 21.03.2007թ. վճռին:

4. Դիմողները գտնում են, որ ՀՀ հողային օրենսգրքի 76 հոդվածի 2-րդ մասը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 31 հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերին, եւ խնդրում են այն անվավեր ճանաչել: Նրանք մասնավորապես նշում են, որ վիճարկվող հոդվածը գուրկ է որոշակիությունից, թերի է կարգավորում պետական սեփականություն հանդիսացող անշարժ գույքի /տվյալ դեպքում՝ հողամասի/ տնօրինման իրավահարաբերությունները: Պետական մարմինը՝ չիրականացնելով գույքի օգտագործման եւ տիրապետման գործառույթները, որոնք սեփականության իրավունքի պատկանելության անհրաժեշտ տարրերն են, իրականացրել է գույքի տնօրինման գործառույթ: Եվ չպարզված հանգամանքներում պետությունը հռչակել է իր սեփականությունը քաղաքացու ժառանգական զանգվածի նկատմամբ եւ

այն վարձակալության է տրամադրել այլ քաղաքացիների՝ սահմանափակելով դիմողների սեփականության իրավունքի իրացումը:

5. Պատասխանողը գտնում է, որ դիմումը ենթակա է մերժման հետեյալ նկատառումներով՝ վիճարկվող դրույթի սահմանադրականության հարցի նկատմամբ անհրաժեշտ է համակարգային մոտեցում դրսևորել ոչ միայն ՀՀ Սահմանադրության 31 հոդվածին, այլև ՀՀ Սահմանադրության 42.1., 105 եւ 107 հոդվածներին համապատասխանության տեսանկյունից: Ըստ պատասխանողի՝ սեփականության իրավունքի իրականացման /հոդված 31/, իրավաբանական անձանց իրավունքների կիրառելիության /հոդված 42.1./, համայնքի սեփական եւ պատվիրակված լիազորությունների իրականացման /հոդված 105/, տեղական ինքնակառավարման իրավունքի իրականացման /հոդված 107/ վերաբերյալ սահմանադրական նորմերի եւ քաղաքացիական իրավահարաբերություններում պետությանը եւ համայնքներին քաղաքացիների եւ իրավաբանական անձանց հետ հավասար հնարավորություն ընձեռելու մասին դրույթի /ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 128 հոդված/ համադրական վերլուծությունից բխում է հետեյալը.

ա) սեփականության իրավունքը ճանաչելու եւ սեփականատիրոջ կողմից սեփականությունն իր հայեցողությամբ տիրապետելու, օգտագործելու, տնօրինելու իրավունքը հավասար չափով վերապահվել է ինչպես քաղաքացիներին եւ իրավաբանական անձանց, այնպես էլ՝ պետությանը եւ համայնքներին,

բ) որեւէ օրենսդրական ակտով արգելված չէ պետության կամ համայնքների սեփականությունը հանդիսացող հողամասերը վարձակալության հանձնելը կամ վարձակալության հանձնելու իրավունքը համայնքի ղեկավարին փոխանցելը,

գ) պետությունը կամ համայնքներն իրենց սեփականությունը հանդիսացող գույքը կարող են տնօրինել իրենց հայեցողությամբ՝ հաշվի առնելով Սահմանադրությամբ եւ օրենքներով նախատեսված սահմանափակումները,

դ) համայնքի սեփականությունը հանդիսացող հողամասերը վարձակալության իրավունքով հանձնելը համայնքի սեփական լիազորությունն է,

ե) պետական սեփականությունը հանդիսացող հողամասերը վարձակալության հանձնելու համայնքի ղեկավարի իրավունքը՝ վերջինիս պատվիրակված լիազորությունն է:

Նման պարագայում ակնհայտ է, որ ՀՀ հողային օրենսգրքի 76 հոդվածում ամրագրված՝ համայնքի ղեկավարի եւ Երեւանի քաղաքապետի /մարզապետի/ պետության եւ համայնքների սեփականությանը պատկանող հողամասերը վարձակալության տրամադրելու իրավունքը բխում է ՀՀ Սահմանադրության վերոնշյալ հոդվածների բովանդակությունից եւ թրթակցվում է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 128 հոդվածի եւ «Տեղական ինքնակառավարման մարմինների մասին» ՀՀ օրենքով ամրագրված համայնքի ղեկավարի լիազորությունների մասին դրույթների հետ: Պատասխանող կողմը գտնում է, որ վերը թվարկված դրույթների վերլուծությունը թույլ է տալիս պն-

դելու, որ օրենսդրությամբ համապարփակ կարգավորված է պետական կամ համայնքային սեփականություն հանդիսացող հողերի օտարման կամ վարձակալության տրամադրման գործընթացը, մասնավորապես՝ նշված հողամասերը վարձակալության տրամադրելու իրավունքը, ինչն ուղղակիորեն բխում է ՀՀ Սահմանադրության 31, 42.1., 105 եւ 107 հոդվածներից:

6. Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ չնայած դիմող կողմը խնդրում է որոշել ՀՀ հողային օրենսգրքի 76 հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրականությունը, սակայն իրականում նրանց գործով կիրառվել է 76 հոդվածի 2-րդ մասի առաջին պարբերությունը, հետեւաբար՝ սահմանադրական դատարանը քննության է առնում միայն առաջին պարբերության սահմանադրականությունը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ Սահմանադրության 8 հոդվածի առաջին մասի համաձայն՝ «Հայաստանի Հանրապետությունում ճանաչվում եւ պաշտպանվում է սեփականության իրավունքը»: Սահմանադրական այս դրույթի իրացումը երաշխավորվում է ինչպես Սահմանադրության այլ հոդվածներով /31, 42.1., 43, 44 հոդվածներ, 83.5. հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ կետեր, 89 հոդվածի 3-րդ կետ, 105 եւ 105.1. հոդվածներ/, այնպես էլ Հայաստանի Հանրապետության մի շարք այլ իրավական ակտերով, որոնք կարգավորում են սեփականության իրավունքի իրացման հետ կապված հարաբերությունները, սահմանելով սեփականության իրավունքի սուբյեկտներին, սեփականության իրավունքի բովանդակությունը, սեփականության իրավունքի սահմանափակումների թույլատրելի շրջանակները, սեփականության իրավունքն իրականացնելու եւ պաշտպանելու պայմանները եւ կարգը, գույքի նկատմամբ իրավունքներ ունեցող այլ անձանց շահերի պաշտպանության մեխանիզմները:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 163 եւ 166 հոդվածների ուժով ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց, ինչպես նաեւ համայնքների հետ մեկտեղ սեփականության իրավունքի սուբյեկտ է հանդիսանում նաեւ Հայաստանի Հանրապետությունը, որը սեփականության իրավունքի մյուս սուբյեկտների հետ հավասար կարող է իր հայեցողությամբ տիրապետել, օգտագործել եւ տնօրինել իրեն պատկանող գույքը: Ընդ որում, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 129 եւ 168 հոդվածների ուժով Հայաստանի Հանրապետությանը սեփականության իրավունքով պատկանող գույքը պետական սեփականություն է, եւ Հայաստանի Հանրապետության անունից սեփականատիրոջ իրավունքներն իրականացնում են պետական եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինները: «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 47 հոդվածի համաձայն՝ «Համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող պետական սեփականություն համարվող հողերը Հայաստանի Հանրապետության հողային օրենսգրքով սահմանված կարգով եւ ժամկետներում սեփականության իրավունքով անհատույց փոխանցվում են համայնքներին:

Համայնքն իր սեփականություն համարվող հողերը կարող է տնօրինել, տիրապետել եւ օգտագործել օրենքով սահմանված կարգով»:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ՀՀ օրենսդրության վերոհիշյալ վերլուծության հիման վրա կարելի է արձանագրել, որ գույքը, տվյալ դեպքում՝ համայնքների վարչական սահմաններում գտնվող պետության եւ համայնքների սեփականությանը պատկանող հողամասերը, վարձակալության կամ կառուցապատման իրավունքով տրամադրելը ՀՀ Սահմանադրության 8 հոդվածին համահունչ հանդիսանում է պետության եւ համայնքների սեփականության իրավունքի իրացման ձեւերից մեկը, որի իրացմանն էլ ուղղված է ՀՀ հողային օրենսգրքի 76 հոդվածի 2-րդ մասի առաջին պարբերության վիճարկվող դրույթը:

7. Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դիմողների իրավունքների հնարավոր խախտումը պայմանավորված չէ վիճարկվող նորմով: Վիճարկվող նորմին համապատասխան վիճելի հողամասը Երեւանի քաղաքապետարանի կողմից վարձակալության է տրվել հիմնվելով այն փաստի վրա, որ այդ հողամասը հանդիսացել է պետության սեփականությունը: Այս փաստը քաղաքացիաիրավական վեճի շրջանակներում հաստատվել է դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած վճռով:

8. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է նաեւ, որ ՀՀ Սահմանադրության 31 հոդվածով երաշխավորված՝ սեփականության իրավունքի պաշտպանությունը տրամադրվում է այն անձանց, ում սեփականության իրավունքն օրենքով սահմանված կարգով արդեն իսկ ճանաչված է, կամ ովքեր օրենքի ուժով ունեն սեփականության իրավունք ձեռք բերելու օրինական ակնկալիք:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. ՀՀ հողային օրենսգրքի 76 հոդվածի 2-րդ մասի առաջին պարբերությունը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

**18 մարտի 2008 թվականի
ՍԳՈ-741**

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

**ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ ՀԱՅԿ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆԻ ԵՎ ՎԻԿՏՈՐԻԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ
ԳԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿՈՂՄԻՑ 2001
ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՄԻ 2-ԻՆ ԸՆԴՈՒՆՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՈՂԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 76 ՀՈԳՎԱԾԻ 2-ՐԳ-
ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ
ԳԱՏԱՐԱՆԻ ԹԻՎ 741 ՈՐՈՇՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ**

Ղեկավարվելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 62 հոդվածի 7 կետով և Սահմանադրական դատարանի կանոնակարգի 35 հոդվածով, ներկայացնում եմ հատուկ կարծիք:

Վերը նշված գործով Սահմանադրական դատարանի ՍԳՈ 741 որոշմամբ ՀՀ հողային օրենսգրքի 76 հոդվածի 2-րդ մասի առաջին պարբերությունը ճանաչվել է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանող:

Կարծում եմ, որ առկա էին բոլոր իրավական հիմքերը գործի վարույթը կարճելու համար:

Մասնավորապես՝ Սահմանադրական դատարանը իր ՍԳՈ 741 որոշման 7 կետում իրավամբ նշել է, որ «դիմողների իրավունքների հնարավոր խախտումը պայմանավորված չէ վիճարկվող նորմով: Վիճարկվող նորմին համապատասխան վիճելի հողամասը Երևանի քաղաքապետարանի կողմից վարձակալության է տրվել հիմնվելով այն փաստի վրա, որ այդ հողամասը հանդիսացել է պետության սեփականությունը: Այս փաստը քաղաքացիաիրավական վեճի շրջանակներում հաստատվել է դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած վճռով»: Այսպիսով ակնհայտ է, որ դիմողները ձևականորեն առաջ քաշելով օրենքի սահմանադրականության հարց՝ իրականում վիճարկում են օրենքի կիրառման հարցեր, որոնք առնչվում են կոնկրետ նյութաիրավական վեճին, իսկ վերջինիս լուծման իրավասությունը դուրս է Սահմանադրական դատարանի լիազորությունների շրջանակներից:

**ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆԻ
ԱՆԴԱՄ**

Ֆ. ԹՈՒՅԱՆ

16.04.08թ.

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆ • ՏԵՂԵԿՎԳԻՐ • 4(49)2008
79

**«КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВОСУДИЕ»
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆՂԵՍԸ 10 ՏԱՐԵԿԱՆ Է**

1997 թվականի հոկտեմբերին Հայաստանի Հանրապետության և Ռուսաստանի Դաշնության սահմանադրական դատարանների նախաձեռնությամբ Երևանում հիմնադրվեց «Երիտասարդ ժողովրդավարության երկրների կոնֆերանս» միջազգային կազմակերպությունը, որի գործունեության համակարգող ընտրվեց ՀՀ սահմանադրական դատարանը:

1998 թվականի ապրիլին կազմակերպության ընդունած որոշմամբ հիմնադրվեց նաև «Սահմանադրական արդարադատություն» ռուսալեզու միջազգային ամսագիրը, որի խմբագրական խորհրդի նախագահ ընտրվեց ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանը: Խորհրդի կազմում ընդգրկվեցին Ռուսաստանի Դաշնության, Բելառուսի, Դրոգատանի, Տաջիկստանի Սահմանադրական դատարանների և Դազախստանի սահմանադրական խորհրդի անդամներ:

1998 թվականի փետրվարի 27-ին պարբերականը գրանցում ստացավ ՀՀ արդարադատության նախարարությունում: Նույն թվականի օգոստոսի 26-ին ՀՀ սահմանադրական դատարանի փոքր սրահում տեղի ունեցավ միջազգային հանդեսի առաջին համարի լույսընծայման շնորհանդեսը, որին մասնակցում էին ՀՀ վարչապետը, պատգամավորներ, իրավագետներ և պաշտոնատար այլ անձինք:

Դեռ այն ժամանակ, իր բացման խոսքում ՀՀ ՍԴ-ի և ամսագրի խմբագրական խորհրդի նախագահ Գ. Հարությունյանը կարևորելով սահմանադրական արդարադատության դերը ժողովրդավարական, իրավական պետության կայացման գործում, հատուկ շեշտեց այս ոլորտում միջազգային համագործակցության հետագա զարգացման, փորձի փոխանակման անհրաժեշտությունը, որին իր նպաստը պիտի բերեր նոր ամսագիրը:

Այսօր արդեն միջազգային հանդեսի հրատարակման տաս տարիները վկայում են, որ այդ ցանկությունն իրականություն է դարձել:

Ամսագրի քառասուն համարներում տպագրվել են սահմանադրական արդարադատության արդի հիմնախնդիրներին նվիրված շուրջ 200 հոդվածներ, մեկնաբանություններ ու կարծիքներ, որոնցով հանդես են եկել Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախագահը, բազմաթիվ անդամներ, Եվրախորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի փորձագետներ, Սահմանադրական իրավունքի միջազգային ասոցիացիայի անդամներ, շուրջ 25 երկրների սահմանադրական արդարադատության մարմինների նախագահներ ու դատավորներ:

Այս տարի Երևանյան XIII միջազգային խորհրդաժողովի նախօրեին, «Անի Պլազա» հյուրանոցում խորհրդաժողովի մասնակիցների ընդունելությունը պատեհ առիթ էր նշելու «Конституционное правосудие» ամսագրի հրատարակման տասնամյա հոբելյանը, որովհետև հյուրերից շատերը հանդեսի հեղինակներից էին:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի և ամսագրի խմբագրական խորհրդի նախագահ, իրավագիտության դոկտոր Գ. Հարությունյանն իր ելույ-

թում ջերմորեն ողջունեց հյուրերին, շնորհավորեց հեղինակներին, կրկին անգամ կարևորելով իրավագիտական հանդեսի դերը: Նա նշեց, որ ամսագիրը սահմանադրական արդարադատության հիմնախնդիրների բանավիճային հիանալի լսարան հանդիսանալով, իր ավանդն է բերում նոր հազարամյակի սահմանադրական մշակույթի զարգացման գործում:

Մեր օրերում սահմանադրական մշակույթը առաջին պլան է մղում սահմանադրական հիմնարար արժեքների հետևողական ապահովման և կենսագործման հիմնախնդիրը հասարակական պրակտիկայում: Իրավագիտական հանդեսի համար այդ նշանակում է նոր թեմաներ, նոր խորագրեր, նոր հեղինակներ և հետաքրքիր քննարկումներ:

Միջոցառման մասնակիցները ծանոթացան նաև ամսագրի հոբելյանական թողարկմանը, որտեղ իրենց շնորհավորանքի խոսքերում պարբերականի դերը բարձր են գնահատել բազմաթիվ երկրների ճանաչված իրավագետներ:

Երեկոյի ընթացքում միջազգային հանդեսի հրատարակման գործին ակտիվ մասնակցելու և խմբագրական խորհրդի հիմնադիր կազմում լինե-

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

լու կապակցությամբ Գ. Հարությունյանը Ղազախստանի Հանրապետության սահմանադրական խորհրդի անդամ Ամանժոլ Նուրմագամբետովին հանձնեց ՀՀ սահմանադրական դատարանի բարձրագույն պարզևը՝ ոսկե մեդալ:

Գ. ՌԶՏՈՒՆԻ

Երիտասարդ ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական վերահսկողության մարմինների միգրացային կոնֆերանս» կազմակերպության «Континентальная правовая» հանդեսի արտոճման 10-ամյակի առթիվ ՀՀ ՄԳ Կենտրոնի խմբագրությունը շնորհավորում է պարբերականի խմբագրական խորհրդի նախագահ Գ. Հարությունյանին, պարասխանապուր Քարյուղար Մ. Քանիշյանին, հեղինակներին եւ բոլոր նրանց ույթեր իրենց մասնակցությունն ունեն հանդեսի հրատարակման գործում, ցանկանում քաջառողջություն, երզանկություն, աշխատանքային, գիտական ու արտոճագործական կորսակոր հազողություններ:

ՄԳ Կենտրոնի խմբագրություն

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ XIII ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Հոկտեմբերի 3-5-ը կայացավ Երևանյան XIII միջազգային Խորհրդաժողովը, որը կազմակերպել էին ՀՀ սահմանադրական դատարանը, Եվրախորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» Եվրոպական հանձնաժողովը, «Երիտասարդ ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական վերահսկողության մարմինների կոնֆերանս»-ը, մասնակցությամբ «Սահմանադրական իրավունքի միջազգային ընկերակցության»:

Խորհրդաժողովի թեման էր «Սահմանադրական հիմնարար արժեքները և հասարակական պրակտիկան»: Այն բացեց ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գագիկ Հարությունյանը: Նա ողջունեց մասնակիցներին, կարեւորեց միջազգային մի շարք կառույցների եւ մոտ երեք տասնյակ երկրների սահմանադրական դատարանների կողմից խորհրդաժողովի հանդեպ ցուցաբերած մեծ հետաքրքրությունը եւ մեր երկրի իշխանությունների վերաբերմունքը, որի վկայություններից է ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանի եւ իրավունքի ոլորտի մեծ թվով մասնագետների, նախարարների, պատգամավորների, դատախազության աշխատակիցների, գիտնականների, դասախոսների, քաղաքական գործիչների մասնակցությունը:

Իր ողջույնի խոսքում պարոն Հարությունյանը մասնավորապես ասաց. - Հանրային կյանքի կայուն ու դինամիկ զարգացումը երաշխավորելու նպատակով հասարակական հարաբերությունների սահմանադրականացումը եւ սահմանադրական ժողովրդավարության հաստատումը 21-րդ դարի համար դարձել են այլընտրանք չունեցող քաղաքակրթական կողմնորոշումներ... Ես կարծում եմ, որ այս խորհրդաժողովն, առավելապես, շեշտը կդնի հասարակական հարաբերությունների սահմանադրականացման տեսանկյունից՝ սահմանադրական հիմնարար արժեքների եւ հասարակական պրակտիկայի փոխհարաբերությունների բացահայտման ու գնահատման հիմնախնդիրների վրա: Այս խնդիրն առավել հրատապ է անցումային երկրների համար, որտեղ հասարակական պրակտիկայում տեղի են ունենում նաեւ սահմանադրական հիմնարար արժեքների որոշակի ձեւախեղումներ, որոնք չափազանց մեծ վտանգ են ներկայացնում ապագայի համար... Դոկտրինալ մակարդակում սահմանադրական հիմնարար արժեքների հստակեցումը եւ Սահմանադրության մեջ ամրագրումը միայն առաջին քայլն է: Այդ քայլն իմաստ ու նշանակություն կարող է ձեռք բերել, եթե այդ արժեքները տվյալ սոցիալական հանրության արժեհամակարգային ընդհանրացումն են ու հասարակության յուրաքանչյուր անդամի համար դառնում են ապրող իրողություն: Ինչպե՞ս հասնել դրան. կարծում եմ, մենք այս խորհրդաժողովում պետք է փորձենք գտնել այդ հարցերի պատասխանները:

Ողջույնի խոսքերով հանդես եկան ՀՀ Նախագահ Սերժ Սարգսյանը, Եվրախորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի գլխավոր քարտուղար Ջիանի Բուքիքիոն, ԵԱՀԿ երեւանյան գրասենյակի (OSCE) ղեկավար Սերգեյ Կապինսուր:

ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանն իր ողջույնի խոսքում մասնավորապես նշեց. «Մեր նպատակն է երկրում հաստատել իրական ժողովրդավարություն, կյանքի կոչել իրավական, սոցիալական պետության կայացման սահմանադրական սկզբունքները, երաշխավորել մարդու իրավունքներն ու հիմնարար ազատությունները՝ որպես բարձրագույն արժեք, որպես անմիջականորեն գործող իրավունք: Իսկ դա պահանջում է հետետղական ու համակարգված աշխատանք: Մեր հաջողություններն էլ ավելի մեծ կլինեն, եթե այս ոլորտներում առավել խորացնենք մեր համագործակցությունը եվրոպական կառույցների հետ, հետետղականորեն իրականացնենք եվրախնտեգրման ուղղությամբ մեր ստանձնած միջազգային պարտավորությունները, եւ եթե մեր երկրի յուրաքանչյուր բնակիչ, յուրաքանչյուր պաշտոնատար անձ խորապես գիտակցի, որ Հայաստանի համար իրավական, ժողովրդավարական պետություն դառնալն այլընտրանք չունեցող կենսական անհրաժեշտություն է»:

Խորհրդաժողովի առաջին նիստի՝ «Սահմանադրական հիմնարար արժեքները եւ դրանց իրացման երաշխիքները» թեմայի շուրջ հանդես

եկան ՀՀ ՍԳ նախագահ, Եվրախորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի անդամ Գազիկ Հարությունյանը՝ «Սահմանադրական հիմնարար արժեքների իրացման երաշխիքները պետական քաղաքականության մակարդակում եւ հասարակական պրակտիկայում», Բուլղարիայի ՍԳ դատավոր, Եվրախորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի ներկայացուցիչ Եվգենի Տանչերը՝ «Իրավունքի գերակայությունն ու իրավական պետությունը», Ալբանիայի ՍԳ դատավոր Սոկոլ Բերբերին՝ «Քաղաքացիական հասարակությունը եւ սահմանադրական արժեքների պաշտպանությունը», Ռուսաստանի Դաշնության ՍԳ անդամ Նիկոլայ Բոնդարը՝ «Սահմանադրական արժեքները որպես սոցիալական հակասությունների եւ բախումների լուծման դատաիրավական գործոն», Լեհաստանի Սահմանադրական տրիբունալի նախագահ Բոհդան Չժինիցկին՝ «Սահմանադրական իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանությունն իրավական կարգի փոփոխությունների պարագայում», Եվրոդատարանի անդամ Ալվինա Գյուլումյանը՝ «Սահմանադրական արժեքները եւ մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանի պրակտիկան», Իտալիայի Սիենայի համալսարանի տնտեսական իրավունքի ամբիոնի աշխատակից Տանյա Գրոպին՝ «Սահմանադրական դատարանի դերը Իտալիայում ժողովրդավարական զարգացման գործում» զեկուցումներով:

Երկրորդ նիստի՝ «Սահմանադրական հիմնարար արժեքները սահմանադրական արդարադատության պրակտիկայում» թեմայի շուրջ հանդես եկան Մոլդովայի սահմանադրական դատարանի գիտախորհրդատվական խորհրդի անդամ, իավունքի դոկտոր Վլադիմիր Մոկրյակը՝ «Սահմանադրական հիմնարար արժեքները որպես սահմանադրական կարգի կայունության գործոն», Լատվիայի ՍԳ դատավոր Վիկտոր Սկոդրան՝ «Լատվիայի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի դերը սահմանադրական արժեքների պաշտպանության գործում», Իռլանդիայի պետական դատական հետապնդումների տնօրեն Ջեյմս Համիլտոնը՝ «Իռլանդիայի Սահմանադրությունում առկա հիմնարար արժեքները եւ դրանց կիրառությունը», Հունգարիայի ՍԳ անդամ Բարնաբաս Լենկովիչը՝ «Սեփականություն, ազատություն, անվտանգություն», Ղազախստանի Սահմանադրական խորհրդի նախագահ Իգոր Ռոզովը՝ «Սահմանադրական հիմնական արժեքները որպես Ղազախստանի պետական անկախության հիմք», Սերբիայի ՍԳ դատավոր Պրեդրագ Սետկովիչը՝ «Հիմնական սահմանադրական արժեքները Սերբիայի Հանրապետության սահմանադրական դատարանում», Բելգիայի ՍԳ իրավական հարցերով քարտուղար Վիլլեմ Վերիխտը՝ «Չեղյալ ճանաչված օրենքի վերականգնում. Բելգիայի սահմանադրական դատարանն առնչվել է օրենսդիրի ռեցիդիվին» զեկուցումներով:

Հոկտեմբերի 4-ին խորհրդաժողովը շարունակեց իր աշխատանքները: Օրվա թեման էր. «Սահմանադրական դատարանների իրավական

դիրքորոշումները եւ հասարակական պրակտիկան»: Հանդես եկան. Լիտվայի ՄԳ դատավոր Ալգիրդաս Տամինսկասը՝ «Մեփականության անձեռնմխելիությունը Լիտվայի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի հայեցակարգում», Բելառուսի ՄԳ անդամ Լեոնիդ Ռյաբցերը՝ «Բելառուսի Հանրապետության քաղաքացիների դատական պաշտպանության սահմանադրական իրավունքը», Նիկոսիայի շրջանային դատարանի նախագահ Միխայիս Քրիստոֆուսը՝ «Դատական իշխանության անկախությունը Կիպրոսում», Գրոզատանի ՄԳ դատավոր Չինարա Մուսաբեկովան՝ «Գրոզատանի Սահմանադրությունը եւ մարդու իրավունքները. նոր փորձություններ», Չեխիայի ՄԳ անդամ Ստանիսլավ Բալիկը՝ «Չեխիայի Հանրապետությունում վարչական արդարադատություն իրականացնելիս կողմերի հիմնարար իրավունքների պաշտպանության գործընթացում ՄԳ-ի եւ Գերագույն վարչական դատարանի դերը», ՀՀ ՄԳ անդամ Վալերի Պողոսյանը՝ «Դատական իշխանությունը եւ հասարակությունը», Խորվաթիայի Հանրապետության ՄԳ դատավոր Մարիո Յելուշիչը՝ «Հիմնարար արժեքները եւ մարդու իրավունքները Խորվաթիայի Սահմանադրությունում», Սլովենիայի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի աշխատակազմի վարչության պետ Առնե Մավչիչը՝ «Սահմանադրական արժեքները պրակտիկայում՝ Սլովենիայի համակարգի օրինակով», Համբուրգի համալսարանի պրոֆեսոր Օթթո Լուխտեր Հանդը՝ «Մարդու արժանապատվության հիմնարար արժեքը եւ դրա նշանակությունը Գերմանիայի Սահմանադրության մեջ» զեկուցումներով:

Խորհրդաժողովի յուրաքանչյուր նիստ ավարտվում էր հարցերով ու քննարկումներով: Առաջադրվեցին նոր թեմաներ և նոր խնդիրներ: Մասնակիցները կարեւորեցին նաև նման ֆորումների անցկացումը:

Եզրափակիչ ելույթներով հանդես եկան Խորհրդաժողովի նիստերը նախագահողները՝ Ջիանի Բուքիքիոն (Եվրախորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի գլխավոր քարտուղար), Գունար Կուդրիսը (Լատվիայի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի նախագահ), Դոմինիարո Պուլբերեն (Մոլդովայի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի նախագահ), Իգոր Ռոզովը (Ղազախստանի Հանրապետության սահմանադրական խորհրդի նախագահ):

Խորհրդաժողովի աշխատանքներն ամփոփեց ՀՀ Սահմանադրական դատարանի նախագահ Գագիկ Հարությունյանը՝ բոլորին շնորհակալություն հայտնելով մասնակցության համար եւ հրավիրելով հաջորդ՝ XIV Խորհրդաժողովին:

Ավարտվեց ֆորումը, բայց քննարկումները կշարունակվեն տեղերում՝ յուրաքանչյուր մասնակից իր հետ տարած տպավորություններով, ձեռք բերած նոր փորձով, նոր հարցականներով, որոնց պատասխանները պիտի գտնվեն կոնկրետ անելիքներով: Մասնակիցներից յուրաքանչյուրը շուտով կստանա «Սահմանադրական արդարադատությունը նոր հազա-

րամյակում» քառալեզու տարեգրքի 2008թ. թողարկումը, ուր XIII խորհրդաժողովում ներկայացված զեկուցումներն են, արծարծված խնդիրներն ու առաջադրված հարցերը:

Խորհրդաժողովում Ջիանի Բուքիբիոն՝ «Սահմանադրական արդարադատության ոլորտում նշանակալի ներդրման, ինչպես նաև Եվրախորհրդի «Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով» Եվրոպական հանձնաժողովի (Վենետիկի Հանձնաժողով) եւ Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի սերտ համագործակցության գործում ունեցած մեծ ավանդի համար պարգևատրվեց ՀՀ սահմանադրական դատարանի ոսկե մեդալով:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի աշխատակազմը XIII խորհրդաժողովի շրջանակներում մշակութային մի շարք ծրագրեր իրականացրեց՝ այցելություններ Ծիծեռնակաբերդ, Մատենադարան, Գոշավանք, Գառնի, Գեղարդ եւ Հայաստանի տեսարժան այլ վայրեր:

Խորհրդաժողովի պաշտոնական լեզուներն էին՝ հայերենը, անգլերենը, ֆրանսերենը և ռուսերենը:

ՄԳ մամուլի ծառայություն

**ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ**

*** Հունիսի 19-20-ը** Հայաստանի, Վրաստանի Ադրբեջանի սահմանադրական դատարանների նախաձեռնությամբ եւ Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության Տեխնիկական համագործակցության ընկերության (GTZ) աջակցությամբ Բաթումիում կազմակերպվեց միջազգային կոնֆերանս: Զննարկման թեման էր «Սահմանադրական արդարադատությունը եւ իրավական պետությունը Հարավային Կովկասում»: Կոնֆերանսի մասնակիցների կազմը բավականին ներկայացուցչական էր: Բացի երեք հարավկովկասյան սահմանադրական դատարանների անդամներից, պատվիրակներ կային Գերմանիայից, Լիտվայից, Ուկրաինայից, Ռուսաստանի Դաշնությունից, Թուրքիայից, Լեհաստանից, անկախ փորձագետներ, սահմանադրագետներ: Երկօրյա նիստերում քննարկման էին դրված հետեւյալ հիմնահարցերը.

ա/ սահմանադրական արդարադատության դերը իրավական պետության կայացման գործում. սահմանադրական դատարանը որպես օրենսդիր, ընդհանուր դա-

տարանների փոխհարաբերությունը,

բ/ սահմանադրական բողոք. բողոքների ընդունման նախապայմանները, քննության մասշտաբը,

գ/ սահմանադրական բարեփոխումների՝ հարեւան երկրների փորձը,

դ/սահմանադրական արդարադատության ընտրված հարցեր Հարավային Կովկասում. հատուկ կարծիք, իրացում, մամուլ եւ հասարակություն, արդյունք:

Կոնֆերանսում «Անհատական բողոքների ինստիտուտը Հայաստանում. փորձը եւ խնդիրները» թեմայով զեկուցումով հանդես եկավ ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գագիկ Հարությունյանը: Նա մասնավորապես ներկայացրեց Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանում անհատական դիմումների ինստիտուտի եւ Ադրբեջանի ու Վրաստանի ՄԴ-ների համապատասխան լիազորությունների էական տարբերությունները: Ապա անդրադարձավ Հայաստանում սահմանադրական բարեփոխումներից հետո ՄԴ-ի մասին ՀՀ օրենքի փոփոխություններին, անհատական դիմումների համակարգի հետագա բարեփոխումների հիմնախնդիրներին: «Հայաստանի Հանրապետության համապետական ընտրություններում սահմանադրական վերահսկողության խնդիրները» թեմայով զեկուցումով հանդես եկավ նաեւ ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամ Ֆելիքս Թոխյանը: Կոնֆերանսում զեկուցումներից հետո

անցկացվեցին ակտիվ քննարկումներ, որոնք ոչ միայն ներկայացրեցին Հայաստանում, Վրաստանում, Ադրբեջանում, Լիտվայում, Ռուսաստանի Դաշնությունում, Ուկրաինայում, Թուրքիայում, Լեհաստանում, Գերմանիայում սահմանադրական արդարադատության բնագավառում կուտակված փորձը քննարկման առարկա հարցերի առնչությամբ, այլև համակարգային բարեփոխումների հայեցակարգային մոտեցումներ առաջադրեցին: Պայմանավորվածություն ձեռք բերվեց հարավկովկասյան հանրապետությունների սահմանադրական դատարանների համատեղ քննարկումներին տալ պարբերական բնույթ:

*** Հուլիսի 5-ին** ՀՀ Սահմանադրության ընդունման օրվան նվիրված ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ, իրավագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Գագիկ Հարությունյանի հրավիրած ընդունելությանը մասնակցում էին ՀՀ նախագահի աշխատակազմի ղեկավար Հովիկ Աբրահամյանը, գլխավոր դատախազ Ադվան Հովսեփյանը, արդարադատության նախարար Գետրոգ Դանիելյանը, պաշտպանության նախարար Սեյրան Օհանյանը, արտակարգ իրավիճակների նախարար Սիեր Շահգելդյանը, տրանսպորտի եւ կապի նախարար Գուրգեն Սարգսյանը, Հայաստանում Եվրոպայի անվտանգության եւ համագործակցության կազմակերպության ներկայացուցչության գրասենյակի ղեկավար, Հայաս-

տանում Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության արտակարգ եւ լիազոր դեսպան տիկին Հայկե Ռենատե Փայչեն, ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի ղեկավար Սերգեյ Կապինոսը, Հայաստանում Ուկրաինայի դեսպան Ալեքսանդր Բոժկոն, պաշտոնատար այլ անձինք, իրավագետներ, լրատվամիջոցների ներկայացուցիչներ: Ընդունելությունը միմյանց շնորհավորելու, օրվա խորհրդի մասին զրուցելու հաճելի առիթ էր: Պատասխանելով լրագրողների մի շարք հարցերին, Սահմանադրական դատարանի նախագահը ներկայացրեց նաեւ Սահմանադրական դատարանի եւ Սահմանադրական իրավունքի կենտրոնի կողմից առաջիկայում կազմակերպվելիք մի քանի կարեւոր միջոցառումների մասին:

*** Հուլիսի 22-ին** Սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց Հայաստանի Հանրապետությունում Մեծ Բրիտանիայի եւ Հյուսիսային Իռլանդիայի Միացյալ Թագավորության արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Չարլզ Լոնդելիին:

Հյուրի խնդրանքով պարոն Հարությունյանը ծանոթացրեց ՀՀ ՄԳ ձևավորման պատմությանն ու գործառույթներին:

Երկուստեք կարեւորեցին Սահմանադրությունից բխող օրենքների ընդունման, ընտրական օրենսդրության կատարելագործման խնդիրների լուծման անհրաժեշտությունը, որոնց արդյունքում «ընտրությունները պետք է պրոբլեմներ

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

լուծեն եւ ոչ թե պրոբլեմներ ստեղծեն»:

Ջրուցակիցներն անդրադարձան նաեւ ՀՀ սահմանադրական դատարանի կողմից կազմակերպվող միջոցառումներին:

Ջրույցի ավարտին երկուստեք հույս հայտնվեց, որ նման հանդիպումները, փորձի փոխանակումները կնպաստեն Հայաստանում ժողովրդավարական գործընթացների արագացմանը:

*** Սեպտեմբերի 1-4-ը** Հարավային Կորեայի սահմանադրական դատարանի հրավերով Սեուլում էր գտնվում ՀՀ սահմանադրական դատարանի պատվիրակությունը՝ ՍԳ նախագահ Գագիկ Հարությունյանի գլխավորությամբ: Պատվիրակության կազմում էին ՍԳ անդամ Կիմ Բալայանը եւ ՍԳ խորհրդական Եղիշե Կիրակոսյանը:

Հարավային Կորեայի սահմանադրական դատարանի ստեղծման 20-ամյակի առիթով կազմակերպված էր «Իշխանությունների տարանջատումը եւ Մահմանադրական վերահսկողության շրջանակներում ընդունվող որոշումները 21-րդ դարում» թեմայով միջազգային սիմպոզիում, որին մասնակցում էին սահմանադրական արդարադատության կառույցներ ունեցող 50-ից ավելի երկրների պատվիրակներ՝ ղեկավար կազմով: Մասնակցում էին նաեւ Եվրոպական սահմանադրական դատարանների համաժողովը, Ֆրանսալեզու սահմանադրական դատարանների ասոցիացիան, Վենետիկի Հանձնաժողովը, Հարավաֆ-

րիկյան դատավորների հանձնաժողովը, սահմանադրական արդարադատությամբ զբաղվող միջազգային այլ կառույցների ղեկավարներ:

ՀՀ ՍԳ նախագահը հրավիրվել էր որպես «Երիտասարդ ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական վերահսկողության մարմինների միջազգային կոնֆերանս» կազմակերպության նախագահ:

Լիազումար նիստում մեծ ուշադրությամբ լսվեց եւ լայն քննարկման առարկա դարձավ ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գագիկ Հարությունյանի՝ «21-րդ դարի սահմանադրական մշակույթը եւ սահմանադրական արդարադատությանը նետված մարտահրավերները» թեմայով զեկուցումը:

Սահմանադրական արդարադատության հարցերին նվիրված Համաշխարհային առաջին կոնգրեսն անցկացնելու համար ստեղծված կազմկոմիտեի նիստում նախկին Խորհրդային Միության եւ Արեւելյան երկրներից կազմկոմիտեի անդամ ընտրվեց ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահը:

*** Սեպտեմբերի 18-19-ը** Մաքս-Պլանկի անվան արտասահմանյան հանրային եւ միջազգային իրավունքի ինստիտուտի (Գերմանիա) եւ «Հայաստանում իրավական համակարգի ամրապնդման համար խորհրդատվություն» ծրագրի (GTZ) նախաձեռնությամբ ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամների եւ աշխատակիցների համար Երեւա-

նում անցկացվեց «Մարդու՝ որպես անմիջական գործող իրավունքների պաշտպանությունը սահմանադրական արդարադատության պրակտիկայում» խորագրով սեմինարը: Հանրային եւ միջազգային իրավունքի ինստիտուտը ներկայացնում էր Մարդու իրավունքների եվրոպական հանձնաժողովի նախկին փոխնախագահ պրոֆեսոր Յոխեն Ֆրովայնը:

GTZ ծրագրի իրավաբան Գրիգոր Մուրադյանը սեմինարի մասնակիցներին ներկայացրեց գերմանացի հյուրին, մանրամասնեց սեմինարի ծրագիրն ու անցկացման նպատակները: Սեմինարի առաջին օրվա նիստերը վարեց ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ, իրավագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Գագիկ Հարությունյանը: Զննարկվեցին «Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի մեկնաբանումը եւ կիրառումը սահմանադրական դատարանների կողմից», «Իրավական պետության երաշխիքներ», «Մասնավոր եւ ընտանեկան կյանքի պաշտպանությունը», «Ժողովրդավարություն» թեմաները:

Երկրորդ օրվա նիստերը վարեց պրոֆեսոր Յոխեն Ֆրովայնը:

Զննարկվեցին սահմանադրական եւ սահմանադրական դատավարական իրավունքի առանձին հիմնահարցերի վերաբերյալ հրատապ թեմաներ, ի մասնավորի՝ «Մարդուն իրավունքներից զրկելը», «Սահմանադրական գանգատ՝ գործողության կամ անգործության դեմ» եւ այլն:

Սեմինարը եզրափակվեց այն

վարողների ամփոփիչ եւ նման միջոցառումներն արժեւորող գնահատանքի խոսքերով:

Սահմանադրական դատարանից սեմինարին մասնակցում էին՝ ՄԳ դատավորները, խորհրդակցաները, աշխատակազմի իրավախորհրդատվական վարչության բաժինների մասնագետները:

Սեմինարի ավարտից հետո, պարոն Հարությունյանի հրավերով, պրոֆեսոր Յոխեն Ֆրովայնը այցելեց ՀՀ սահմանադրական դատարան: Հյուրի խնդրանքով պարոն Հարությունյանը ծանոթացրեց ՄԳ-ի կազմավորման պատմությանն ու գործունեությանը: Պարոն Հարությունյանը հյուրին նվիրեց մի խտասկավառակ, ուր աշխարհի 150 երկրների սահմանադրություններն են եւ դրանց համեմատական վերլուծության՝ ՀՀ ՄԳ-ի կողմից մշակված ծրագիրը: Այդ ծրագիրը Սահմանադրական իրավունքի միջազգային ասոցիացիայի կողմից ընդունվել է որպես կարեւոր նորույթ եւ տեղադրվել Ինտերնետի միջազգային ասոցիացիայի թղթածրարում: Այն ռուսերեն եւ անգլերեն լեզուներով ծրագրային եզակի փաթեթ է՝ հիանալի ամփոփ նյութ սահմանադրագետ գիտնականների եւ սահմանադրական դատարանների համար:

*** Սեպտեմբերի 23-24-ը** ՀՀ սահմանադրական դատարանի հրավերով պաշտոնական այցով Հայաստանում էր Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության սահմանադրական դատարանի պատվիրակությունը՝ ՄԳ նախագահ պա-

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

րոն Հանս-Յուրգեն Պապիերի գլխավորությամբ:

Այցի առաջին օրը պատվիրակությունը հանդիպեց ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամների եւ աշխատակազմի հետ: Ողջունելով հյուրերին, ՀՀ ՍԳ նախագահ Գագիկ Հարությունյանը մասնավորապես նշեց, որ երկու երկրների դատարանները վաղուց համագործակցում են, վերջին տարիներին՝ ավելի արդյունավետ:

- Մենք ծանոթ ենք Գերմանիայի Դաշնության Սահմանադրությանն ու սահմանադրական դատարանի մասին դաշնային օրենքին, - ասաց պարոն Հարությունյանը, - եւ այսօր հաճելի առիթ ունենք՝ կենդանի շփում ունենալու այն մարդկանց հետ, ովքեր իրենց երկրում կոչված են պաշտպանելու Սահմանադրությունը, իրականացնելու սահմանադրական արդարադատություն:

21-րդ դարում սահմանադրական արդարադատության ամբողջ համակարգը նոր զարգացում է ապրում: Բազմաթիվ երկրների ուղղությունը ուղղված է դեպի Գերմանիա, քանզի այդ երկրի ՍԳ-ում, որն ավելի քան կեսդարյա տարեգրություն ունի (ստեղծվել է 1951 թվականին) ձեւավորվել է դասական մի համակարգ, որն առավել ամբողջական ու արդյունավետ է, եւ գտնվել են այնպիսի լուծումներ, որոնք հետաքրքրում են հատկապես ժողովրդավարության ուղին նոր անցնող երկրներին:

Սահմանադրական արդարադատության գործում ունեցած մեծ ավանդի եւ դատարանների արդյունավետ համագործակցության

համար Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության ՍԳ նախագահ պարոն Պապիերը պարգևատրվեց ՀՀ ՍԳ ոսկե մեդալով:

Իր հերթին պարոն Պապիերը ՀՀ ՍԳ-ին նվիրեց Գերմանիայի Դաշնության ՍԳ-ի ընդունած հիմնարար որոշումների հավաքածուն եւ Գերմանիայի Դաշնային ՍԳ-ի մասին նոր հրատարակված տեղեկատվական բրոշյուրը:

Սեպտեմբերի 23-ին Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության Սահմանադրական դատարանի նախագահ պարոն Հանս-Յուրգեն Պապիերի գլխավորած պատվիրակությանը, ուղեկցությամբ ՀՀ ՍԳ նախագահ պարոն Հարությունյանի, ընդունեց ՀՀ Նախագահ Սերժ Սարգսյանը:

ՀՀ Նախագահը կարեւորեց երկու դատարանների միջեւ սերտ համագործակցությունը, անդրադառնալով նաեւ ընդհանրապես հայգերմանական հարաբերություններին, որոնք «բոլոր ոլորտներում հաջողությամբ զարգանում են»:

Նույն օրը Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության սահմա-

նադրական դատարանի պատվիրակությանն ընդունեց ՀՀ վարչապետ Տիգրան Սարգսյանը:

Երեկոյան ՀՀ սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանի կողմից հյուրերի պատվին կազմակերպվեց պաշտոնական ընդունելություն:

Սեպտեմբերի 24-ին Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության սահմանադրական դատարանի պատվիրակությունը՝ ընկերակցությամբ ՀՀ ՄԴ նախագահ Գ. Հարությունյանի, այցելեց Մայր Աթոռ սուրբ Էջմիածին:

Հյուրերին օրհնանքով ու ջերմությամբ ողջունեց եւ դատական երկու ինտիտուտների գործարար կապերին էլ ավելի սերտ ամրապնդում ցանկացավ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Տ.Տ. Գարեգին Երկրորդը:

Հայաստանում գտնվելու բոլոր օրերին պատվիրակությանն ուղեկցում էր Հայաստանի Հանրապետությունում Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության արտակարգ եւ լիազոր դեսպան տիկին Անդրեա Վիկտորին:

*** Հոկտեմբերի 1-ին** ՀՀ սահմանադրական դատարանի հրավերով Հայաստան այցելեց Լատվիայի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի պատվիրակությունը՝ Լատվիայի ՄԴ նախագահ Գունար Կուտրիսի գլխավորությամբ:

Պատվիրակությանը ընդունեց ՀՀ ՄԴ նախագահ Գ. Հարությունյանը: Զրույցն ընթացավ վերջին մեկ տարում երկու դատարաններ

ում նկատված նորությունների, առավելապես աղմկահարույց գործերի քննության, երկու երկրներում սահմանադրական արդարադատության ուղղությամբ տարված աշխատանքների մասին:

Այնուհետև Շահամիր եւ Հակոբ Շահամիրյանների անվան սրահում հյուրերը հանդիպեցին ՀՀ սահմանադրական դատարանի աշխատակազմի հետ: Երկուստեք ծանոթությունից հետո պարոն Հարությունյանը հակիրճ պատմեց երկու դատարանների միջև եղած գործնական կապերի, առաջիկայում սպասվելիք հանդիպումների, միմյանց տեղեկատվություններ հաղորդելու, եւ, ընդհանրապես, համագործակցության ամրապնդմանն ուղղված աշխատանքների մասին: Լատվիացի հյուրերն իրենց գործընկեր դատավորներին, որպես նվեր, հանձնեցին Լատվիայի ՄԴ որոշումների ընտրանին:

Հյուրերին հանդիպում էր սպասվում նաեւ Երեւանի պետական համալսարանի իրավաբանական ֆակուլտետի գիտխորհրդի անդամների եւ մագիստրատուրայի

սովորողների հետ, որից հետո նրանք այցելելցին Փարաջանովի տուն-թանգարան:

*** Հոկտեմբերի 2-ին** Լատվիայի սահմանադրական դատարանի պատվիրակությանը, ուղեկցությամբ Գ. Հարությունյանի, ընդունեց ՀՀ Նախագահ Սերժ Սարգսյանը: ՀՀ Նախագահին անդրադարձավ հայլատվիական հարաբերություններին, կարելուրեց երկու երկրների սահմանադրական դատարանների միջև սերտ համագործակցությունը, օգտակար գնահատեց նման շփումները, որոնց ընթացքում ծնվում են նորանոր գաղափարներ ու ձեռնարկներ:

Նույն օրը պատվիրակությունն այցելեց Մեսրոպ Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի գիտահետազոտական ինստիտուտ, Հայոց ցեղասպանության զոհերի հուշահամալիր, եղավ Էջմիածնում: Այստեղ լատվիացի հյուրերը մեծ ակնածանքով շրջեցին Վեհարանի սրահներում, հիացմունքով դիտեցին գեղանկարչական հազվագյուտ կտավները, հայոց այբուբենի ոսկետառ նմուշները, եղան Մայրավանքում:

Երեկոյան նրանք միացան երեւանյան միջազգային XIII խորհրդաժողովի մասնակից՝ աշխարհի տարբեր երկրներից ժամանած պատվիրակներին:

*** Հոկտեմբերի 8-ին** ՍԳ նախագահ Գագիկ Հարությունյանն ընդունեց Չեխիայի Հանրապետության խորհրդարանի պատգամավորների պալատի սահմանադրական եւ իրավական հարցերի հանձնաժողո-

վի պատվիրակությանը՝ պատգամավորների պալատի փոխնախագահ Յան Կասալի գլխավորությամբ: Պատվիրակության կազմում էին Մարեկ Բենդան, Ստանիսլավ Կրեցեկը, Հանա Սեդիվան, Ռոբին Բոհնիշը, Դանա Պոկորնան: Հյուրերի խնդրանքով պարոն Հարությունյանը համառոտ ներկայացրեց ՀՀ ՍԳ ստեղծման պատմությունն ու գործունեությունը, խոսեց Չեխիայի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի հետ ՀՀ ՍԳ-ի ունեցած կապերի մասին: Պատվիրակությունը հետաքրքրվեց Հայաստանի քաղաքացիների՝ ՍԳ դիմելու իրավասությամբ: Պարոն Հարությունյանը, որ քաջածանոթ է Չեխիայի Հանրապետության սահմանադրական դատարանի գործունեությանը, ներկայացրեց երկու ՍԳ-ների գործառույթների մասնություններն ու տարբերությունները, նշեց, որ Չեխիայի Հանրապետության քաղաքացին իր երկրի ՍԳ կարող է դիմել կոնկրետ գործով՝ բողոքարկելով ցանկացած նորմատիվ ակտ, այնինչ ՀՀ ՍԳ-ն կարող է քննության առնել միայն օրենքի սահմանադրականության հարցը: Չեխիայի ՍԳ-ում գործերի քննության որեւէ ժամկետ չի նշանակված, մեզ մոտ՝ յուրաքանչյուր գործի քննության համար սահմանված է մինչև վեց ամսյա ժամկետ:

Չրույց ընթացավ նաեւ երկու երկրների հարաբերությունների էլավելի բարելավման խնդիրների շուրջ:

*** Նոյեմբերի 6-7-ը** Մաքս-Պլանկի անվան արտասահմանյան հանրային եւ միջազգային իրավունքի ինստիտուտի (Գերմանիա) եւ «Հաստատանում իրավական համակարգի ամրապնդման համար խորհրդատվություն» ծրագրի (GTZ) նախաձեռնությամբ

ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամների եւ աշխատակիցների համար անցկացվեց երկրորդ սեմինարը «Սահմանադրության մեկնաբանում» խորագրով: Որպես փորձագետ, սեմինարին հրավիրված էր Մաքս-Պլանկի անվան արտասահմանյան հանրային եւ միջազգային իրավունքի ինստիտուտի գիտաշխատող, դոկտոր Մաթիաս Հարտվիգը: ՀՀ ՄԳ նախագահ, իրավագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Գագիկ Հարությունյանը, ողջունելով երկրորդ սեմինարի մասնակիցներին, կարեւորեց «Սահմանադրության մեկնաբանում» թեմայի քննարկման անհրաժեշտությունը, շեշտելով, որ այն արժարժում է սահմանադրական արդարադատության պրակտիկայի ամենաբարդ պրոբլեմը:

«Սահմանադրության մեկնաբանումը եւ պետության պրակտիկան» թեմայով զեկուցումով հանդես եկավ դոկտոր Մաթիաս Հարտվիգը: Երկօրյա սեմինարի ընթացքում, մեկնաբանություններով, հարց ու պատասխաններով, երկխոսություններով քննարկվեցին «Մեկնաբանման դասական մեթոդները», «Սահմանադրության մեկնաբանում եւ իրավունքի համեմատատական վերլուծություն» թեմաները:

Հնարավորություն տրվեց տեսա-

կան ու գործնական մակարդակներով տարբեր տեսանկյուններից անդրադառնալ քննարկվող թեմային՝ հաշվի առնելով, անշուշտ, Գերմանիայի Դաշնության կոլեգաների փորձը: Սեմինարը ծառայեց իր հիմնական, գործնական նպատակին՝ ՀՀ սահմանադրական դատարանի դատավորների, աշխատակազմի ուշադրությունը սեւեռել շատ կարեւոր հարցերի վրա, այն է՝ ցանկացած նորմ քննության նախապատրաստելիս սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները պետք է ձեւավորվեն օրենքի նորմի սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտման եւ սահմանադրական նորմերի համալիր վերլուծության ու մեկնաբանման արդյունքում:

ՄԳ մամուլի ծառայություն

Գրանցվել է ՀՀ արդարադատության նախարարության
20 դեկտեմբերի 1996թ. կոլեգիայի թիվ 37/214 որոշմամբ

Խմբագրության հասցեն՝
Երևան Բաղրամյան 10
Հեռախոս՝ 588171
Email: armlaw@concourt.am.
<http://www.concourt.am>.

Ստորագրված է տպագրության՝ 01. 12. 2008 թ.

Դասիչ՝ 77754
Գրաչափը՝ 70x100 1/16
Տպաքանակը՝ 500

*ՀՀ ՄԳ փեդեկագիրը ՀՀ կառավարությանն
առընթեր բարձրագույն որակավորման
հանձնաժողովի որոշմամբ ընդգրկված է
ալեկախոսությունների արդյունքների
փաթազման համար ընդունելի
պարբերականների ցանկում*